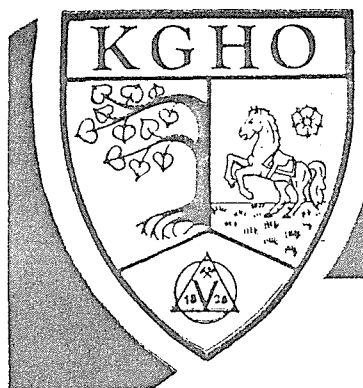




ZPRAVODAJ

Klub genealogů a heraldiků Ostrava Domn kultury ROH VŽSKG



číslo

32

Obsah:

Václav Elznic: Rodokmen Františka Vaváka, rychtáře milčického	1
Vladimír Kejla: Nejstarší pečeť města Moravské Ostravy z roku 1426	9
Jaroslav Jásek: Očima dragouna III	12
František ChochoLATý: Náhrobník kanovníka Přemysla, vévody Opavského v Mödlingu	16
Libor Jan: Pečeti doubravnického kláštera	19
Pravomil Vokřínek: Z historie hornického muzea v Ostravě	22
Heraldika na stránkách vlastivědných časopisů — Severní Morava	23
Do vaší knihovny	23
Z činnosti klubu	
Příloha — Jiří Hanáček: Vešli do historie	

Adresy autorů:

Dr. ing. Václav Elznic, Na Květnici 25, 140 000 Praha 4-Nusle
Vladimír Kejla, Vrbenského 11, 701 00 Ostrava 1
Jaroslav Jásek, V jezírkách 1538, 149 00 Praha 4-Opatov
František ChochoLATý, Jiráskova 973, 530 02 Pardubice
Libor Jan, Chorázova 15, 602 00 Brno
Ing. Pravomil Vokřínek, Nezvalovo nám. 859, 708 00 Ostrava-Poruba

ZPRAVODAJ — vydává Klub genealogů a heraldiků Ostrava — DK ROH Vítkovic. Řídí PhDr. Karel Müller s redakční radou. — Odpovědný redaktor: Vladimír Markl. — Grafická úprava: Vladimír Kejla. — Veškeré články, drobné příspěvky a jinou korespondenci zasílejte laskavě na adresu: KGHO, pošt. schr. 217, 729 17 Ostrava 1. Schváleno do tisku odborem kultury NVO č. o 380724387

Na titulní straně: Portrét Františka Jana Vaváka (k článku V. Elznice). Foto Národní muzeum v Praze.

Na zadní straně obálky: Erb knížat Paarů (k článku J. Jásky). Kresba Zdirad J. K. Čech.

Rodokmen Františka Vaváka, rychtáře milčického

V řadě českých známých rodů nejsou Vavákové na místě posledním, o což se nesporně zasloužil sedlák, kronikář a milčický rychtář František (lidově Fráňa) Jan Vavák. Rod Vaváků kvetl v Čechách již dávno před tím, než jeho praděd Karel zvaný Vyšerovický držel tvrz, dvůr a ves Vyšerovice¹⁾, které v roce 1650 vyhořelé a pusté od něho, jeho bratra Václava a sestry Mandaleny, provdané Šafaříkové z Kouřimi, koupil Jan Pavel Moricz z Morenbergu. Jednalo se asi jen o dvůr, který byl roku 1673 sloučen s živností habartickou spolu s poplužním dvorem kounickým.²⁾

Jméno Vaváků je známo již z dřívějších dob. Ze stavu vladického z Vlkova či z Vlčího Pole pocházel nejvyšší purkrabí pražský Jan Vavák z Hradce (1412—1413). Ten spolu se svým bratrem Oldřichem z Vlkova připojil svou pečť na stížný list koncilu kostnickému ze dne 2. září 1415. Týž se stal v září roku 1421 nejvyšším mincmistrem.³⁾ Na počátku novověku roku 1543 čteme ve svobodnických deskách č. 1 kraje Bechyňského: „Petr Wavák oznámil, že drží dvůr po předcích svých v Hrachovicích (Horních) půl druhé míle od Tábora... ve čtvrtek na den sv. Pavla na víru obrácení“.⁴⁾ Na jiném místě je zapsáno: „Jan Wawák na místě svém i na místě bratra mladšího Tomáše oznámil, že drží dvůr poplužní po otci svém ve vsi Vusnici... coby dědiník ve středu den sv. Jiří 1550.“⁵⁾

Vaváky nešlechtice najdeme z téže doby i jinde. Tak V. V. Tomek⁶⁾ v „Základech starého místopisu Pražského“ uvádí na s. 74 k roku 1428 Joannise Vaváka v Novém Městě pražském čp. 55 a v uličce vedlejší, Martina Vaváka k r. 1417 v ulici Ječné čp. 524b a Šimona Vaváka k r. 1416 mezi domy nejisté povahy. Ale ve stejné době žili Vavákové i jinde. Např. v Českém Brodě Šimon (zemř. 1471), jeho syn Havel (zemř. 1527), vnuk Šimon ml. (zemř. 1551). Bratry Šimona st. byli sedláci Ondřej v Klokočné a Matěj ve Všestarech. Jejich příbuzenství se jmenovci na Poděbradsku nelze prokázat.

O popularitu F. J. Vaváka se postarali ještě za jeho života jeho přátelé a obdivovatelé. Prvním z nich byl F. X. Petr Němeček⁷⁾, který r. 1796 vydal v Rieggerově sborníku⁸⁾ „Několik zpráv o podivuhodném sedlákovi v Čechách“ a poté „Životní příhody výtečného člověka a hospodáře Františka Vaváka, rychtáře vsi Milčice na komorním panství Poděbradském“. Obě práce byly psány v němčině.⁹⁾

Za zmínku stojí i brněnské vydání Tomáše Fryčaje „Zrcadlo výborného sedlského obcování... Františka Vaváka“¹⁰⁾, když předtím vydal Jan Rulík „Krátký spisek o stavu sedlském aneb voráčském ku poctivosti Fraňkovi Vavákovi“ (Praha 1898). A jen pro zajímavost uveďme, že i autor slavné Vánoční mše Jakub Jan Ryba napsal „Pohřební píseň na vesnického rychtáře Fraňka Vaváka“.¹¹⁾

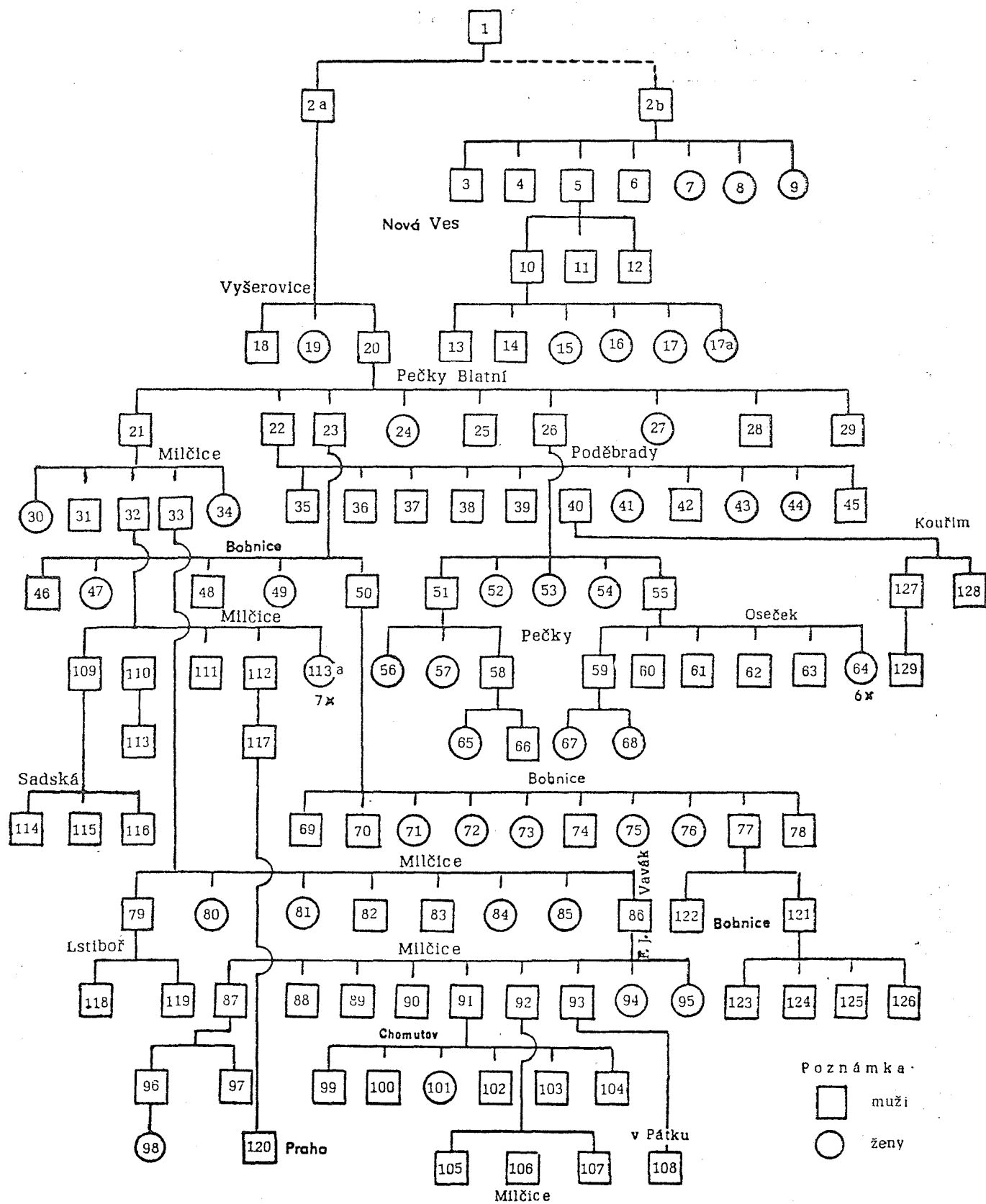
Na přímé vyzvání vzpomenutého F. X. Petra Němečka začal Vavák psát svůj vlastní životopis: „Popsání života Fraňka Jána Wawáka z r. 1796“.¹²⁾ Na jeho existenci jsem upozornil již r. 1971¹³⁾, ale k tiskovému vydání došlo až v r. 1978.¹⁴⁾ K němu se váže i Vavákův první pokus o rodopisnou tabulku počínající Karlem Vavákem Vyšerovickým s tímto textem: „Karel Wawák, Letha Panie 1639 prodal Twrz, dwůr a wes Wissorovice 2 Mjle od Prahy, a poddal se do Peček blatných, skrz manželstwo s Kateřinou Pannau po Janowí SSwelhowi dcerau a sirotkem.“

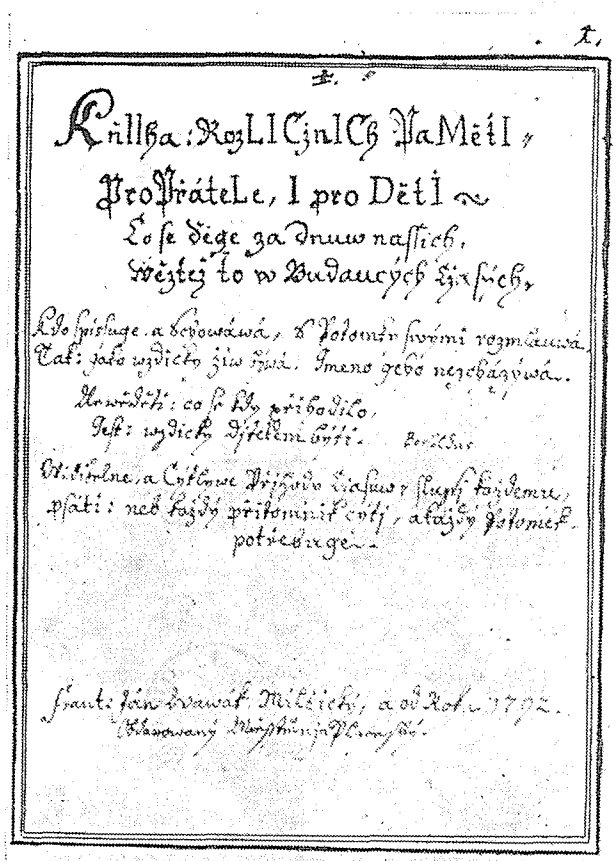
V první linii tabulky uvádí postupně Jakuba Wawáka, nar. r. 1640, sládka a měšťana v Kouřimi, po něm Jiřího, nar. r. 1642, s tím, že r. 1672 koupil grunt ve vsi Milčicích spolu s krčmou a zemřel r. 1714. Následuje Ambrož, nar. r. 1644, který zahynul na vojně proti Turkům v Uhrách r. 1685, a konečně Mikuláš v Pečkách na gruntě otcovském, nar. r. 1654, zemř. r. 1718.

Všechno psal Vavák podle rodinné tradice, vyprávění otcova a své paměti; proto pochopitelně s řadou nepřesností a chyb, jak poznáme ve srovnání s našimi dalšími výpisy, většinou matričními. K tomu je třeba poznamenat, že velkým nedostatkem tabulky jsou chybějící data jeho žijících současníků. Vavák jako samouk nejen tu, ale v celém svém literárním díle pravopisně nepíše; nerozeznává tvrdé y od měkkého i, dlouhé a krátké samohlásky, často vynechává slabiky i celá slova, která i libovolně krátí, cizí slova počesťuje a vytváří tak novotvary, které nenalezneme ani v Jungmannově slovníku. Zcela libovolně používá i rozdělovací znaménka, tečky, dvojtečky i pomlčky.

Tabulku ukončil Vavák rozpisem svých dětí, ale mezi nimi neuvedl ani obě své dcery, tj. Annu provd. Hotovcovou v Milčicích a Kateřinu provd. Vomáčkovou v Nučicích. Neznal a nezapsal ani své vlastní sestry Alžbětu, Lidmilu, další Alžbětu a Kateřinu, které v dětském

Schema rozpisového rodokmenu Fr.J.V A V Á K A, rychtáře milčického





Titulní list z V. knihy „Paměti“ F. J. Vaváka. — Foto Národní muzeum v Praze.

věku zemřely. Nakonec zjišťujeme, že neznal ani přesně rok narození vlastní manželky.

Posledním, a v našem století jediným rodopiscem, který se zabýval rodokmenem Vaváků, byl Jan Hellich¹⁵⁾, lékárník v Poděbradech. Ve studii „Rod rytířů Vaváků z Adlaru“¹⁶⁾ shrnul výsledky několikaletého bádání v bývalém zámeckém archívu poděbradském, v starých purkrechtních knihách Poděbrad, obcí Milčic, Chotouně a Peček, v knihách svědomí, komorních naučení a kvitancí v archívech měst Kouřimi a Kutné Hory. Sám doznává, že mnoho cenného materiálu mohou poskytnout dosud vědecky a soustavně nezpracovaný archív kolínský, městský archív kouřimský a českobrodský, na které mu již nezbýval čas. Ale i tak nalezneme řadu chyb a nepřesností, kterých by se sám jako poctivý badatel nedopustil. Rodopisné údaje totiž z matrik nečerpal sám, ale spoléhal se jen na věrohodnost matričních výpisů, které mu dodávali správci tehdejších far. To byla velká Hellichova chyba. Tím se mu např. stalo, že v tab. II na s. 163 jeho studie uvedl Alžbětu Vacatovou jako dceru Jana Vaváky a Kateřiny Vavákové, ačkoliv se narodila jako jeho vnučka 17. 8. 1710, tedy 21 let po smrti své domnělé matky Kateřiny (zemř. 23. 11. 1689).

Nicméně na dlouhou dobu 86 let zůstává Hellichův rodokmen z roku 1901 jediným publiko-

vaným pramenem, i když se od roku 1902 vědělo, že obsahuje řadu fals, pro které byl pražský „genealog“ Alois Müller z Mildenberka téhož roku odsouzen zemským co trestním soudem v Praze do vězení.¹⁷⁾ Ze 142 fals bylo 22 vavákovských. Hellich začíná svou tabulku I.¹⁸⁾ Janem Vavákem, sedlákem z Nové Vsi, kterého našel v Registrech žlutých neb knize smluv a trhů od roku 1528 v bývalém zámeckém archívu v Poděbradech, a to s datem v ou-
terý v den památky vyslání apoštolů L. P. 1586. Jeho nástupcem byl podle Hellicha jeho syn Jan s manželkou Dorotou, který údajně roku 1617 vyměnil statek v Milčicích. Pramen neuvádí Janovy děti Václav, Mandalena a Karel prodaly Vyšerovice roku 1650.

Při pátrání po Müllerových falzech jsem v Okresním archívu v Kutné Hoře našel listinu č. 1684/1 z r. 1562, až na razuru nezávadnou, původní list Veroniky z Lipé na Kolíně císaři Ferdinandovi I. ve věci Rejny, manželky Jana Vaváka z Nové Vsi. Rovněž listina č. 1684/2 téhož archívu se týká téhož Vaváka, poddaného z Nové Vsi. Tento domicil zfalšoval Müller přepsáním na predikát „z Vlkova“. Avšak podle knihy panství kolínského, svazek „Rychta Novoveská a Křečhořská“, která začíná r. 1614, zanechal po sobě týž nebo jiný Jan Vavák z Nové Vsi vdovu Annu a 7 dětí, jak jsou uvedeny (včetně předchozích) pod č. 3 až 17 schématu rozpisového rodokmenu Vaváků.

Na základě uvedených zjištění můžeme z tohoto schématu postupně rozepsat rodokmen od prvních rodových příslušníků až po vnuky F. J. Vaváka, tj. z let 1586 až do počátku 19. stol., označených pořadovými čísly 1 až 129. Jiný způsob grafického zobrazení s návazným rozpisem posloupnosti z důvodů typografických nebyl možný. Pouze větev Františka Vaváka (32) je sledována až po jeho pravnuka Václava (120), císař. radu a majitele cukrovaru v Milčicích, jehož vdova Františka, roz. Streicherová, se stala obětí Müllerových fals, na základě kterých jí a dvěma synům udělil císař r. 1894 rytířský stav s predikátem „z Adlaru“. Ten však byl 17. ledna 1904 zrušen.¹⁸⁾

1. Jan Vavák, sedlák z Nové Vsi u Kolína, r. 1586 svědek smlouvy; manž. Regina Podmokláková z Lošan (podle rkp. č. 1684/1 a 1684/2 OA Kutná Hora).
- 2.a) Jan Vavák z Nové Vsi, syn Jana V. (1), manž. Dorota. Roku 1617 vyměnil statek v Milčicích (podle Hellicha)¹⁶⁾.
- 2.b) — 9. Jan Vavák, sedlák z Nové Vsi (zemř. asi r. 1613), podle pozemk. knihy kolín. panství zanechal po sobě vdovu Annu a 7 dětí: Havla (3), Jiřího (4), Adama (5), Václava (6), Annu (7), Lídu (8), Dorotu (9). Jméno Karel (20) se zde nevyskytuje.
10. — 17. Dědicem statku se stal r. 1614 Adam (5), který měl syny Jana (10), Jiřího (11) a Martina (12). Jan odešel do Milčic. Grunt dostal r. 1621 nejmladší Martin, ale r. 1629 koupil jej zpět od něho nejstarší Jan a s manž. Annou se stěhoval do Ovčár. Tento Jan (10) zanechal po sobě 6 dětí: Jana (13), Václava (14), Martu (15),

- Dorotu [16], Alžbětu [17], Kateřinu [17a]. Roku 1654 se ujal vavákovského gruntu v Nové Vsi zeť Jana [10] Jan Kutnar. Příbuzenskou souvislost Vaváků [2b—17a] s následovníky Karla Vaváka [20] nelze prokázat ani vyloučit.
18. **Václav Vavák**, syn Jana V. [2a], prodal r. 1650 s bratrem Karlem [20] a sestrou Mandalenou [19] vyhořelý dvůr ve Vyšerovicích.
 19. **Mandalena Vaváková**, dcera Jana V. [2a], byla jako Šafaříková provdána v Kouřimi. Po její smrti zdědil zde roli a zahradu Karel V. [20], který je r. 1677 daroval svému synu Jakubovi [22].
 20. **Karel Vavák**, syn Jana V. [2a], sedlák a rychtář v Pečkách¹⁹⁾, nar. asi r. 1615; 1. manž. Kateřina roz. Špeldová, nar. asi r. 1618, odd. r. 1639, kdy po zemř. tchánovi koupili jeho grunt; 2. manž. (po r. 1657) Dorota Máchalová, zemř. 3. 9. 1699 v Milčicích. Po smrti manžela (asi r. 1682) hospodařila Dorota sama, ale když její syn Karel [23] se přizemil do Bobnic, prodala grunt zeti Jana Vacatovi [27]. Děti [21—29] narozeny v Pečkách.
 21. **Jiří Vavák**, syn Karla V. [20], nar. asi r. 1642, zemř. 5. 9. 1718 v Milčicích; 1. manž. Lidmila vd. Chalupová z Peček, nar. asi r. 1619, odd. 6. 8. 1662 (fara Dobřichov), zemř. 9. 1. 1696 Milčice; 2. manž. Lidmila roz. Plaňanská z Velimi, nar. 19. 8. 1679, odd. r. 1697, zemř. 16. 8. 1728 v Milčicích. Jiří V. držel v Pečkách chalupovský grunt, r. 1676 koupil od vd. Doroty Cecilie Mirkové ze Solopisk, roz. Kapounové ze Svojkova, v Milčicích dvůr s krčmou a masným krámem a 180 korců polí za 1100 kop míš. Znameníť velkoobchodník s dobyt看.²⁰⁾ Z 1. manž. měl dceru Ludmilu, z 2. manž. 3 syny a dceru [31—34].
 22. **Jakub Vavák**, syn Karla V. [20], nar. asi r. 1645, zemř. před r. 1689 v Kouřimi; 1. manž. N. N.; 2. manž. Kateřina N. N., zemř. 6. 1. 1723 v Kouřimi. Jakub byl podzámeckým sládkem v Poděbradech od r. 1670, ale pro špatné vaření piva byl propuštěn. V Kouřimi koupil na náměstí právovárečný dům. Děti [35—45] narozeny v Poděbradech.
 23. **Karel Vavák**, syn Karla [20], nar. asi r. 1646, zemř. 10. 5. 1725 v Bobnicích, kam se 30. 1. 1679 přizemil do 90strych. statku Samuela Pittermana. S manž. Magdalenou P. (nar. asi r. 1664, odd. 30. 1. 1679 v Nymburce, zemř. 28. 12. 1732) měl zde 5 dětí (46—50). Grunt dědil nejmladší Václav [50] podle platného selského dědického práva.²¹⁾
 24. **Mandalyna**, dcera Karla Vaváka [20], nar. 13. 2. 1647, křtěna v Nymburce.
 25. **Jan Vavák**, syn Karla V. [20], nar. v Pečkách, držel chalupu v Kouřimi, kde r. 1705 zemřel (podle Hellicha¹⁶⁾).
 26. **Mikuláš Vavák**, syn Karla V. [20], nar. asi r. 1659 v Pečkách, kde r. 1685 dědil otcovský Špeldovský grunt, zemř. 18. 12. 1719 asi 60letý. Manž. Alžběta N. N., zemř. 3. 6. 1747 ve věku 98 let. Zakladatel hlavní větve pečecké. Měli 4 syny (51 a 55), z nich Jiřík, nar. 29. 5. 1696, a Jakub, nar. 7. 7. 1699, zemřeli v dětském věku, a 3 dcery (52—54).
 27. **Kateřina**, dcera Karla V. [20], nar. asi r. 1655 v Pečkách, odd. 9. 2. 1688 zde za Jana Vacatu, kdy dědila Máchalovskou chalupu. Po porodu dvojčat 23. 9. 1688 umírá sama 23. 11. 1689. Jan Vacata se oženil podruhé 28. 1. 1690 s Marií Hotovcovou z Vrbové Lhoty a po její smrti 29. 4. 1699 potřetí 11. 11. 1699 s Kateřinou Čížkovou. Sám zemřel r. 1706.
 28. **Ambrož Vavák**, syn Karla V. [20], nar. asi r. 1662, sládek bez dědiců, zemř. asi r. 1702 (podle Hellicha). F. J. Vavák (86) ve svém rodokmenu uvádí naproti tomu: Ambrož Vavák, nar. r. 1644, zahynul na vojně proti Turku v Uhřích r. 1685.
 29. **Václav Vavák**, syn Karla V. [20], nar. asi r. 1664 v Pečkách; jako nejmladší zdědil Špeldovský grunt. Po jeho smrti r. 1684 připadl jeho staršímu bratru Mikulášovi [26].
 30. **Lidmila**, dcera Jiřího V. [21], z 1. manž., nar. 12. 9. 1663 v Pečkách. Provádala se za Jana Sixtu do Křečhoře, kde zemř. r. 1747.
 31. **Frant. Ambrož Vavák**, syn Jiřího V. [21], nar. a zemř. 3. 12. 1697 v Milčicích.
 32. **Matěj Frant. Vavák**, syn Jiřího V. [21], první člen přímé linie Václava V. [120], nar. 17. 2. 1699 v Milčicích, šenkýř s masným krámem tamtéž, kterého se r. 1721 ujal po otci. Zemřel 21. 7. 1763. 1. manž. Ludmila Sokolová ze Sadské, kde odd. 14. 5. 1721, zemř. 2. 1. 1724 v Milčicích. Otdů syn Václav Fr. nar. 2. 12. 1723, zemř. 27. 2. 1724. 2. manž. Kateřina Hradecká z Peček, kde odd. 17. 9. 1724 (fara Dobřichov). Měla 4 syny [109—112] a 7 dcer [112a].
 33. **Jan Ant. Vavák**, syn Jiřího V. [21], nar. 1. 1. 1702 v Milčicích, kde zemř. 6. 2. 1772. Od r. 1721 se ujal rodičovského gruntu č. 3, který r. 1753 nuceně prodal Jakubu Vozábovi. Nato postavil chalupu č. 13, kterou 17. 4. 1761 postoupil synovi Františkovi [86]. Manž. Barbora Burianová, nar. 29. 11. 1709 v Říčanech, odd. 7. 11. 1723, zemř. 15. 10. 1763 v Milčicích. Děti [79—86] narozeny v Milčicích.
 34. **Anna**, dcera Jiřího V. [21] z 2. manž., nar. 2. 4. 1705 v Milčicích, odd. 23. 1. 1724 za Jiřího Chvojki, sádeckého v Pátku, poté za J. Štěrbu. Přestěhovali se do Roudnice u Hradce Králové.
 35. **Jan Karel Vavák**, syn Jakuba V. [22], nar. 3. 12. 1697 v Poděbradech, zemř. 10. 5. 1755. R. 1682 zhoštěn do Kouřimi, kde držel Jehlovský dům, který mu otec koupil 4. 5. 1683. Měl 4 syny: Matěje, Jana, Jakuba a Josefa (podle Hellicha).
 36. **Jan Frant. Vavák**, syn Jakuba V. [22], nar. asi r. 1669 v Milčicích, r. 1694 kaplanem v Táboře, r. 1695 farářem ve Vínorí, v letech 1700—1720 ve St. Kolíně, kde zemř. r. 1720 ve věku 51 let.
 37. **František Ant. Vavák**, syn Jakuba V. [22], nar. 10. 2. 1671 v Poděbradech; od r. 1696 benediktýn (řádové jméno Izidor), pak provizor v letech 1720 až 1726 u sv. Michala v Praze. Zemř. před r. 1747.
 38. **Prokop Vavák**, syn Jakuba V. [22], nar. 4. 7. 1672 v Poděbradech.
 39. **Leopold Vavák**, syn Jakuba V. [22], nar. 16. 11. 1673 v Poděbradech.
 40. **Vít Vavák**, syn Jakuba V. [22], nar. 27. 4. 1675 v Poděbradech, zemř. 31. 12. 1733 v Kouřimi jako radní a právovárečný měšťan. 1. manž. Kateřina Frydzová z Kouřimi, odd. zde 18. 10. 1696, kdy sem byl zhoštěn. Zemř. 6. 1. 1723. Měli 6 dcer: Kateřinu, nar. 21. 10. 1697, Terezii, nar. 5. 2. 1702, Alžbětu, nar. 28. 5. 1708, Leonoru Barboru, nar. 12. 2. 1713, zemř. 14. 2. 1717, Annu Marii, nar. 29. 4. 1723, zemř. 2. 5. 1723, Dorotu, zemř. 24. 12. 1725 a syny Františka [127], Antonína, nar. 18. 6. 1709, zemř. 28. 6. 1709, Antonína [128], Jana, nar. 23. 6. 1715, zemř. 14. 4. 1716. 2. manž. vd. Kateřina Svobodová, nar. asi r. 1672, odd. 30. 9. 1724 v Nymburku, zemř. 23. 7. 1758 v Kouřimi (86letá).
 41. **Dorota Alžběta**, dcera Jakuba V. [22], nar. 17. 1. 1677 Poděbrady.
 42. **Bohuslav Vavák**, syn Jakuba V. [22], nar. 11. 4. 1679, zemř. 25. 8. 1680 Poděbrady.
 43. **Kateřina**, dcera Jakuba V. [22], nar. 7. 10. 1680 Poděbrady.
 44. **Anna Marie**, dcera Jakuba V. [22], nar. 26. 7. 1682 Poděbrady.
 45. **Václav Vavák**, syn Jakuba V. [22], nar. 13. 12. 1683 Poděbrady.
 46. **Karel Vavák**, syn Karla V. [23], nar. 5. 10. 1680 Bobnice.
 47. **Kateřina**, dcera Karla V. [23], nar. 4. 8. 1682, zemř. 28. 3. 1717 Bobnice.
 48. **Jan Vavák**, syn Karla V. [23], nar. 20. 5. 1684 Bobnice.
 49. **Anna**, dcera Karla V. [23], nar. 1. 5. 1686 Bobnice.
 50. **Václav Vavák**, syn Karla V. [23], nar. 17. 6. 1690 Bobnice, zemř. 8. 4. 1742 tamtéž, kde r. 1717 se ujal za života otce gruntu č. 14 v ceně 704 kop 45 gr. míš. 1. manž. Anna N. N., nar. asi r. 1693, zemř. 6. 11. 1733 ve věku 40 let. Od ní pochází 9 dětí nar. v Bobnicích [69—77]. 2. manž. Anna Muchová ze Zboží, nar. asi r. 1715, odd. 26. 8. 1737, zemř. 3. 10. 1740 v Bobnicích 25letá. Její syn Daniel V. [78].
 51. **Jakub Vavák**, syn Mikuláše V. [26], nar. 11. 10. 1679 Pečky, zde zemř. v r. 1760. V r. 1720 se ujal statku po otci. 1. manž. Dorota roz. Mirelová, odd. 22. 11. 1716, zemř. 27. 5. 1747. Děti nar. v Bobni-

- cích: Alžběta, nar. 7. 8. 1717, Jan, nar. 1. 10. 1720 (58), Jakub, nar. 1723, zemř. 1725, Anna, nar. 1725, zemř. 1726, Jiří, nar. 1727, zemř. 1728, Dorota a Matěj, nar. a zemř. 1730, Rozálie, nar. 1731, zemř. 1732, František, nar. 28. 3. 1733, zemř. 15. 6. 1755, Rozálie, nar. 3. 8. 1736 (56), Apolena, nar. 3. 8. 1740 (57). Dospěli pouze Jan (58), Rozálie (56) a Apolena (57). 2. manž. vd. Dorota Cibulková, odd. r. 1748, její děti: Matěj, nar. 1740, Kateřina, nar. 1751 a Anna, nar. 1753, zemřely v dětském věku.
52. **Alžběta**, dcera Mikuláše V. (26), nar. v Pečkách, provdána třikrát: Vacatová, Vindušková (9. 7. 1703 provd. do Rašovic) a Vránová. Zemř. r. 1729.
53. **Veruna**, dcera Mikuláše V. (26), nar. 26. 1. 1691 v Pečkách, provd. Kadeřávková, zemř. r. 1761.
54. **Mandalena**, dcera Mikuláše V. (26), nar. 12. 7. 1693 Pečky, provd. Cervinková, poté Fundová.
55. **Václav Vavák**, syn Mikuláše V. (26), nar. 25. 9. 1700 Pečky, zemř. 13. 2. 1762 v Osečku, na chalupě, kam se přiznal 17. 8. 1735 k vdově Alžbětě po Matěji Kubíkovi, s níž měl 11 dětí, z toho 5 synů (59–63) a 6 dcer (64), narozených v Osečku.
56. **Rozálie**, dcera Jakuba V. (51), nar. 3. 8. 1736 Pečky, provd. 28. 1. 1759 za Václava Novotného z Kostelní Lhoty. Zemř. r. 1775.
57. **Apolena**, dcera Jakuba V. (51), nar. 3. 8. 1740 v Pečkách, provd. Vopálková, poté Treterová.
58. **Jan Vavák**, syn Jana V. (58), nar. 1. 10. 1720 Pečky. Roku 1768 se ujal gruntu po otci a zemř. zde r. 1785. S 1. manž. Marií Magdalenou N. N. měl 5 dětí nar. v Pečkách: Jakuba (66), Dorotu, nar. 1746, Petra, nar. 1749, zemř. 1749, Karla, nar. 1750, zemř. 1750, Jana, nar. 1751; dorostl jen Jakub. S 2. manž. Alžbětou Těšínskou, odd. 8. 5. 1752 měl 9 dětí: Marii Magd., nar. 1753, zemř. 1754, Kateřinu, nar. 16. 11. 1754, Kristiana, nar. 1756, zemř. 1757, Jana, nar. 1758, Alžbětu, nar. 1763, Rosarii, nar. 1765, Annu, nar. 1768, Barboru, nar. 1769, Matěje, nar. 18. 7. 1771.
- 59.–60. Děti **Václava Vaváka** a manž. Alžběty (55), nar. v Osečku (křtěny v Poděbradech): Jan, nar. 8. 2. 1739 (59), Jakub, nar. 1744 (60), Václav, nar. 1746 (61), Václav, nar. 1753 (62), Karel, nar. 1756 (63) a 6 dcer: Alžběta, nar. 1737, Magdalena, nar. 1740, Anna, nar. 1742, Alžběta, nar. 1747, Ludmila, nar. 1749, Anna, nar. 1754.
65. **Alžběta**, dcera Jana V. (58), nar. 28. 3. 1763 Pečky, odd. 24. 10. 1779 za Vojtěcha Kratochvíla, který r. 1783 ujal pečecký grunt jako rychtář, a tím pečecká větev Vaváků zde zanikla.
66. **Jakub Vavák**, syn Jana V. (58), nar. 23. 8. 1744, byl v Pečkách krejčím. Po své babě zde zdědil barák a zemř. r. 1784. Jeho dcera Dorota se provdala 26. 1. 1777 za Václava Muchu.
- 67.–68. **Jan Vavák** (59), nar. 8. 2. 1739 v Osečku, zemř. 1794 tamtéž, měl pouze 2 dcery: Alžbětu (67) a Annu (68) a jimi rod Vaváků zde zaniká.
69. **Matěj Vavák**, syn Václava V. (50), nar. 13. 1. 1712, hospodařil na gruntě č. 14 v Bobnicích namísto nejml. dědice Jana (77) devět let (1742–1751). S manž. Magdalenou N. N. z Rašovic měl 7 dětí: Annu, nar. 9. 6. 1743, Kateřinu, nar. 14. 9. 1744, Jana, nar. 25. 5. 1746, zemř. r. 1747, Matěje, nar. 5. 6. 1748, zemř. r. 1749, dvojčata Rosalii a Ludmilu, nar. 19. 8. 1750, Václava, nar. 13. 11. 1752.
- 70.–76. Děti **Václava V.** (50), sourozenci Matěje Vaváka (69): Václav (70), Anna, nar. 13. 5. 1714 (71), Kateřina, nar. 19. 9. 1718 (72), Alžběta Rozina, nar. 6. 7. 1721 (73), Karel (74), Lidmila, provd. Tomková, nar. 30. 3. 1725 (75), Rozálie Anna, provd. Kolářová, nar. 7. 9. 1727 (76), Jan, nar. 20. 6. 1730 (77).
70. **Václav Vavák**, syn Václava V. (50), nar. asi r. 1720 v Bobnicích, zemř. 30. 9. 1751 v Salské, manž. Alžběta Klimešová ze Střebestovic, odd. 20. 2. 1749 v Salské.
74. **Karel Vavák**, syn Václava V. (50), nar. 26. 10. 1722 v Bobnicích, zemř. zde 3. 2. 1784, podruh. Manž. Anna Kovandová, odd. 15. 1. 1754, nar. asi r. 1736, zemř. 13. 8. 1764 ve věku 29 let. Děti: Kateřina, nar. 27. 7. 1758, zemř. 1758, Jan, nar. 26. 2. 1759, Kateřina, nar. 22. 8. 1761, zemř. 1765, Alžběta, nar. 25. 12. 1762, Rozálie, nar. 5. 8. 1764.
77. **Jan Vavák**, syn Václava V. (50), nar. 20. 6. 1730, nejml. dědic gruntu č. 14 v Bobnicích, kterého se ujal jako plnoletý r. 1751 po bratrovi Matějovi (69). Manž. Rozálie Antoňová z Netřebic, odd. 6. 2. 1752 v Činěvsi. Zemřel 11. 10. 1763, zanechav manž. Rozálii a děti: Jana (121), Matěje, nar. 20. 7. 1755, Václava, nar. 1. 3. 1757, zemř. 6. 10. 1779, Františka, nar. 4. 4. 1759, zemř. 20. 11. 1778, Karla (122), Rozálii, nar. 20. 3. 1762, odd. 24. 11. 1777 za vdovce Matěje Homolu ze Střebestovic, Josefa, nar. 19. 3. 1763, zemř. nezl. Manželka Rozálie se r. 1765 provdala za Jana Rychetského z panství Lysá n. L. a hospodařila na č. 14 sama do r. 1774, kdy jej na místě Karla převzal nejst. Jan.
78. **Daniel Vavák**, syn Václava V. (50), nar. 20. 7. 1738 v Bobnicích z 2. manželky otcovy.
79. **Jiří Vavák**, syn Jana Ant. V. (33), nar. 26. 3. 1725 v Milčicích, zemř. 5. 9. 1781 v Lstiboři. R. 1746 byl propuštěn z poddanství na svobodnou rychtu č. 28 ve Lstiboři, kde byl odd. 14. 8. 1746 s Marií Magd. Šmídovou; ta zde také zemřela 27. 1. 1751 a Jiří ujal tchánův grunt. Druhá manž. Dorota Hotovcová z Vrbové Lhoty, odd. 7. 9. 1751 v Salské. Děti nar. ve Lstiboři: Lidmila, nar. 1748, zemř. po narození, Lidmila, nar. 18. 9. 1752, zemř. 1752, Jan, nar. 21. 2. 1754, Rozárie Alžběta, nar. 14. 2. 1756, Jiří, nar. 1757, zemř. 1757, Václav, nar. 1759, zemř. 1759, Dorota, nar. 1761, zemř. 1761, Josef, nar. 1762, zemř. 1766, Václav, nar. 11. 7. 1764, dědic gruntu (119), Dorota, nar. 1766, zemř. 1767, Barbora, nar. 1768, zemř. 1769, Josef, nar. 1770, zemř. 1773, František, nar. 1772, zemř. neznámo kdy, Anna, nar. 1773, zemř. 1773, Vojtěch, nar. 1777, zemř. 1779, takže z 8 synů a 6 dcer přežily otce kromě Rozálie Alžb. jen synové Jan (118) a Václav (119).
80. **Alžběta**, dcera Jana Ant. Vaváka (33), nar. 19. 11. 1726 v Milčicích, zemř. 26. 1. 1728 tamtéž.
81. **Lidmila**, dcera Jana Ant. Vaváka (33), nar. 3. 7. 1729 v Milčicích, zemř. 10. 2. 1730 tamtéž.
82. **Matěj Šebest. Vavák**, syn Jana Ant. V. (33), nar. 20. 1. 1732, zemř. 26. 10. 1770 jako vysloužilý voják a soukr. učitel němčiny v Mantově (Itálie).
83. **Florian Vavák**, syn Jana Ant. V. (33), nar. 10. 8. 1734, zemř. 12. 8. 1752 na anginu jako septimán akad. gymnázia v Praze u Milosrdných.
84. **Alžběta Kateřina**, dcera Jana Ant. V. (33), nar. 29. 4. 1737, zemř. 27. 9. 1738 (utonula).
85. **Kateřina Alžběta**, dcera Jana Ant. Vaváka (33), nar. 23. 11. 1739, zemř. 21. 4. 1740.
86. **František Jan Vavák** (křtěn Frant. de Paula Martin), poslední syn Jana Ant. V. (33), nar. 26. 10. 1741 v Milčicích, zemř. 15. 11. 1816 tamtéž, rychtář a kronikář. Manž. Barbora Poupová, nar. 12. 2. 1740, zemř. 3. 10. 1815, odd. 7. 2. 1762, s níž měl 9 dětí nar. v Milčicích (87–95). Od r. 1761 držel otcovskou chalupu, od r. 1778 Poupovský grunt. Od 30. 5. 1794 čestný občan města Plzně.²²⁾
87. **Josef Vavák**, syn Frant. J. V. (86), nar. 17. 3. 1765, zemř. 10. 10. 1805. Od r. 1794 drží rodič. chalupu č. 13 v Milčicích. Manž. Alžběta Čermáková z Činěvsi, nar. asi 1771, odd. 24. 2. 1794. Děti: Václav (96), František (97), Anna, nar. 21. 1. 1798, Rozina, nar. 21. 3. 1801, odd. 25. 1. 1820 za učitele Matěje Svobodu z Horních Oplan, Anna, nar. 16. 5. 1803, odd. 9. 7. 1827 za Jana Kulače z Ratenic, Kateřina, nar. 18. 5. 1805, zemř. 1805. Vdova Alžběta se 13. 10. 1806 provdala za Matěje Brtku.
88. **Prokop Vavák**, syn Frant. J. Vaváka (86), nar. 2. 6. 1769, zemř. 28. 2. 1780.
89. **Václav Vavák**, syn Frant. J. V. (86), nar. 27. 9. 1771, zemř. 3. 2. 1810. Manž. Anna Vorlíčková vd. Bašusová z Velenky, odd. 2. 9. 1794, zemř. 24. 5. 1814. Od r. 1803 hospodařil na tchánově gruntě ve Velence č. 35, kde se narodily děti: Kateřina, nar. 1795, Anna, nar. 1799, Jan Evang., nar. 1801, Magdalena, nar. 1806.
90. **Ivan Vavák**, syn Frant. J. Vaváka (86), nar. 20. 6. 1774, zemř. r. 1837 v Ostrově, svobodný zahradník, od r. 1805 v Ostrově na panství arciknížete Ferdinanda.
91. **Vojtěch Vavák**, syn Frant. Jana V. (86), nar. 8. 3. 1777, zemř. po r. 1857. Studoval zeměměřičskou školu v Praze u prof. Hergeta. Od r. 1808 silniční

- komisař v Chomutově, poté v Klatovech. 1. manž. Anna Pösnerová, odd. 16. 8. 1810 v Klobukách, zemř. 12. 1. 1821 v šestineděli. 2. manž. její sestra Emanuela, odd. r. 1822. 3. manž. Anna Joh. Friesová, nar. asi 1800, odd. 8. 2. 1835 v Chomutově, zemř. 16. 4. 1868 tamtéž. Měli celkem 6 dětí (99 až 104).
92. **Martin Vavák**, syn Frant. J. V. (86), nar. 9. 9. 1779, zemř. asi r. 1843. Od r. 1804 hospodařil na čp. 24 v Milčicích. 1. manž. Anna Doušová, odd. 28. 1. 1806 (20letá) z Pátku, zemř. 28. 2. 1810. 2. manž. Rosalie Balounová z Hořan, odd. 8. 5. 1810 (17letá). Děti naroz. v Milčicích: z 1. manž. Jan, nar. 22. 11. 1807 (žil 2 dny), Anna, nar. 20. 2. 1809 (žila 14 dní); z 2. manž. jsou 3 synové (105–107) a 5 dcer: Anna, nar. 19. 5. 1811, odd. 18. 2. 1828 za Jana Čermáka ze Žher, Marie, nar. 2. 1. 1813, odd. 22. 11. 1830 za Matěje Müllera, Alžběta, nar. 6. 11. 1816, odd. 30. 1. 1837 za Jana Sněť v Chrástě, Rozárie, nar. 19. 5. 1821, Kateřina, nar. 11. 4. 1823, odd. za Jana Součka ze Sokolče. Syn Jan, nar. 9. 10. 1826, zemř. též den.
93. **František Podivínus Vavák**, syn Frant. J. V. (86), nar. 4. 3. 1785. Manž. Kateřina Doušová, sestra Anny (92), odd. 28. 1. 1806 (18letá) z Pátku, kam se přiznal do chalupy č. 22 a zemř. 15. 11. 1816. Děti: Jan (108), Václav, nar. 23. 7. 1807, zemř. 1809, Anna, nar. 23. 6. 1810, Kateřina, nar. 7. 3. 1812, zemř. 1813.
94. **Anna**, dcera Frant. J. V. (86), nar. 20. 2. 1763, odd. 26. 11. 1780 za Václava Hotovce do čp. 6 v Milčicích, který zde zemř. 24. 1. 1803.
95. **Kateřina**, dcera Frant. J. V. (86), nar. 4. 4. 1764, odd. 29. 1. 1786 za Václava Vomáčku do Nučic u Čes. Brodu č. 5. Měli 3 syny: Františka, nar. 3. 12. 1786, Václava, nar. 4. 7. 1798 (studující geometrie) a Jana Kř., nar. 23. 10. 1801. Jejich otec zemř. 17. 3. 1821.
96. **Václav Vavák**, syn Josefa V. (87), nar. 25. 1. 1795 v Milčicích. Manž. Anna Němečková z Kostelní Lhoty, odd. r. 1823. R. 1819 se ujal po otci chalupy č. 13 v Milčicích. Děti: Josef, nar. 14. 5. 1822, František, nar. 26. 12. 1826, Marie (98).
97. **František Vavák**, syn Josefa V. (87), nar. 18. 1. 1799. Zemřel v Praze jako kupec a měšťan.
98. **Marie**, dcera Václava Vaváka (96), nar. 30. 6. 1824 v Milčicích, provdala se za Jana Vozábu.
99. **Jan Vavák**, syn Vojtěcha V. (91), nar. r. 1811 v Chomutově, finanční respicient v Kolbenschlagu (Hor. Rakousy); jeho otec doplnil rodokmen F. J. Vaváka (otce) a označil jej za „wissího Pozorníka“.
100. **Antonín Vavák**, syn Vojtěcha V. (91), nar. a zemř. v Chomutově r. 1818.
101. **Anna Františka**, dcera Vojtěcha V. (91), nar. 17. 2. 1819 v Chomutově, odd. 26. 1. 1841 v Klatovech za vd. Jana Mayerhofa, krimin. aktvára. Zemřela 18. 11. 1901 ve Vysokém Mýtě.
102. **Leopold Vavák**, syn Vojtěcha V. (91), nar. r. 1821, zemř. 22. 5. 1821 v Klobukách u svého dědy, stár 22 neděl.
103. **Josef Vavák**, syn Vojtěcha V. (91), nar. 1824 v Chomutově, zemř. r. 1824 tamtéž.
104. **Vojtěch Frant. Vavák**, syn Vojtěcha V. (91), nar. 10. 2. 1826 v Chomutově, kupec a měšťan v Praze, kde zemř. 30. 7. 1900.
105. **Janové Vavákové**, zemř. synové Martina V. (92) v Milčicích: Jan, nar. 29. 10. 1818, Jan, nar. 9. 10. 1826, Jan, nar. 30. 5. 1830.
106. **Václav Vavák**, syn Martina V. (92), nar. 20. 11. 1814 v Milčicích č. 24, odd. 14. 10. 1845 s Lidmilou Židlickou z Nové Vsi č. 11, obchodník v Poděbradech. Děti: Klára Marie, nar. 12. 8. 1846, Marie Mína, nar. 30. 10. 1847 tamtéž.
107. **František Vavák**, syn Martina V. (92), nar. 18. 2. 1810 v Milčicích, kde zemř. r. 1869. R. 1841 tu dědil otcovský majetek.
108. **Jan Vavák**, syn Frant. V. (93), nar. 6. 12. 1807 v Pátku, chalupník, zemř. 23. 7. 1842. Manž. Kateřina Májová z Činěvsi, odd. r. 1832. Děti: Kateřina, nar. 28. 9. 1837, Jan Nep., nar. 16. 3. 1842, zemř. 23. 7. 1842, Václav, nar. 16. 7. 1844, Jan, nar. 28. 7. 1847.
109. **Jan Vavák**, syn Matěje V. (32), nar. 26. 3. 1722 v Milčicích, svobodný měšťan v Sadské č. 99. Manž. Dorota Doubravová ze Sadské, nar. asi r. 1738, odd. 18. 2. 1759, zemř. 23. 4. 1794 ve věku 56 let. Děti nar. v Sadské: Jan, nar. 2. 7. 1761, Václav, nar. 3. 9. 1762, Josef, nar. asi r. 1763, Kateřina, nar. 31. 3. 1768, Anna, nar. 11. 8. 1771, Václav, nar. asi r. 1775, František Jan, nar. 19. 10. 1776, Barbora, nar. 16. 10. 1782.
110. **Tomáš Vavák**, syn Matěje Fr. V. (32), nar. 8. 12. 1725 v Milčicích, řezník a šenkýř v Tatcích, kde zemř. 19. 5. 1785. Manž. Dorota Myšková z Tatců, odd. 6. 5. 1759. Měli 5 dcer: Annu Ludmilu, nar. 1763, zemř. 1764, Kateřinu, nar. 1765, Dorotu Alžbětu, nar. 9. 6. 1764, zemř. 8. 1. 1769, Žofii Barboru, nar. 1770, Alžbětu Barboru, nar. 1774, Františku Kateřinu, nar. 1777 a 2 syny: Jakuba, nar. 7. 9. 1772, zemř. 1775, Jana (113). Manželka Dorota zemř. 17. 4. 1790 (48letá).
111. **Václav Frant. Vavák**, syn Matěje V. (32), nar. 2. 12. 1724 v Sadské, kde zemř. 27. 12. 1724. Další Václav V., nar. 1728, zemř. 15. 7. 1746 v Milčicích.
112. **Matěj Vavák ml.**, syn Matěje Frant. V. (32), šenkýř, nar. 3. 4. 1740 v Milčicích, zemř. 15. 6. 1804 tamtéž. R. 1771 ujal půl gruntu Hotovcova a r. 1781 otcovský statek v Milčicích. Manž. Uršula Hotovcová z Vrbové Lhoty, odd. 29. 10. 1764, s níž měl dcery Alžbětu, nar. 14. 5. 1768 a Dorotu, nar. 3. 1. 1771. Druhá manž. Anna Židlická, odd. 3. 4. 1789 ze Skramníků; třetí manž. Anna Bendlová ze Sanic, nar. asi r. 1748, zemř. 30. 12. 1818 (70letá), s níž měl 5 dcer a 5 synů. Mandalena, nar. 6. 7. 1776, Kateřina, nar. asi 1777, odd. 24. 5. 1795 (18letá) s Karlem Janíčkem z Peček (18letým), Dorota, nar. 23. 8. 1784, Marie, nar. 31. 7. 1788, Monika, nar. 11. 5. 1795, zemř. 28. 4. 1800, Václav, nar. 19. 9. 1778, zemř. 1778, Jan, nar. 15. 7. 1781, František, nar. 18. 8. 1786, zemř. 1786, Matěj, nar. 7. 8. 1790 (117), František, nar. 26. 8. 1792.
- 112.a) **Matěje Vaváka** (32) sedm dcer: Alžběta, nar. 11. 12. 1730, Rozina, nar. 22. 12. 1732, Ludmila, nar. 17. 8. 1735, provdaná Hotovcová do Peček, Kateřina, nar. 21. 12. 1737, zemř. 13. 4. 1740, Kateřina, nar. 5. 10. 1742, odd. 10. 11. 1765 za Františka Vavrušku z Milčic, Anna, nar. 7. 3. 1746, zemř. 1746, Anna, nar. 28. 2. 1748.
113. **Jan Vavák**, syn Tomáše V. (110), nar. 26. 3. 1780 Tatce, úmrtí neznámé. Manž. Veronika N. N. Děti naroz. v Tatcích: Josef Fr., nar. 5. 8. 1805, František Jos., nar. 1. 3. 1807, Dorota Františka, nar. 28. 4. 1812, Jan Nep., nar. 10. 12. 1813, Dorota Frant., nar. 29. 7. 1816, Anna, nar. 12. 3. 1819, Florian Prokop, nar. 22. 7. 1821, Marie, nar. 26. 5. 1825, Barbora Frant., nar. 6. 8. 1826.
114. **Josef Vavák**, syn Jana V. (109), měšťan a řezník v Sadské č. 99, nar. asi r. 1764, zemř. 20. 2. 1804 tamtéž. Manž. Teresie Holešovská, nar. asi r. 1765, odd. 29. 6. 1787 (22letá). Děti nar. v Sadské: Jan Martin, nar. 11. 8. 1787, Barbora Ludmila, nar. 13. 3. 1790, zemř. 1790, Josef František, nar. 2. 6. 1791, Barbora Ludmila, nar. 18. 7. 1794, zemř. 1796.
115. **Václav Vavák**, syn Jana V. (109), krejčí a měšťan v Sadské, kde se asi r. 1775 narodil. Manž. Alžběta Šlechtová, nar. asi r. 1776, odd. 4. 10. 1796 (20letá, ženich 22letý). Děti zde narozené: Barbora, nar. 21. 10. 1797, zemř. 20. 8. 1803, Václav, nar. 17. 12. 1799, František Xav., nar. 12. 1. 1802, Tomáš, nar. 8. 2. 1815.
116. **František Vavák**, syn Jana V. (109), nar. asi r. 1777, tkadlec v Sadské. Manž. Anna Zvolská, odd. 12. 11. 1799 (22letá). Děti: František Seraf., nar. 9. 8. 1801, zemř. 18. 5. 1808, Kateřina, nar. 30. 10. 1809, Terezie, nar. 9. 11. 1812, František Seraf., nar. 22. 2. 1817, Anna, nar. 27. 12. 1821.
117. **Matěj Vavák**, syn Matěje V. (112), mistr řeznický, nar. 7. 8. 1790 Milčice, zemř. zde 13. 7. 1819. Manž. Marie Choděrová z Nové Vsi, odd. 21. 2. 1814. Synové nar. v Milčicích: Václav (120), Matěj, nar. 30. 9. 1816, zemř. 14. 5. 1817, Matěj, nar. 12. 4. 1818, zemř. 20. 12. 1820. Vdova se provdala znovu r. 1821 za Frant. Čermáka.
118. **Jan Vavák**, syn rychtáře Jiřího V. (79), nar. 21. 2. 1754 ve Lstiboři č. 27, manž. vd. Marie Magd.

- Horká, roz. Židlická, odd. 1. 2. 1778. Děti: Kateřina, nar. 3. 7. 1779, Alžběta, nar. 28. 7. 1781, zemř. 25. 3. 1783, Karel Vel., nar. 16. 9. 1783, zemř. 7. 8. 1795, Anna, nar. 9. 7. 1795, František, nar. 1787, zemř. 12. 7. 1790, Teresie, nar. 8. 11. 1789, Jan Nep., nar. 16. 5. 1795.
119. **Václav Vavák**, syn Jiřího V. (79), nar. 11. 7. 1764, dědičný rychtář ve Lstiboři č. 28, zemř. 9. 8. 1796. Manž. Veronika Matějková. Děti: Karel Vel., nar. 4. 1. 1786, zemř. 6. 1. 1786, Terezie, nar. 30. 8. 1787, zemř. 7. 10. 1795, Barbora, nar. 8. 12. 1789, Václav, nar. 1. 11. 1791, Alžběta, nar. 19. 11. 1793.
112. **Václav Vavák**, syn Matěje V. (117), nar. 21. 12. 1814 v Milčicích, zemř. 8. 9. 1889 v Praze, císař. rada, velkostatkář a majitel cukrovaru v Milčicích, člen několika bank. Manž. Františka Streicherová, odd. 6. 11. 1842 v Praze, zemř. 18. 12. 1894 v Milčicích (pochována je v Praze). Děti nar. v Praze: Václav, nar. 27. 1. 1847, Bohumil, nar. 23. 4. 1851, dcery Josefina a Františka Emanuela.
121. **Jan Vavák**²³⁾, syn Jana V. (77), nar. 27. 1. 1754, zemř. 18. 1. 1804, rychtář bobnický č. 22. Manž. Dorota Woknerová ze Lstiboře, nar. 12. 12. 1753, odd. 9. 10. 1774 tamtéž, zemř. 26. 6. 1816 v Bobnicích. Svědek svatby Frant. Jan Vavák, rychtář milčický. Děti nar. v Bobnicích: Václav, nar. 21. 7. 1777, zemř. 25. 1. 1779, Jan, nar. 16. 11. 1778 (126), Václav, nar. 9. 2. 1781 (123), Matěj, nar. 5. 11. 1782 (v bobnické matrice helvétské), zemř. 19. 12. 1782, Kateřina, nar. 13. 1. 1786, provd. Baštecká r. 1804, Jiří, nar. 24. 4. 1788 (124), Matěj, nar. 8. 2. 1781 (125).
122. **Karel Vavák**²³⁾, syn Jana V. (77), nar. 14. 5. 1760 v Bobnicích, zemř. 5. 2. 1830 tamtéž jako půlsedlák v č. 55. Manž. Barbora roz. Brzáková, odd. 11. 8. 1783 v Chlebech, zemř. 25. 10. 1827. Děti nar. v Bobnicích: Alžběta, nar. 29. 12. 1784, Václav, nar. 14. 11. 1786, Kateřina, nar. 25. 10. 1788, Anna, nar. 2. 10. 1790, Josef, nar. 29. 8. 1792, Rozalie, nar. 10. 8. 1794, Josef, nar. 14. 2. 1799, Jan, nar. 19. 1. 1801, Marie, nar. 7. 3. 1803, Marie Magdalena, nar. 18. 4. 1806, Matěj, nar. 8. 10. 1809, zemř. 3. 4. 1810.
123. **Václav Vavák**, syn Jana V. (121), nar. 9. 2. 1781 v Bobnicích č. 22, sedlák ve Dvorech č. 9, kde byl rychtářem a zde založil novou větev. Zemř. 11. 9. 1838. Manž. Kateřina Hoitová ze Dvorů č. 9, nar. 18. 7. 1785, odd. 8. 2. 1802 ve Velelibech, zemř. 10. 1. 1806 v Bobnicích č. 14. 2. manž. Kateřina Hamplová z Vestce, nar. 26. 1. 1791, odd. 8. 11. 1802, zemř. 25. 9. 1829 ve Dvorech. Děti nar. v Bobnicích: Jan, nar. 29. 5. 1803, zemř. 13. 12. 1808, Anna, nar. 18. 7. 1804, Václav, nar. 10. 11. 1805, zemř. 10. 3. 1806; ve Dvorech (fara Veleliby): Jan, nar. 3. 12. 1809, zemř. 27. 12. 1809, Kateřina, nar. 11. 6. 1811, provd. 3. 2. 1834 Šťastná, zemř. 9. 6. 1887 v Mladé, Marie, nar. 28. 7. 1815, zemř. 1. 10. 1820, František, nar. 17. 12. 1817, Jan Kř., nar. 24. 6. 1820, Josef, nar. 12. 6. 1822, Václav, nar. 31. 4. 1824, Antonín, nar. 7. 8. 1826, Marie, nar. 30. 6. 1828.
124. **Jiří Vavák**, syn Jana V. (121), podruh ve Skrchlebech č. 49, nar. 24. 4. 1788 v Bobnicích, zemř. 27. 6. 1828. Manž. Dorota Jirková ze Skrchlebech č. 49, nar. asi r. 1785, odd. 1. 7. 1806 ve Velelibech, zemř. 14. 3. 1835. Děti: Jan, nar. 21. 4. 1807, zemř. 15. 7. 1832, Anna, nar. 11. 8. 1809, zemř. 1821, Kateřina, nar. 19. 2. 1812, Marie, nar. 12. 9. 1814, Matěj, nar. 8. 1. 1817, Václav, nar. 10. 10. 1818, zemř. 1819, Václav, nar. 5. 1. 1820, zemř. 1820, Václav, nar. 6. 8. 1822 (manž. Anna roz. Nováková, vd. Kumbelová z Chvaletic č. 18, s níž měl 5 dětí), zemřel 14. 5. 1863.
125. **Matěj Vavák**²³⁾, syn Jana V. (121), sedlák v Bobnicích a dědic gruntu č. 14 tamtéž, nar. 8. 2. 1791, zemř. před r. 1853. Manž. Anna roz. Borecká z Rašovic č. 9, odd. 22. 9. 1812 (18letá). Měli od r. 1813 12 dětí křtěných v Chlebech, z nichž Václav, nar. 8. 3. 1815 byl sedlákem v Koutech č. 3, Anna, nar. 1. 6. 1819, byla provd. za Jana Suchého v Pátku, Matěj, nar. 24. 10. 1821, dědil grunt č. 14 v Bobnicích, František, nar. 25. 1. 1824, byl kupcem v Nymburce, Antonín, nar. 7. 7. 1828, rolníkem v Kostomlátkách, Josef, nar. 25. 3. 1833, mydlářem v Praze, Tomáš, nar. 20. 8. 1835 rolníkem.

126. **Jan Vavák**, syn Jana V. (121), nar. 16. 11. 1778 v Bobnicích, padl na válečném poli r. 1804.
127. **František Vavák**, syn Víta V. (40), nar. asi r. 1698 v Kouřimi, zemř. 1. 6. 1773 tamtéž (75letý). Manž. Veronika roz. Rajchmanová, nar. asi r. 1693 z Kouřimi, odd. zde 18. 2. 1727, zemř. zde 26. 6. 1769 (76letá). Po sňatku koupil v Kouřimi dům a později od své matky i dům otcovský. Syn: Jan Tomáš (129).
128. **Antonín Vavák**, syn Víta V. (40), nar. 3. 8. 1710 v Kouřimi, kde zemř. 22. 4. 1762 (53letý) asi neženat.
129. **Jan Tomáš**, jediný syn Františka V. (127), nar. 19. 12. 1733 v Kouřimi, zemř. tamtéž. Manž. Lidmila Němečková, nar. asi r. 1735, odd. zde 9. 11. 1755, zemř. 26. 3. 1800 (65letá). Děti: Kateřina Alžběta, nar. 20. 11. 1757, Veronika Anna, nar. 20. 2. 1760, Jan Antonín, nar. 26. 10. 1761, Matěj Josef, nar. 6. 2. 1764, Ludmila Anna, nar. 20. 9. 1765, František Antonín, nar. 18. 8. 1768, Václav Michal, nar. 11. 9. 1770, Josef Antonín, nar. 7. 1. 1773, Anna Terezie, nar. 29. 7. 1775, zemř. 9. 8. 1775, všichni v Kouřimi.

Tím končí rozpisový rodokmen Františka Jana Vaváka v kraji Poděbradském, který obsahuje 461 rodových jmen, z toho 221 mužských, 180 ženských a 60 žen přivdaných a celkem 575 rodových dat. Všichni byli až do roku 1848 poddaní sedláci, není-li uvedeno jinak. Rod původně z Nové Vsi se rozrůstal postupně do Pečků, Poděbrad, Nymburka, Milčic, ale i do Sadské, Osečku, Lstiboře, Kouřimi a celé řady obcí.

F. J. Vavák jako sedlák byl v době obrozenecké osobou zcela mimořádnou, známou v celé zemi svou inteligencí, nadáním i vědomostmi. Vzpomíná ho i Jirásek ve svém F. L. Věkovi. Dostávalo se mu obdivu a uznání ze všech stran, nejméně ovšem od rychtářů komorního panství Poděbradského, kteří mu záviděli jeho přízeň nejen od panstva, ale i zemského gubernia, dokonce i samého arcivévody Karla, bratra panujícího císaře Františka II. Od něho dostal děkovný dopis, když k jeho poctě složil Vavák v listopadu 1800 „Marš každého Čecha ctného ...“.²⁴⁾

Sebevědomí Vavákovy nesmírně vzrostlo r. 1794, kdy 30. května mu udělil purkmistr a rada města Plzně čestné občanství, a tak ho se souhlasem vrchnosti zbavil ponižující poddanosti.²⁵⁾ Stalo se tak na základě Vavákova daru městu Plzni, jímž byla „Hrstka popela z kostí plzenských a jiných Čechů katolických na polích u vsi Lipan ... vyhrabaná, aneb Mappa Geometrica, předvěnující místa, kde Sirotci a Táboři od věrných kat. vlastencův poráženi a zkaženi byli L. 1434 dn 30. máje, v neděli po Božím těle“.²⁶⁾

Vavák byl horlivý katolík, tvrdý a neústupný. Jeho víra formovala i jeho názor na svět a společenský řád, neboť věřil, že jedině vůle boží řídí tento svět, a proto i robotu považoval za spravedlivou daň opíraje se o slova Kristova: „Co je Boží, dejte Bohu, co je císařovo, dejte císaři.“ Nenáviděl proto jinověrce, luterány a kalvíny a svou nelásku přenášel i na císaře, jemuž nemohl zapomenout toleranční patent z r. 1781. Ačkoliv jindy psal o císařském

dvoře rozsáhlé komentáře, věnoval úmrtí Josefa II. jen necelé dvě stránky, bez jediného slova účasti. Naopak uvedl pouze strohý odkaz: „Kdo chceš o tom více znáti, přečti numero desátý novin českých roku toho, já nemůž' psáti tak mnoho.“²⁷⁾ Bylo to věru málo vděku za všechno, co tento osvícený „selský císař“ pro selský stav udělal.

Přes to všechno byl Vavák věrným Čechem, horlivým vlastencem milujícím svůj národ, jeho řeč i zem, sedlákem hrdým na svůj stav. Proto také těžce nesl pohrdání panstva, úředníků i měšťanů, kteří „... o sedlácích a vesnických lidech mysleli, že ani lidé a stvoření Boží nejsou, a že jako pes k štěkání, tak sedlák k ranám, těžkostem a psotám a všem posměchům schválně učiněn jest“.²⁸⁾ K východisku ze svého myšlenkového antagonismu se však Vavák nedopracoval.

Vavákův význam tkví především v PAMĚTECH, sedmidílném rukopisu²⁹⁾, ze kterých pět dílů vyšlo tiskem v r. 1906—1938 péčí Jindřicha Skopce.³⁰⁾ O velikosti celé práce svědčí tiskové vydání pěti dílů o 1 568 stranách. Tím se staly Paměti nejrozsáhlejší lidovou kronikou u nás vůbec. Je psána jadrným selským slohem o všech tehdejších událostech obrozenecké doby z let 1770 až do 10. dubna 1816. Je to dílo obdivuhodné svým rozsahem i obsahem ze všech oborů lidské činnosti, údaji historickými, rodopisnými, politickými, hospodářskými, meteorologickými, zejména také cenovými atd., při nichž projevoval obdivuhodnou znalost. Svůj text prokládal verši i celými básněmi, ale také četnými chronogramy. Jako autodidakt udivuje svým rukopisem.

Teprve po tiskovém vydání Pamětí se začínaly objevovat i kritické postoje k jeho osobním vlastnostem. Prvním z nich byl František Kutnar³¹⁾, dalším Luděk Šmíd ve své studii o lidových kronikářích středního Polabí z r. 1967.³²⁾ Oba však shodně cení nesmírnou zásluhu Vavákovu o poznání života naší doby obrozenecké. František Jan Vavák zemřel v rodných Milčicích dne 15. listopadu 1816 ve věku 75 let, podle matričního zápisu „věkem sešlý“.

Poznámky:

- 1) Dnes Vyšehořovice, o. Praha-východ.
- 2) O. Trnka: Místopis panství Kounického, s. 69, kde se autor odvolává na desky zemské 152, fol. P 14 až 16.
- 3) Fr. Palacký: „Popis 452 jmen šlechty české a moravské r. 1415... poselství a první stížné psaní ku sboru Konstantskému 2. září 1415 v Praze“. Na 1. orig. pečet č. 9, na 4. orig. pečet č. 239.
- 4) SÚA Praha, fond desk svobodnických, DS 1, fol. M 15.
- 5) Tamtéž, fol. G 16 kraje Kouřimského.
- 6) Wacław Władysław Tomek (1880—1906), profesor rak. dějin na univerzitě v Praze.
- 7) Frant. Xav. Petr Němeček (Franz Niemetschek), nar. 24. 7. 1766 v Sadské, zemř. 19. 3. 1849 ve Vídni, prof. filozofie na univerzitě v Praze a životopisec Mozartův.

- 8) Josef Ant. ryt. Riegger, vydavatel sborníku *Lieferungen fuer Böhmen von Böhmen*, III. sv., s. 85—93.
- 9) V originále: *Einige Nachrichten von einem merkwürdigen Bauer in Boehmen*.
- 10) Tomáš Fryčaj (1759—1839); vydáno v Brně 1807.
- 11) Vyšla tiskem v Praze r. 1805.
- 12) Rkp. nalezen a uložen v Muzeu A. Jiráska a M. Alše v Praze, Hvězdě.
- 13) Václav Elznic: Několik poznámek k 230. výročí F. J. Vaváka. *Listy Genealogické a heraldické společnosti v Praze*, 1971, č. 13, s. 6—12.
- 14) Stanislava Jonášová - Hájková: Vlastní životopis F. J. Vaváka. *Středočeský sborník historický*, 1978, č. 13 a 1979, č. 14.
- 15) Jan Hellich (1850—1931), lékárník a regionální vlastivědný badatel Poděbradska.
- 16) *Věstník kraje Poděbradského*, roč. III/1901. Státní knihovna ČSR v Praze, sign. 54 D 15 643.
- 17) Václav Elznic: Renobilitační procesy pražské. Zvláštní příloha *Zpravodaje Klubu genealogů a heraldiků Ostrava*, 1986.
- 18) SÚA Praha, fond Šlechtický archiv, složka Vaváková.
- 19) Podle sčítání poddaných podle víry r. 1651 měl Karel Vavák 36 roků, manželka Kateřina 33 r., synové Jiří 9 r., Jakub 6 r., Václav 1 rok. Chybí tu Karel a čtyřletá Mandalena.
- 20) Jiří Vavák skupoval z okolních poplužních dvorů celého panství krmný dobytek, který dovážel do Prahy. Tak v srpnu 1694 koupil 30 volů po 24 zl., 430 skopců po 2 zl. 30 kr. a 350 sviní po 5 zl.
- 21) Podle staročeského dědického práva dědil ze zákona syn nejmladší. Teprve Josef II. patentem z r. 1787 upravil dědění ve prospěch syna nejstaršího.
- 22) Byl pochován před dveřmi sakristie kostela ve Skramníkách. Jeho syn Vojtěch dal zde zasadit r. 1860 pamětní mramorovou desku.
- 23) Jan a Karel Vavákoví (121 a 122) byli vyšetřováni v srpnu a září 1753 piaristickým misionářem v Nymburce pro držení zapovězených knih a Matěj (125) dokonce pro kacířství. Byli však uznáni nevinnými.
- 24) PAMĚTI, kniha III., část III., s. 121.
- 25) Tamtéž, kniha III., část I., s. 119—122.
- 26) Tamtéž, kniha III., část IV., s. 49—68.
- 27) Tamtéž, kniha II., část II., s. 118.
- 28) Tamtéž, kniha IV., s. 37.
- 29) Rukopis Pamětí F. J. Vaváka, kniha I. až VII. v knihovně Národního muzea v Praze, sign. I E 1.
- 30) Jindřich Skopek, katolický farář, redigoval I. až V. knihu Pamětí v letech 1906—1938 v nakladatelství Dědictví sv. Jana Nepomuckého v Praze.
- 31) František Kutnar: *František Jan Vavák*, Praha 1941.
- 32) Luděk Šmíd: *Lidové kronikářství středního Polabí*. Práce oblastního muzea v Poděbradech, řada B, č. 1, Poděbrady 1967, 1968.
- 33) *Riegrův Naučný slovník*, díl IX., Praha 1872, s. 927 (psal Rybička).

Der Stammbaum František J. Vavák, Richters von Milčice

F. J. Vavák, der Richter von Milčice, ist zuvörderst wie Autor der umfangreichen Memoiren bekannt, die besonders die Zeitperiode der Josephinischen Reformen in böhmischen Ländern fesselnd darstellt. Der Autor legt uns einen neuen, durch Studium der Matriken umständlich durchgearbeiteten Stammbaum dieser bekannten Persönlichkeit der böhmischen Geschichte und Literatur vor.

—MK—

Nejstarší pečeť města Moravské Ostravy z roku 1426

V pozůstalosti jednoho z prvních badatelů o dějinách města Ostravy Ladislava Zwierziny se nachází nepublikovaný rukopis jeho článku nazvaný „Ein M. Ostrauer Stadtsiegel aus dem Jahre 1426“. ¹⁾

Tento rukopis není nijak datován. Z textu však vyplývá, že vznikl v tom roce, kdy byly v ostravském městském archivu objeveny, nejspíše samotným Zwierzinou, dvě listiny s přivěšenými městskými pečetěmi z 15. století. ²⁾ Byl to v té době jistě velmi překvapující objev, zvláště když Zwierzinovi předchůdci i on sám ještě v roce 1887 považovali za nejstarší pečeť otisk stříbrného typáře z roku 1664. ³⁾ Zwierzina dokonce vzpomíná, že toto pečetiadlo bylo ke všeobecnému obdivu vystaveno na někdejší archeologické výstavě v Moravské Ostravě. ⁴⁾

Rozsáhlá pozůstalost Ladislava Zwierziny bohužel nebyla dosud v úplnosti zpracována. V současné době tedy nejsme schopni blíže určit, kdy rukopisný článek o pečetech z roku 1426 vůbec vznikl. První tištěnou zprávu o existenci pečeti z roku 1426 přinesl H. G. Ströhl teprve v roce 1904. ⁵⁾

Podobu nejstarší pečeti města Moravské Ostravy známe dnes ze tří exemplářů, přivěšených na pergamenových prouzcích k listinám, jež jsou uloženy v Archivu města Ostravy:

11. 11. 1426 Lorko ze Šonova a jeho bratr Mikuláš zapisují ostravskému měšťanu Boze Mertenovi 50 kop grošů na vsi Čertově Lhotě ⁶⁾
22. 7. 1444 Jan Čapek ze Sán prodává ves Čertovu Lhotu Janovi ze Studénky a jeho ženě Heleně za 50 kop grošů ⁷⁾
16. 7. 1446 Jan Čapek ze Sán a z Hukvald zastavuje kout role v Moravské Ostravě ostravskému měšťanovi Niklinovi ⁸⁾.

Stupeň zachovalosti je u všech tří pečeti, zhotovených z černého vosku v miskách z vosku přírodní barvy, sice různý, ale je zřejmé, že zcela jasně se jedná o otisky jednotočného typáře. Porovnáním všech tří exemplářů, resp. jejich nejzachovalejších částí, získáme ideální popis původní podoby pečeti:

Tvar: kruh
Průměr: 49 mm
Opis: mezi dvěma kruhy tvořenými jemným perlovcem, gotická majuscula (12—)
+ S CIVIUM * DE * OSTRAVIA
Popis: V pečeti poli je gotický štít se znakem města Ostravy. Plocha mezi štítem a vnitřním kruhem je vyplněna větvičkovými rozvilinami s kvítky. Ve štítě je doleva kráčející kůň v kompletním jezdeckém postroji (sedlo, třmeny, ohlávka, uzda, postraňky).

Hodnotíme-li dosavadní literaturu, zmiňující se byť sebemeně o nejstarší ostravské pečetech, s překvapením zjistíme, jak mnoho kolem ní vzniklo problémů a nedořešených otázek. Bohužel namnoze vznikly hlavně tím, že četní autoři zcela nekriticky přejímali údaje svých starších kolegů a předchůdců, aniž si vlastní pečeť v originále vůbec prohlédli. Těchto rozporů a na druhé

straně i podobností v názorech jednotlivých autorů si poprvé všiml Karel Hrbáček v rozsáhlé studii o vývoji poznání městského znaku z roku 1979. ⁹⁾ Nehovořil samozřejmě jen o nejstarší ostravské pečetech, nicméně se můžeme ztotožnit s jeho názorem, že „bylo by záslužné uvést na pravou míru rozpory mezi jednotlivými badateli v tom, jak jednotlivé pečeti hodnotili...“ ¹⁰⁾

Veškerá dosud shromážděná literatura o pečeti a znaku města Ostravy obsahuje v současné době více než 70 položek. Vybereme z ní práce jen těch autorů, kteří se jakýmkoli způsobem zmínili o ostravské nejstarší pečetech z roku 1426. Jedná se nejen o práce odborné o znaku, pečeti nebo celkově o dějinách města Ostravy, ale i o články popularizační, určené pro širší veřejnost, neboť i ty mohly do jisté míry ovlivnit názor mladších badatelů.

Do popředí především vystupuje:

1. Způsob, jakým byla nejstarší pečeť uvedena a citace listin.
2. Popis podoby městského znaku v pečeti poli.
3. Čtení opisu.
4. Rozměry pečeti.
5. Barva pečeti vosku.

Ladislav Zwierzina ¹¹⁾

1. Správně cituje listinu z roku 1444, však za původce listiny z roku 1426 označil majitele Bolka, knížete polského.
2. Hovoří o klidně, přímo vzdorně, stojícím koni obráceném doprava; upozorňuje ovšem, že nikoli z heraldického hlediska. Uvádí dále, že kůň má sedlo s popruhem a třmenem a má uzdu. O růži a trávníku se nezmiňuje vůbec.
3. SIGILLUM + D. M. OSTRAVIA + Soudí, že zvláště tvar písmen A, M, V nasvědčuje většímu stáří pečeti.
4. Uvádí pouze průměr kruhů, mezi nimiž se nachází opis, tedy 4 a 5 cm.
5. Pečetní vosk černý.

Hugo Gerhard Ströhl ¹²⁾

1. Pouze zmínka o existenci pečeti z r. 1426.
 2. Stojící, doleva obrácený kůň, osedlaný, s uzdou a třmeny. Nad koněm uprostřed pětistá růže.
 3. SIGILLUM * D. M. OSTRAVIA Zde je možno předpokládat, že vycházel z informací Zwierzinových nebo někoho z jeho blízkého okolí.
- O rozměrech a barvě vosku se nezmiňuje.

Alois Adamus ¹³⁾

1. Ve svých pracích tištěných i v nedatovaném konceptu dopisu „za správu archivu“ uvádí vždy dvě data listin, a to roky 1426 a 1446. Z jeho slov se však dá soudit, že oba exempláře považoval za rozdílné typy pečeti. ¹⁴⁾
2. Na pečetech z r. 1426 popisuje koně, který „je obrácen hlavou od levé k pravé ruce“, koně vidí v poskoku, má sedlo, ale „nemá třmenů, nýbrž postraňky“. V konceptu dopisu píše, že kůň je „v poskoku se

sedlem a třmeny". V německém článku uvádí, že kůň má sedlo, ale nemá postraňky, ale třmen, přičemž druhá forma z r. 1446 již postraňky má.

3. Opis vždy čte takto: „S. civium D... Ostraviae, tj. pečeť občanů (měšťanů)... Ostravy“. V konceptu dopisu čte opis jinak: „Sigillum civium D. G. Ostravia čili Sigillum de Germana Ostravia“, jak se prý skutečně město nazývalo ještě v 15. století.
4. Vždy 44 mm.
5. Pečetní vosk bílý.

Rudolf Drapala¹⁵⁾

1. Zcela evidentně vycházel ze Zwierzinova rukopisu, takže za původce listiny z r. 1426 označuje Bolka Opolského, listinu z r. 1444 cituje správně.
2. Hovoří o doprava obráceném koni stojícím klidně, ba přímo vzdorně, se sedlem s popruhy a s uzdou. Znak byl bez pětিলisté růže.
3. Opět se přidržuje Zwierzinova čtení, ovšem s chybou v prvním slově: SIGILLYM + D + M + OSTRAVIA. Úplně stejně se též vyjadřuje ke stáří písmen A, M, V.
4. Opět uvádí pouze průměr kruhů, mezi nimiž se nachází opis, tedy 4 a 5 cm.
5. Pečetní vosk černý.

Julius Klitzner¹⁶⁾

1. Přináší pouze popis všech tří exemplářů pečeti z let 1426, 1444 a 1446 a odvolává se pouze na signatury listin v městském archivu.
2. Popisuje osedlaného koně ve skoku doprava.
3. Čtení opisu rozlišuje podle zachovalosti jednotlivých exemplářů
 - z r. 1426: S(igillum) civium de Ostraviae
 - z r. 1444: ...ium...
 - z r. 1446: S. civium de Ostra...
4. 48 mm
5. Pečetní vosk černý.

František Zvolský¹⁷⁾

1. Popisuje pouze pečeť z r. 1426. Odvolává se jinak na „sdělení městského archivu“, tedy zřejmě na Adamusův dopis.
2. Vlevo obrácený stojící kůň s uzdou a sedlem, nad ním pak uvádí uprostřed štítu pětिलistou růží.

Leopold Kohut¹⁸⁾

1. V případě pečeti z r. 1426 hovoří podobně jako Zwierzina o listině „opolskokozelského knížete Bolka V.“; listinu z r. 1446 citoval správně. Z celkového kontextu článku je zřejmé, že zde sloučil „poznatky“ Drapalovy a Adamusovy.
2. Píše, že pečeť je „s koněm ve stoje, bez třmenů a obráceným doprava, jest ale bez hvězdy“.
5. Pečetní vosk bílý.

Karel Jiřík

1. Ve svém prvním popularizačním článku o městském znaku použil beze zbytku Kohutova textu; listinu z r. 1426 připisuje tedy opolskokozelskému knížeti Bolkovi a pečeť z r. 1446 cituje správně.¹⁹⁾ V dalším obdobném příspěvku již původce listiny z r. 1426 cituje správně.²⁰⁾ V roce 1967 byly otištěny v různých publikacích dvě naprosto stejné fotografie pečeti a listiny z r. 1426 — v jednom případě byla citace listiny správná²¹⁾, v druhém se opět hovoří

o „opolském knížeti a majiteli Ostravy“ Bolkovi.²²⁾ Ve vlastním textu je však citace správná.²³⁾

2. V obou popularizačních článcích píše, že na pečeti z r. 1426 „je kůň ve stoje se sedlem, bez třmenů a obrácen doprava“. V prvním z nich však ještě dodává, že na pečeti z r. 1446 kůň „má již třmeny“, tedy podle Adamuse. Jinde uvádí, že na pečeti z r. 1426 je kůň v poskoku se sedlem a postraňky.²⁴⁾
3. V rámci přehledu typářů uvádí v původním textu opis pečeti z r. 1426: S. CIVIUM D. OSTRAVIAE²⁵⁾.

Oldřich Svozil²⁶⁾

1. Správně cituje listinu z r. 1426 rovněž ve dvou popularizačních článcích.
2. V prvním článku popisuje znak na pečeti z r. 1426 se stojícím koněm se sedlem a třmeny, obráceným heraldicky doleva. Píše, že je ještě bez pětिलisté růže v horní části znaku. V druhém článku uvádí, že na pečeti je městský znak téměř v dnešní podobě, avšak bez pětिलisté růže v horní části znaku.

Ladislav Baletka²⁷⁾

1. K roku 1426 uvádí pouze popis pečeti s odvoláním na Zvolského.
2. Píše, že „je ve štítu stojící kůň, obrácený doleva, se sedlem, uzdou a třmeny a nad ním uprostřed je pětिलistá růže“.

Břetislav Olšer²⁸⁾

1. Zřejmě novinář z povolání se zmiňuje v první ze svých dvou „senzačních“ reportážích o „pečetním poli města Ostravy, dochovaném u listiny z roku 1426, v druhém zase o „pečetním znaku města Ostravy, dochovaném u listiny z roku 1426“. Podle použitých kreseb se dá soudit, že vycházel hlavně z Baletkovy první studie.
2. V popise podoby městského znaku cituje doslova Baletkův text.

Jiří Louda

1. Omezuje se na pouhé konstatování, že již r. 1426 užívala Ostrava svého znaku.²⁹⁾
2. V jednom případě sděluje, že na městské pečeti byl už roku 1426 vyobrazen kůň s uzdou.³⁰⁾ Později se již rozepsal, že tehdy byl ve štítu stojící osedlaný kůň, obrácený heraldicky doleva, a nad ním bylo poněkud nejasné znamení, které lze vzhledem k pozdějším dokladům považovat za růži.³¹⁾

Karel Hrbáček³²⁾

1. Správně cituje všechny tři listiny.
2. Rovněž se omezil jen na konstatování, že na nejstarší pečeti je doleva kráčeující osedlaný kůň.
3. +S. CIVIUM DE OSTRAVIAE+

Karel Liška³³⁾

1. Zcela neopodstatněně se zmiňuje o „nejstarších pečetích ze 14. a 15. století“.
2. Upozorňuje, že na těchto pečetích „je kůň obrácen vlevo“.

Jiří Čarek³⁴⁾

1. Přináší rovněž jen prostou zmínku o existenci nejstarší pečeti z r. 1426.
2. Píše, že město užívalo od „středověku (1426) na pečeti osedlaného koně, na nejstarší pečeti doleva obráceného“.

Z uvedeného přehledu je již na první pohled patrná značně nekritická závislost téměř všech autorů na „poznátcích“ svých předchůdců. Popis vlastního znaku města Ostravy na nejstarší pečeti je navíc zatížen hlavně tím, co v něm ten který autor chtěl vidět nebo jak se dokázal vyrovnat s heraldickou zásadou stranové orientace.

Adamusovu zmínku o použití bílého pečetního vosku u pečeti z roku 1426 převzal v podstatě pouze Kohut. Další diskuse a úvahy na toto téma se vedly spíše jen ústně. Názor, že by vosk získal černou barvu uměle při restauraci pečeti v letech 1966–1967 v souvislosti s oslavami sedmistého výročí první zmínky o existenci města Ostravy, je zcela nepřijatelný, a to nejen z technických důvodů. Adamus zřejmě hovořil o barvě vosku ochranných misek pečeti, které jsou skutečně zhotoveny z bílého, resp. přírodního vosku.

Zní to paradoxně, ale nezbyvá na závěr konstatovat, že vlastně jediným správným a v podstatě nejpřesnějším popisem nejstarší pečeti města Ostravy byl popis Ladislava Zwierziny z konce minulého století.

Celou situaci kolem nejstarší pečeti dosti značně zkomplikoval nálezný slovní popis pečeti, pocházející z poloviny 15. století.

Tato pečeť byla původně přivěšena k nadání na oltář sv. Cecílie v kostele sv. Václava v Moravské Ostravě ze dne 2. 4. 1454. Latinský originál listiny se zřejmě nedochoval. Opis této listiny spolu s popisem pečeti je uveden v potvrzení nadace arcijáhmem a kanovníkem olomouckého kostela Martinem z Dobřan z 26. 4. 1454 a zřejmě také v podobném potvrzení Jana Talafúsa z Ostroha.³⁵⁾

Podle tohoto popisu byla městská pečeť zhotovena z černého vosku. Uprostřed pečeti je štít, na němž se nachází hřebec s uzdou, pod sedlem visí třmen u pravé nohy koně, jeho levá noha je ohnutá k pravé straně štítu. Po obvodu se četl opis, počínající křížkem: Sigillum civium de Ostravia.³⁶⁾

Zwierzina se sice zmiňuje o nadační listině z r. 1454, avšak pečeť neuvádí.³⁷⁾

Adamus přináší jako první dosti přesný překlad latinského popisu pečeti, ovšem uvádí, že kůň je ve skoku. V opise četl slova S. CIVIVM * DA * OSTRAVIAE *³⁸⁾, ač ve svém Listinářii zveřejnil opis správný.³⁹⁾ Protože stejně mylně četl také opis na pečeti z roku 1575⁴⁰⁾, i když zní ve skutečnosti zcela jinak a spojka „de“ se v něm vůbec nevyskytuje, dal vzniknout dalšímu problému: „co značí zkrácené slovo DA, nelze rozhodnout.“⁴¹⁾

Drapala se popisu pečeti z roku 1454 samozřejmě nemohl vyhnout, avšak v tomto případě mu nezbylo, než opisovat, tentokrát od Adamuse.⁴²⁾

Jiřík píše, že „na pečetním obraze listiny Jana Talafúsa z roku 1454 je již kůň v poskoku se sedlem a třmeny.“⁴³⁾

Hrbáček však uvádí, že „z roku 1454 jsou dvě stejné pečeti“, které se v podstatě neliší od pečeti z let 1426, 1444 a 1446, ale „koně přibýly třmeny“.

Při sledování vývoje ostravských pečeti a doby jejich užívání zaujímá tento slovní popis pečeti z roku 1454 skutečně významnou pozici. Jednoznačně z něj vyplývá, že město tehdy užívalo pouze jediného typáře, neboť v popise není pečeť nijak rozlišena, např. velikostně. Podle popisu městského znaku by bylo možno pečeť přiřadit jak k prvnímu typu, užívanému v letech 1426 až 1446, tak i k pečeti z roku 1512.⁴⁴⁾ Zněním opisu se však pečeť z roku 1454 jasně hlásí ke staršímu typu.

V případě, že v roce 1454 neexistoval ještě jiný typář, mohli bychom konstatovat, že užívání nejstarší pečeti města Moravské Ostravy je prokázáno nejen v letech 1426–1446, ale až do roku 1454.

Poznámky:

- 1) Archiv města Ostravy (dále jen AMO), Pozůstalost Ladislava Zwierziny, kart. č. 1.
- 2) Tamtéž, v rukopisu „Ein M. Ostrauer Stadtsiegel aus dem Jahre 1426“: „Im heurigen Jahre stieß man im M. Ostrauer Stadtarchive auf zwei Urkunde mit gleichlautenden anhängenden Stadtsiegeln aus dem 15. Jahrhundert.“
- 3) Franz Krammer, Leitfaden zur Verfassung einer Geschichte der Stadt Mähr.-Ostrau, Nachrichten des Museums für Kunst, Industrie und Gewerbe im Ostrau-Karwiner Revier, 1913, č. 2, s. 7 (posmrtné vydání autorova rukopisu uzavřeného dne 26. 5. 1867); Franz Wattolik, Beiträge zur Geschichte der Stadt M.-Ostrau, Ostrava 1881, s. 155; Ladislav Zwierzina, Insiegel und Wappen der Stadt Mähr.-Ostrau, Mähr.-schles. Grenzbote, č. 43 z 29. 5. 1887, s. 1.
- 4) AMO, Poz. L. Zwierziny, cit. rkp.
- 5) Hugo Gerhard Ströhl, Städte-Wappen von Österreich-Ungarn, Wien 1904, s. 71.
- 6) AMO, fond Archiv města Moravské Ostravy, sign. I A 7, inv. č. 7.
- 7) Tamtéž, sign. I A 9, inv. č. 9.
- 8) Tamtéž, sign. I A 10, inv. č. 10.
- 9) Karel Hrbáček, Úvaha o ostravském znaku. Zpravodaj ostravské pobočky GHSP, 1979, č. 3, s. 46–61.
- 10) Tamtéž, s. 49.
- 11) AMO, Poz. L. Zwierziny, cit. rkp.
- 12) Ströhl, c. d.
- 13) Alois Adamus, Dějiny města Ostravy v přehledu až do r. 1860, Ostrava 1927, s. 98; týž, Z dějin moravsko-ostravské radnice, Ostrava 1930, s. 48; týž, Springender Schimmel auf blauem Grunde, Geschichte der Ostrauer Stadtwappen, Ostrauer Zeitung (Abendblatt), č. 8 z 11. 1. 1934, s. 3; AMO, Pisemná pozůstalost prof. Aloise Adamuse, kart. 4, inv. č. 255.
- 14) Týž, Dějiny..., c. d., s. 98: „...na pečeti z r. 1446 má už kůň třmeny“.
- 15) Rudolf Drapala, Geschichte der Stadt Mährisch-Ostrau, Ostrava 1933, s. 46–50.
- 16) Julius Klitzner, Siegel und Wappen des Stadt-Archivs Mährisch Ostrau, Ostrava 1943, s. 2.
- 17) František Zvolský, Znaky moravských měst, Brno 1947, s. 46.
- 18) Leopold Kohut, Znak města Ostravy, Věstník ústředního národního výboru města Ostravy, 1947, č. 11, s. 1.
- 19) Karel Jiřík, O městském znaku, Ostravský kulturní zpravodaj, 1962, č. 16, s. 4.
- 20) Týž, Záhada v kroměřížském archivu? Co víme o znaku města Ostravy, Nová svoboda ze 17. 3. 1967.
- 21) Dějiny Ostravy, Ostrava 1967, obrazová příloha mezi s. 96 a 97.
- 22) Karel Jiřík a kol., Městský archiv v Ostravě, Průvodce po fondech a sbírkách, Ostrava 1967, obrazové přílohy.
- 23) Tamtéž, s. 48.
- 24) Tamtéž, s. 68.
- 25) Tamtéž.
- 26) Oldřich Svozil (—ichs—), O pečetích a pečetidlech, Ostravský kulturní zpravodaj, 1971, č. 10, s. 14; týž (OS), O pečetích, pečetidlech a znacích, Ostravský večerník, 2. 1. 1973, s. 4.
- 27) Ladislav Baletka, Znaky měst a městeček Severomoravského kraje, Sborník Státního archivu v Opavě 1968–1971, Opava 1971, s. 249; Ladislav Baletka — Jiří Louda, Znaky měst Severomoravského kraje, Ostrava 1980, s. 67.
- 28) Břetislav Olšer, Bílý kůň a zlatá růže, Vývoj ostravského městského znaku, Magazin Nové svobody, 22. 6. 1974, s. 8; týž, Proč ne uhlí a proč kůň? Z historie znaku města Ostravy, Ostravský večerník, 28. 3. 1978, s. 4.
- 29) Jiří Louda — Josef Herčík, Česká města, Praha 1974, s. 357.

- 30) Jiří Louda, Znak českých měst — Ostrava, Vlasta, 1967, č. 12, s. 27.
 31) Týž, Znak města Ostravy, Kdy — kde — co v Olomouci, 1982, č. 1, s. 17.
 32) Hrbáček, c. d., s. 49—50.
 33) Karel Liška — Ludvík Mucha, Klíč k našim městům, Praha 1979, s. 56.
 34) Jiří Čarek, Městské znaky v českých zemích, Praha 1985, s. 284.
 35) Alois Adamus, Sbírka listin k dějinám města Mor. Ostravy, Ostrava 1929, č. 20, s. 31—33.
 36) Tamtéž, s. 32: „Primam itaque litteram donationis, subscriptionis et dotationis nuncupatam duobus sigillis: primo maiore, secundo rotundo de cera nigra. In cuius primi sigilli medio clipeus et in clipeo equus falleratus, frenatus sub sella strepta dextri pedis ab eadem depensa capite cum pede sinistro

versus partem dextram clipeum inspicendo elevatis et quasi cauda depensa ad currendum apparebat. In cuius circumferentia literae textuales taliter legabantur cruce praemisa: Sigillum civium ★ de Ostravia.“

- 37) AMO, Poz. L. Zwierziny... Zřejmě měl na mysli český překlad nadační listiny v pamětní knize ostravského děkanství z r. 1672, fol. 90a—90b, AMO, fond Archiv fary v Moravské Ostravě, inv. č. 6a.
 38) Adamus, Dějiny, c. d., s. 98.
 39) Týž, Listinář, c. d., s. 32.
 40) Týž, Dějiny, c. d., s. 98—99.
 41) Tamtéž, s. 99.
 42) Drapala, c. d., s. 48.
 43) Jiřík, O městském znaku, c. d., s. 4.
 44) AMO, fond Archiv města Moravské Ostravy, sign. I A 16, inv. č. 16.

Das älteste Siegel der Stadt Mährisch-Ostrau vom J. 1426

Der Autor fasst alle bisher bekannten Informationen über das älteste Siegel zusammen, welche die zahlreiche heraldische Literatur im Laufe mehr als 100 Jahre gebracht hat.

—MK—

Jaroslav Jásek

Očima dragouna III

V minulém pokračování jsme opustili dragounský pluk č. 2 hraběte Paara v Sanoku. Památník Aloise Kohnára dále pokračuje [text je citován doslovně, včetně pravopisných, stylistických a topografických chyb]:

Třetí den opouštějíce Sanok jeli sme přes obce Zahutýn Dolinu Zágorz¹⁾ až do města Liska²⁾ vlně se dlouhá silnice všude seto jen hemží židy je zde právě velký trh na koně od Ustřice³⁾ až sem do Liska vlně se dlouhá silnice a poní jak provaz se vléčou povozy vesměs to židovské v každém voze v hromadě hadru i kuží rosta-huje se osum až deset židu špinavých a roztrhaných mezi těmi povozy vedou

41.

Židé také koně ty ale nejsou tak velké jak naše koně jsou malé vedou je do Liska na trh pěšky přinich ne-uděla ani krok na to sou moc líný to musí naněm seděti a ostatní koně má uvázané na provaze za krky, před námi sou dvě škadrony které narazili tento průvod to je něco pro dragouni židé vždy špatně dopadli a teď zase naše příležitost né ty ale mí sy nenecháme ujít přes silnici sklaněli se husté stromy mí se museli schýbati aby sme helmou nezachytli a po stranách hluboké pří-kopi židé již zdaleka vydouce přijížděti dragouni cítili jakous nevolnost jeli pomalu nejistým krokem po samem kraji sil-

42.

nice bázlíví jsou slezli z vozu a šli pěšky ale katastrofa byla neodvratná některý z našich hošu v předu uhodil žida na voze sedícího a to byl jako podnět již se nedali naši hoši udržeti počali se stromu lamati klacky Býti i velitelové švadron se tomu smáli a neza-braňovali žádnému když donich židu hrom uhodí počali z vozu skákati a naši hoši jen jak mohli zasáhnout je klacky tak je tepali a klobouky jim z hlavi brali židé křičeli a vřeštili a ruce spínali i do příkopu zvozu ska-

kali i vozi si převraceli v příkopech na ten den nezapo-menou nikdy žide naše švadrona jsou v zádu přišla již pozdě tu

43.

a tam bylo vidět jak židé zvedají vozi převrácené a jiné zas zdaleka z vozu skakajíc a do příkopu sjiždějíc netuše z nás nic dobrého nám to zas pusobí velkou zábavu a švandu dále jedem přes obce Uhrec Obžanica Wankov Steflova Labovzy Ustyanova⁴⁾ až do města Ustřice⁵⁾ židovského a špinavého chudého tu se nám přitrefilo něco ještě zajímavějšího hoši od naši čtyř uzmuli o čtvrtěk piva jednomu židu ze sklepa který měl velkou zásobu v něm nosili pivo v nádobách co na-pájíme koně celá četa i četařem (firou) byli sme po-řádně napili židé ovšem neměli tušení jak

44.

lacině se jejich pivo pije.

Den 3tího Srpna pokračovali sme v pochodu dale jeli sme samými vrchy a lesy přes obce Berehry Krošiensko Dobromil Zásvarnica⁶⁾ až do města Chýrova⁷⁾ město to velké dřevěné a většinou byda ze všech stran zira jen samá býda, zde sme byli ubytovaný.

Dne 4tého Srpna pokračovali na pochodu jedem zas lepším krajem všude samá rovina pole urodná i pře-nice je zde viděti minouc obce Triljniasko Soladovice Litovska⁸⁾ přijeli sme do krajského vystavního města Sambor⁹⁾ má v předměstí tak zvané Zavidavec smese ubytovali. Město protéká velká řeka Dněstr most přes ní jest 335 metru dlouhý jest zde právě velký trh na velkém prostranném náměstí se hemží tisíce lidu jest to podívaná na polský trh jest viděti samé rezné plátno jak muži tak ženy u těch pak jest moda právě opak te naši dlouhé ofiny a zde to nosí naopak mladé dívky mají sčesané vlasi do zadu a ženy i stařeny nosí dlouhé ofiny přes oči vypadají šeredně zdrželi jsme se tam dva dny.

Dne 6tého Srpna opustili sme časně ráno Sambor jedem samím pěkným krajem a krásnou rovinou přejedouc obce Batíma Koninsesko¹⁰⁾ dále přes město Rudky¹¹⁾ hned zaním v obci Podhajčiky¹²⁾ sme se ubyto-

46.

vali sme již skoro mezi samými rusiny těžka jest sníma se s mluviti jest podivaná na ten národ tak jako unás na cikáni celí spáleny černé vlasy dlouhý košile přes kalhoty vtaženou koně a jiný dobytek mají zakrnělí všecko honějí na pastvu jesto podivaná na takového rusína když on zrana jede koněm na pastvu sedí na něm košili má venku vlasi rozpuštěny vypada šeredně tak jezdi všichni oni sou moc líný i když se kůň pase tak zněho nesléze vyděl sem jak také jeden oral a ten co mu vodil nechodil pěšky nybrž na koni seděl zde jezdi i malinké děti tři leta sotva začne běhati již

47.

ho posazují na koně také mladé dívky jezdi na koni jest mezi nimi život cikánský ve vesnici po střeších sedí plno čápu ty jsou zde domácími ptáky na střeších mají z rákosí hnízda urobená a jsou naramě krotcí zde se jich žádný ani nevšimne zde mají hojnou pastvu jsou zde ohromné louky a většinou bažinaté.

W neděli Dne 7 Srpna časně zrána opouštěli osadu Podhajčiky všude vůkol samá rovina a nejvíce pastviny ponichž se prochází velká stáda koni a krav. Koně má zde každý mladý baráčník takové ovšem snadno muže mít jsou jako kozi malé za mnoho tu

48.

nestojí 20—25 zl dostanu toho nejlepšího koně přejedouc obce Zimovody Komárno Koszany Brzice¹³⁾ dojeli sme do městečka Welký Lubýn¹⁴⁾ jest hezké a jest zde heský zámek nádherně zařízeným parkem zde sme se ubytovali.



Eduard hrabě Paar. — Reprofoto J. Beneš.

Dne 8 Srpna časně z rána ve Velkém Lubýnu se soustředil celí náš pluk byla nás heská řádka máme dnes provécti velký manévř s plukem husárským z Lvova. Již od časného rána jeli sme samými lesy. Naše přední stráže na padli tu a tam se nepříteltem tu pojednou vyjedem z lesa a vidíme jak na nás utočí celí pluk husárský mi ovšem neostali pozadu bylo to jízda děsná koně se leckdes bořili do

49.

bahna na to se nehledí a blesku rychle sme se řítili v před a konečně sme se srazili byla to vřava děsná vítězství ostalo na naší straně slunce strašně páliło vojsko bylo parnem celé zmlátěné a nikde kapky vody co ty uboží vojáci jen skusit musí každý se sotva na tom koni drží helma na hlavě rozpálená ale stoho mý si nesmýme nic dělat sme k tomu stvořený. Jeli sme okolo samého Lvova vyděli sme jen vysoké věže kostelů hned za Lvovem sme v obci Sichově¹⁵⁾ se ubytovali. Dne 9tého Srpna časně z rána ubýrali sme se dále žehrajíc na to že to dlouho trvá jesto pro nás velká skouška panují pořád velké hyci a vopak toho

50.

prachu a vcestách jesto již nesnesitelné při vši té velké skoušce sme špatně zdravovaný žijí ty lide prach bydně unás nejbídnější žebrák si lepší stojí nežli oni zde. Přejedouce několik obci octli sme se ve velkém městě tak zvané Bobrky¹⁶⁾ které jest úplně židovské hned za městem v obci lanech¹⁷⁾ sme ubytování.

Dne 11tého Srpna pokračovali dále přejeli sme několik obci až do města Rohatína¹⁸⁾ kdež sme přenocovali. Dne 12tého Srpna rána sjel se celý náš pluk v městě Rohatíně hnuli sme se ku předu. Jako dlouhý vlékli sme se posilnici někonečné řady jezdců jeli sme skrze krajiny lesnaté a pahorkaté hustě při tom přšlo

51.

měli sme za úkol provécti manévř s plukem dragounů tamějším okřžkú ležicím ale hustý déšť nám v tom zabránil minouce několik vesnic dojeli sme do města Břežany¹⁹⁾ kde sme měli prohlídku od velitele Brigády jménem Generála Brudermana za městem v obci Potutory²⁰⁾ sme se v jedné vinopalně ubytovali.

Dnem 13tého Srpna ubýrali sme se dále minouce několik vesnic přijeli sme do Podhajce²¹⁾ dosti velké výstavné město. Za městem rozklada se velký rybník po něm plove hejna divokých hus i kachen příprvním pohledu na Podhajec rozlehl se v řadách jasot a všelijaké radostné spěvi neb jest náš

52.

cíl naše spása zde máme delší čas k pobýdlení a odbyvatí velké cvýčení. Každému jest lehceji že konečně bude na čas pokoj od těch dlouhých nepohodlných pokojů.

Poněvadž v Podhajci byl již I. pluk dragounský museli sme jeti dále do města Zlotniky²²⁾ tam se rozložil celí náš pluk naše švadrona byla poslána do velké obce Burgánova²³⁾ tu se ubytovala. Následující den konalo se cvičení, jezдили sme celí pluk pohromadě byla to již jízda krkolomná nám každou chvíli se hraje o život ničko se nešetří život lidský také ne te Boží úrody jezdi se přes všecko strohami i obylím stojatým, skusíme mnoho panují velká vedra.

Dne 17tého byl sem poslán od švadrony do města Stanislavi²⁴⁾

53.

do vojenského velkého skladiště a pekárny vojenské za účelem se tam chlebové placky které by sme v čas války pekli pro vojsko sedli sme časně ráno na vlak

a přijeli do Stanislavi až kvečeru jesto krásné a výstavné město domy jak u nás v matičce Praze. Přihlasili sme se na určitém místě bylo nás od pluku 24cet na prostraném nádvoří postavil se velký válečný stán v něm sme se ubytovali jak cikáni. Nastal krásný večer chtíc ho trochu použití vyšli sme sobě prohlídnouti město uprostřed města rozkládá se velký park kde právě hrála velká civilní kapela úplně židovská. Hráli také

54.

naši pravoslavnou prodanou nevěstu.

Jest zde I. pluk dragounů (z Terezína) přestěhovalých. Pobyli sme zde 4 dny jsouce dosti poučeny v umění pekařském opouštěli sme časně z rána v neděli Stanislav. Po poledni přijeli sme do města Kozova odkud sme měli na povozech brati se ku svým švadronám ale nemohli povozi dostatí byli sme nuceni čekati druhého dne do rána purkmistr města nás rozeslal po staveních aby sme měli kde přenocovati.

Odpoledne prohlíželi rozmanitosti Kozova. Jest to město špinavé polo rozbyté a celé židovské také sme byli na jejich pobožnosti v kostele tam mají chudy dřeveny

55.

na věži vedle kostela zadělané ve zděných sylných pilířích zvony, lid je zde moc pobožný každý jak vejde do chrámu hned u dveří padá k zemi kolikráte po sobě a libá ji také zde mají varhany ty jsou malé a celé rozvrzané a když spívají tak je všechno stejné nejní to žádná píseň jen tak že stejnou notu po skončení pobožnosti vše se hrne s kostela ven rovnou ku kříži tam padají stváří do země libají zem i dřevo kříže když šel kněz okolo s kostela tak ho mohli rozmačkatí líbali ruce i šaty jeho. Pobožností jsou zde od rána až do večera a v neděli jako unás v dobu velikonoční přiblížil se večer, měli sme se kodpočinku

56.

náš hospodář co sme byli nás zval k večeri sliboval nám něco dobrého nám peníze došli, byli sme při dobré chuti pozvání přijmouce. Ale jaké bylo naše sklamaní místo něčeho dobrého nám přines plnou mísu kukuřicových klasů sám jeden v ruce držel a schuti jej kousal a nutil nás by sme ho následovali jeho příkrmu mí ovšem neměli mnoho chuti jenom trochu sme ochutnávali, a měli dosti za chvíli i přinesl nám velkou mísu polévky s mléka a rýže ale tak nechutnou že nám zahnal hlad nadobro srdečně sme jim poděkovali za vše a šli sme ohladu na odpočinek v duchu velebíce Boha za ta velká dobrodíní jenž nám prokazují lidé.

57.

Druhý den najmouce povozy jedem ke svým švadronám. Nyni jezdíme celou brigádu jest to jízda děsná a jaká skouška celé léto nepršelo jsou velká sucha a při tom panují velké větry když jedem celí regiment jest takového prachu že ani nevidíme svého koně hlavu, nás také nejní vidět, z dálky jest to jako když se zvědne sylná masa prachu vzduchem se valící nejní slišet jen hlomoz a hřestot zbraní, nemůžem ani vydýchnouti pro prach, vypadáme jako komíníci, musíme míti zavřený voči no skrátka to se nedá ani vypsati.

Ale to jest vše pro vojáka, ten jest pro vše takové stvořen, nespátí, žízeň, hlad a horko trpěti. Pro ty všechny skoušky sme jen přece veselí hoši, polky nás milují sme samí zpěv radování jen když nám Buh zdraví dá a chrání nás ode všeho zlého a vojna utíká.

Dne 27tého Srpna slavili rusíni ukončení 40ti deního postu měli sme ten den zasvěcený svátek od rána až do večera konali pobožnosti, mladá chasa se bavila spěvem neb hudbou a tancem zde muziku na třech mís-

tech měli nejní to jako unás v hospodě zde se ta mladá tance chtívá mládež sežene někam hospodáři na dvůr nebo jako zde ve veselím zviku uněkterého stohu na zahradě; také sme se šli podívat na jejich tanec, stojí to zapodívanou

59.

dva skáčou beze vši noty zase se pustějí a skáčou proti sobě spívají všelijaké písně tu se zas popadnou a tančejí čardáš a jiné divné tance stojí jejich hudba také za povšimnutí. Troje housle basa cimbál a velký buben na devše vyniká vřískající štěbenec (klarinet) každý hraje něco jiného jest to divoká hudba nerozumí tomu jen Poláci mí sme měli unaší švadrony také několik hudebníků jenž vezli sebou nástroje když bylo trochu času tak se sešli někam na zahradu a tam hráli Poláci jak to slišeli hned se zběhli a poslouchali. Jeden fíra od prvního cugu malí buben tloukl dva bratři Šichovi jeden hous-

60.

le druhý cíteru jeden kovář Suchopárek tež na housle tato kapela i nás na marších obveselovala když byl rasták, již se blíží konec manévru, poslední dni jsou nejhorší.

Sjela se sem všechna kavalérie z polské země celích 10 pluku okolo byli rozložený, nemohu přem vypsati tu děsnou jízdu jakou nám bylo vykonati.

Ježdím tři až 4 hodiny od Burganova kam koliv oko pohlédne jen viděti kavalérii vzácná jest nato podívaná vidíme celí pluk jak se vléče jako provaz krajem a jako blesk se strácí za obzorem za chvíli objevíse na jiné straně, tu zas jedeme seřaděný

61.

ve švadronách celé tři pluky jedem proti nepříteli o kterém vidu ani slechu zaujímáme, řadami velký kus země zaberáme, každý napíná svůj zrak kdy spatří svého nepřitele a oněm ani památky tu pojednou zdaleka jako z hrobu začínají vystávati mračna prachu znamení že nepřítel se blíží i koně to cítí frkají a nejsou k udržení, tak jak dvě zdi hradební se blíží k sobě tu jako blesk se rozvinují řady naše i nepřátelské již sme soufmaširované tu rozléhá se troubení k útoku na sebe, koně již nejní možná udržeti nastane děsná jízda, již nás nejní pro prach vyděti kusí země

62.

od koňských kopit nám visoko nad hlavami lítají oči nelze otevřítí nevíhýbáme se ničemu, ať to kus ječmene zralého neb nezralého, lítají též klasy nad hlavami, nepřítel jest nablísku jako blesk postupuje již je sražka neodvratná koně jako čerti řítí se v před tu jako hrom zavzní stisícových hrdel mocné Hurá srazili sme se kdo to nevidí neuvěří mnohý mislí vždyť to je jenšpás a přitom každému jen hraje o život přitakovém jezdení nevíhýbáme se ničemu přes široké strouhy vysoké břehy neb hluboké rokle neb bažiny koně se leckdes až po břicho boří a v bahně i z jesdcem něk-

63.

terý kůň se zvrátil nebo do strouhy, neb bohda nehledí se nato kdyby uvázl některý pod koněm a prosil opomoc nic platné jede se dále stalo se to mému kamarádu který spadl s koněm do strouhy a nesměl sem se ani ohlédnout musel sem dbáti aby sám nepřišel k úrazu potakové jízdy běhalo koni bez jezdců ty zatím se váleli někde v strouze neb bahně, přitom dělají se rolníkům škody měli právě nejlepší žně ale mnohý splakal nad výdělkem, velké lány ječmené sme s koňmi rozdupalí že nebylo po něm ani památky rovněž tam ohromné kusí bramboru rozjezdili tak že to nejní jen býlé

64.

nedá se to ani pérém vypsati.

Dne 7mého Září byl poslední den našich manévru sme tomu povděčný že tomu konec slavnostně se rozléhá troubení u všech pluku znamení že to manévru konec ve vojsku se rozléhá jasot a radostné plesání staří zdvíhají helmi nad hlavami a je šlišení hlasy; Dnes naposled již se nám blíží chvíle kdy za sebe schodíme ten šat vojenský a vrátíme se do naší vlasti naši rodiny. Mý mladší nehledíme nato tak vesele máme před sebou toho ještě mnoho. O kež by nám nastala ta chvíle blažená. Zavidíme jim to jest konec manévru! pluky rozjeli se na vše strany.

65.

Náš pluk obrátil se k Tarnopolu nám vykázaní místo, naše švadrona se oddělila a ubýrala se přímo do Struzova čtyři hodiny vzdálen od Burganova, zajisté každý jeden pocítil v srdci pocit hned při prvním pohledu na nové městečko Struzov, mohli sme povzdechem a klením sobě ulehčiti, vzláště mí mladší kteří máme ještě dvě léta stravit smutně s kloniti hlavi a bručíc na nevlídnost osudu života vojenského, tady zde v tom neúhledném městečku máme pohřbýti naše nejkrásnější léta mladého života odloučeny od života společenského jak vyhnanci zajisté to trest pro mladý i kdyby nás zahnali na Sibiř musíme poslechnouti sklopiti šíji a v duchu sobě praviti musím tak zní rozkaz sme podání. Na náměštích stáli houfi židu vyšli nám vstříc tak jak deputace na přivítanou to byl první příjemný pohled jaký nás učinil v jezd do Struzova. V jeli sme do čistých ale starých dřevěných kasáren nevipadá to jak kasárny nybrž jak dvůr, on to dříve byl dvůr je pronajmutý od hraběte Goluchovského který má hned vedle krásný zámek. Tak konečně sme u svého cíle v novém domovu, rozhled nejní zde žádný samé lesy a vrchy protéká řeka Seret. Mrtvé ticho

67.

panuje po kasárnách v srdcích tížnost a zádumčivost jen staří jsou veselí žije hodina jejich osvobození. Tím končím svoje vypravování a vypsál svoje příhody jakých jest nám zažití v tom vyhnanství ale mislím že to ktomu nepatří, jsou vypsane příhody z Moravy až do Polska otom druhém později.

Vypravoval bych to vše svým drahým ústně ale nejní možná strašná dálka mě brání o kež by nám nastala doba a vrátil se do naší vlasti a domoviny aby sme se mohli octnout v tom civilním šatu který sme s těžkým

68.

srdcem opouštěli aby sme žili se svými milými pod jedním krovem. Dá Bůh že tak jednou snad bude přec že dojdem odplaty za to všecko co sme museli skusiti. Končím a posílaje svému domovu upřímný pozdrav volám Vám z hlouby srdce svého upřímně

Na zdár

Alois Kožnár

vojín od Cís. Kral. Dragoun. Pluku Hraběte Parra Čís. 2

69.

[prázdný list]

70.

A to je konec vyprávění dragouna, v civilu čeledína, člověka s minimálním vzděláním, ale s výborným postřehem. Vyprávění prosté a zajímavé.

P o z n á m k y :

- 1) Zahutyń, Dolina, Zagorz.
- 2) Lesko.
- 3) Ustrzyki Dln.
- 4) Uherce Mineralne, Olszanica, Wańkowa, ?, Lobożew, Ustianowa.
- 5) Viz pozn. 3.
- 6) ?, Kroscienko, Dobromil, ?
- 7) Chyrov.
- 8) Obec se nepodařilo identifikovat.
- 9) Sambor.
- 10) Obec se nepodařilo identifikovat.
- 11) Rudki.
- 12) Obec se nepodařilo identifikovat.
- 13) ?, Komarno, ?, ?
- 14) Městečko se nepodařilo identifikovat.
- 15) Obec se nepodařilo identifikovat.
- 16) Bobrka.
- 17) Peremyšlany.
- 18) Rogatin.
- 19) Berežany.
- 20) Obec se nepodařilo identifikovat.
- 21) Podgajcy.
- 22) Zolotniki.
- 23) Burkanov.
- 24) Nyni I. Frankovszk.

Wie es ein Dragoner sah III.

Es handelt sich um die Beendung der Schilderung des Gedenkbuches von Alois Kožnár, wo dieser Soldat den weiteren Marsch seines Dragoner-Regiments No 2 des Grafen Paar in Galizien beschreibt.

—MK—

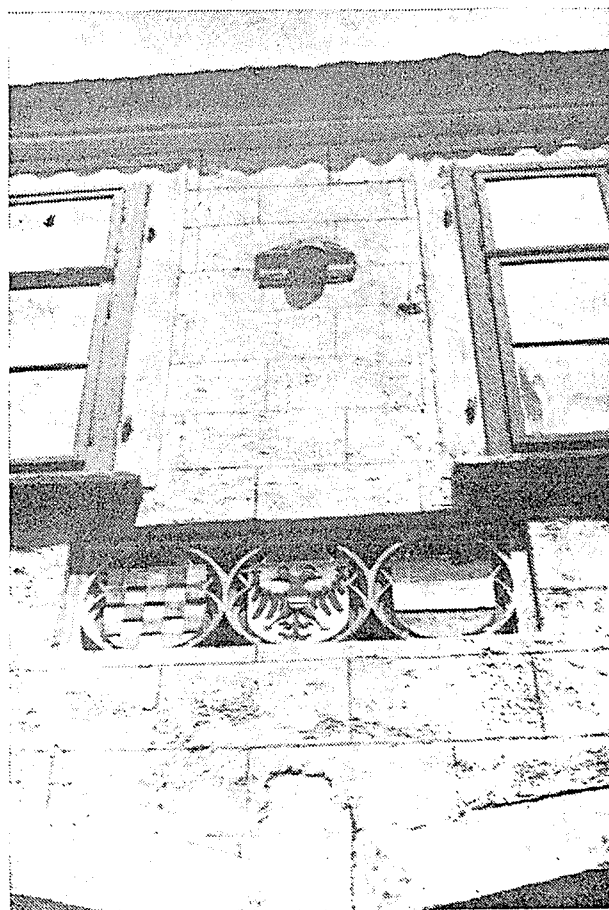
František Chocholatý

Náhrobník kanovníka Přemysla, vévody Opavského v Mödlingu

V rakouském městě Mödlingu se nacházejí dvě památky na opavské Přemyslovce. Všimněme si nejdříve první z nich, a to tzv. „Herzoghofu“, stavby pocházející z druhé poloviny 15. století, mající vztah k pobytu vévody Přemka Opavského v tomto městě. Na gotickém arkýři se nachází vlys se třemi znaky. Prostřední štít nese ve zlatém poli černého orla, majícího na prsou štítek červený se stříbrným břevnem, vlevo je štít červený se stříbrným břevnem, vpravo pak červenostříbrně šachovaný štít dolnoslezských vévodství Břeh a Hlohov. (Obr. č. 1) Podle nápisu na tabuli patří tento levý znak vévodovi Přemyslu Opavskému, děkanovi dómu sv. Štěpána ve Vídni a faráři v Mödlingu, jenž zde sídlil. Je nám však známo, že opavští Přemyslovci měli ve znaku polcený stříbrnočervený štít a vysvětlení této nesrovnalosti musíme hledat v osobě samotného Přemysla Opavského mladšího a v rodových vztazích.¹⁾

Vévoda Přemysl mladší se narodil před rokem 1450 jako páté dítě vévody Viléma Opavského v manželství se Salomenou z Častolovic, které bylo uzavřeno kolem roku 1435. Vilém Opavský byl třetím synem Přemka Opavského, a to z jeho druhého manželství s Kateřinou Münsterberskou a jako dědic matčina zboží byl v dubnu 1443 zvolen stavy münsterberskými knížetem. Angažoval se v dění politickém i vojenském ve Slezsku jako hejtman spolku dolnoslezských vévodství a stavů v období drobných válek slezsko-polských a rozporů mezi biskupem a bratry Olešnickými. Matkou Přemysla mladšího byla Salomena z Častolovic, dcera Půty mladšího z Častolovic, držícího Kladsko a Münsterbersko, a Anny z Koldic, která se po smrti svého manžela (zemřel 15. 8. 1452²⁾) a byl pochován v kapli farního kostela Nanebevzetí P. Marie v Opavě) usazuje kolem roku 1455 v Stínavě nad Odrou, kterou jí vévoda olešnický Konrád X. Bílý mladší uděluje v zástavu. Jak je známo, toto město leží ve vévodství hlohovském, jehož znakem je stříbrnočervený šachovaný štít. Rovněž tak starší Přemyslův bratr Václav píše se „ze Stínavy“, a to až do své smrti 2. 2. 1474. To by vysvětlovalo umístění šachovaného štítu na „Herzoghofu“, kdyby ovšem nenacházel se ve zdejší farní kostele sv. Otmara náhrobník výše jmenovaného vévody Přemysla, na němž je umístěn polcený štít opavských Přemyslovců. Než však obrátíme pozornost k tomuto náhrobníku, vraťme se zpět k popisu životních osudů dětí Vilémových, a to především kanovníka Přemysla. Po smrti jeho otce vykonává poručnictví nad ním a jeho sourozenci bratr Vilémův, vévoda Arnošt Opavský a Münsterberský, jak se píše poprvé v listině z 13. srpna 1453, kterou bylo potvrzeno 200 kop grošů platu z Vilémova dílu Opavy vdově Salomeně. Tato držela rovněž platy na obci Polance a její pobyt v Opavě dokládá listina z 9. srpna 1455, v níž potvrzuje prodej zesnulého svého manžela, a to zahrady, dříve patřící Studilovi, měšťanu opavskému Niklasi Foitovi. V tomto roce udělil pak Konrád X. zástavní držení „své sestře“ Salomeně, vdově knížete Opavského a Münsterberského, zboží stínavské, která pak toto drží až do své smrti 26. 2. 1489.³⁾ Vévoda Arnošt spolu s vévodou Janem

Opavským a Hlubčickým drží pak díly knížectví opavského, avšak již roku 1456 prodává svá práva na Münsterbersko Jiřímu z Poděbrad a kolem toho roku zastavuje Vilémův i svůj díl Opavska vévodovi Bolkovu Opolskému za 28 000 zl., ponechávaje si jen jisté platy a zboží na Opavsku. V roce 1460 prodává svůj díl na Opavě a Hradec vévoda Jan Opavský a Hlubčický Jiřímu z Poděbrad, ponechávaje si v držení Hlubčicko. Nedlouho na to (29. 5. 1460) umírá zástavní pán dvou dílů Opavska, vévoda Bolek Opolský (poprvé psán jako „z Boží milosti kníže Opolské a Opavské“ v listině dané v Horním Hlohově 27. června 1457) a dne 15. 8. 1460 je uzavřena smlouva mezi zástupci Bolkova bratra Mikuláše Opolského a nejvyšším sudím Janem Zajícem z Hazmburka, podle které se Mikuláš vzdává svých práv na Opavsko a odevzdává k ruce Jiřího z Poděbrad dva díly Opavy s Edelštejnem a Cukmantlem (tyto zastavil Bolkov vévoda Václav Opavský za 800 kop grošů v roce 1440) a Bílovec. V roce 1464 probíhá spor o Fulnek mezi Janem Krumsínem z Lešan a kanovníkem Přemkem starším Opavským, do sporu zasahuje také Jan Opavský a Hlubčický prohlášením, že Přemek si činí nárok na vše, co on, Jan, má. Obě strany se dohodly na královské výpovědi a král Jiří slíbil položit rok o nároky



Obr. 1



Obr. 2

Přemkovy. O nárocích kanovníka Přemka rozhodl patrně list Přemkův bratřím o vzdání se nároků, na nějž se odvolával vévoda Jan. Této situace využívá Jiřík z Poděbrad a přes Zdeňka Kostku kupuje od Jana Krumsína Fulnek, a tím se dostává v držení Jiříkovo větší část Opavska, kde byl jím ustaven zemský hejtman. V tomto roce se také naposled setkáváme v listinném materiálu s Arnoštem, vévodou Opavským, a to na listině dané v Kladsku 8. července 1464.⁴⁾ Z potomků vévody Přemka Opavského žije Kateřina, manželka Jana z Cimburka na Jičíně, Hedvika, abatyše klaristek v Střelíně, Přemek kanovník vratislavský⁵⁾; z potomků vévody Václava pak Jan Opavský a Hlubčický, jediný skutečný držitel zboží na Opavsku (Hlubčicko) a Anna, manželka Jana Zajíce z Hazmburka. Vdova Salomena žije pak na Stínavě, jak vyplývá z její listiny vystavené 14. 11. 1468, kde se tituluje kněžna opavská na Stínavě.⁶⁾ Zástavní zboží drží s ní její syn Václav, který se píše vévodou opavským, jak o tom svědčí listina vévody Konráda X. Bílého daná 12. 8. 1473 ve Volově, v níž tento dosvědčuje, že za ním přišel vévoda Václav (Wenczlau herczog zu Troppaw) a poručil všechna svá práva na díle Opavy své matce Salomeně a sestřám Anně, jeptišce v Třebnici a Kateřině, provdané za Jana Zaháňského. Z listiny vyplývá určitá držba zboží či platu na Opavě, rovněž lze z osob zde jmenovaných usoudit, že bratr Václavův Fridrich již není živ a že Přemysl, o něhož se nám jedná, byl z dědictví vyloučen z důvodu nastoupení dráhy duchovního.⁷⁾ Opavsko je již v roce 1464 (mimo Hlubčice) plně v držení Jiřího z Poděbrad, a ten ho spolu s Mün-

sterberskem a Kladskem uděluje v léno svým synům 16. prosince 1465.

Vraťme se tedy zpět k našemu Přemyslu Opavskému, o němž první písemná zmínka se nám dochovala v zápise zimního semestru v matriční knize univerzity v Krakově z 16. října 1464, kde čteme: „Preslarus princeps Przyemislau, dux Oppaue“ a spolu s ním jeho „Johannes Smogir, cappellanus albi ducis“.⁸⁾ V témže roce se s ním setkáváme pod zápisem, bez jména, „dux junior“ vedle „dux senior“. Tímto „dux senior“ je jeho strýc kanovník vratislavský, syn Přemka Opavského, Přemek starší.⁹⁾ Myslím si, že tato osobnost dějin Opavska a Slezska zaslouží si malý exkurs. Jak již z mých dřívějších prací je známo, byl tento Přemek synem vévody Přemka a Heleny Bosenské (dcery bosenského krále Tvrtka II. Tvrtkoviče). V roce 1446 vstupuje do kapituly vratislavské, studuje na univerzitě v Krakově a ve Vídni, titul akademický patrně nezískal. Ke studiu vídeňskému váže se zajímavá poznámka v knize Aloise V. Šembery „Historie pánů z Boskovic a hradu Boskova na Moravě“, kde se v kapitole o Protasovi (Tasovi) z Boskovic uvádí, že za studií vídeňských stal se Arnošt Přemysl, vévoda Opavský a Münsterberský, jeho přítelem na celý život. Oba vynikli co obratní básníci v řeči řecké a latinské.¹⁰⁾ V kruhu kanovníků vratislavských se s Přemkem starším setkáváme v roce 1465 a od roku 1466 je kantorem kolegiaty Sv. Kříže. Po smrti biskupa Jošta z Rožmberka (+ 12. 12. 1467) je jmenován kandidátem na stolec biskupský, avšak na nátlak a doporučení papeže Pavla II., krále polského Kazimíra a některých českých pánů, jmenovitě Zdeňka ze Šternberka, je zvolen biskupem Rudolf z Rüdeshheimu. Až do jeho intronizace byl Přemek jedním z administrátorů vratislavské diecéze a i později vypomohl biskupovi půjčkami při vykupování zastavených statků, jak o tom svědčí listiny uložené v archivu arcidiecéze vratislavské, nesoucí rovněž zachované pečeti kanovníka Přemka. V listinách z let 1469–1473 je několikrát uveden s přídomkem „starší“ či „elder“, naposled na listině z 21. 12. 1473. Bydlel ve Vratislavi, kde měl rovněž svůj dům, v roce 1472 je veden v souvislosti s procesem falšování mincí. Byl velkým znalcem umění, alchymistou a astrologem a je mu připisován traktát: „Practica verissima domini Ducis Przesenikonis ad faciendam veram et perfectum lunam“.¹¹⁾ Dne 16. 6. 1478 umírá a je pohřben v kostele Sv. Kříže, kde se nachází také jeho náhrobník. (Obr. č. 2)

Vraťme se však k našemu Přemyslovi, který od roku 1471 pokračuje ve studiích ve Vídni, jak o tom svědčí zápis v matrice této univerzity, kde je uváděn jako: „Przemislaus junior dux Oppaviae“.¹²⁾ Jak lze soudit z nápisu na náhrobníku, byl rovněž kanovníkem olomouckým, i když o tom není písemných dokumentů. Při této příležitosti musím se zmínit o tom, že v genealogické literatuře slezských Piastovců se objevuje Przemyslaw, kanovník hlohovský, uváděný jako syn Vladislava Těšínského a Markéty, dcery Hermana III. de Cilli, který by mohl být totožný s naším Přemyslem, obzvláště když víme, že z tohoto manželství nebylo potomků. Prof. Jasiński jej ve své Genealogii Piastów Śląskich ztotožňuje s Přemkem starším opavským, kanovníkem vratislavským. Podle mého soudu jedná se nejspíše o totožnost s naším Přemkem, a to jak vzhledem ke znaku na „Herzoghofu“, tak i vzhledem k odpovídajícímu věku.¹³⁾

Jediný zápis o jeho místě mezi kanovníky při sv. Štěpánu ve Vídni je v listě kanovníků č. 216 z roku 1479, kde je jmenován jako „Primislau dux Oppaue“ na místě



Obr. 3

zemřelého Pauluse Laubmanna de Mellico.¹⁴⁾ V roce 1475 je fara v Mödlingu dána jako obročí děkanu u sv. Štěpána a prvním děkanem kapituly, který nastupuje jako probošt na faru v Mödlingu, je vévoda Přemysl Opavský. V Mödlingu se mohl objevit tedy po roce 1479, i když ještě v roce 1488 máme o něm zápis v listině kapituly vratislavské, kde však již nesídlil.¹⁵⁾ O době nástupu, pobytu a působení na faře v Mödlingu nemáme, bohužel, písemných zpráv, a tak jediným svědectvím o něm a jeho pobytu zde je náhrobník na zdi loď farního kostela sv. Otmara v Mödlingu. (Obr. č. 3)

Pěkně zpracovaná postava kanovníka na náhrobníku z červeného mramoru zobrazuje jej v kanovníckém šatu, ruce sepnuté k modlitbě. Kulatá čepice pokrývá hlavu s kučeravými kadeřemi, položenou na polštáři majícím na rozích střapce. Vedle polštáře jsou dva květy růží. Dlouhý plášť s rozšířenými rukávy s pletenými střapci je na lemech zdoben výšivkou. U nohou po pravé straně je polcený kolčí štít bez přílby a přikryvadla, po levé straně nohou pak na složené pokrývce leží vévodský klobouk s velkým křížem na jeho vrchu. Postava je umístěna v gotickém portálu. Náhrobník je poškozen trhlinami v horní a střední části, nápis pak na pravém okraji náhrobníku. Na zvýšeném okraji je nápis začínající v horní části náhrobníku a pokračující doprava kolem postavy: Anno D. 1493. 17. Februarii obiit hic illustris princeps Primislaus Opavie dux, Wratislaviensis Olomucensis et Wiennensis ecclesiarum canonicus plebanus hic in Medlig atque decanus Wiene Austrie, cuius anima vivat in Deo. Amen. Podle Dr. E. Brauna je tvůrcem náhrobníku vídeňský kameník, jehož práce můžeme nalézt ve vídeňských kostelích.¹⁶⁾

Tento náhrobník i „Herzoghof“ jsou svědectvím o osudu opavských Přemyslovců po ztrátě Opavska a lze si jen přát, že se snad podaří nalézt písemný materiál, jenž by nám pomohl poodhalit mnoho z tajemství ze života posledních opavských Přemyslovců a vnést světlo do pozadí odchodu tohoto kanovníka ze Slezska do Rakouska. Jak již bylo výše uvedeno, mimo tento náhrobník nalézá se ve Vratislavi v kostele Sv. Kříže další náhrobník opavského Přemyslovce, jenž se vydal na dráhu duchovního. Tento náhrobní kámen posloužil mi k objasnění původu poslední manželky vévody Přemka Opavského, Heleny Bosenské. Uvědomíme-li si, jaké bohatství pramenů by nám mohly přinést náhrobníky opavských Přemyslovců, nalézající se kdysi v presbytáři kostela sv. Ducha v Opavě, kde jsou pohřbeni Mikuláš II. (+ 1365), Václav I. (+ 1381–82), Přemek (+ 1433) či v kostele Nanebevzetí P. Marie v Opavě (Vilém + 1452), pak si musíme klást otázku, proč se dosud k pokusu o jejich odkrytí nepřikročilo.

Poznámky:

- 1) Karl Giannoni, Geschichte der Stadt Mödling, Mödling 1909, s. 28–30.
- 2) Genealogie opavských Přemyslovců: Europäische Stammtafeln, Neu Folge, Band III/1, Marburg 1984, Taf. 18; F. Chocholatý, Herzog Przemko von Troppau im Lichte seiner Zeit, Adler, 1985, Heft 9, 10, 11, s. 299–306, 333–343, 369–376; též, K otázce manželství Přemka Opavského, Zpravodaj KGHO, 1984, č. 20, s. 67–71. 15. 8. 1452 — S. Severini obit Wilhelmus dux et domin. Oppaviensis et Monsterbergensis. Je znám opis listiny dané v Opavě 16. 10. 1452 v Liber erectionum v SOA, rkp. A 1, fol. 244 až 245, kde Vilém, vévoda Opavský vyznává, že založil u oltáře Zmrtvýchvstání Páně ve stejnojmenné kapli na hřbitově v Opavě při staré věži roční nadaci 10 kop groší pojištěných na Polance za svého otce Přemka... etc. Byla zbudována kaple Božího hrobu na hřbitově kostela P. Marie v Opavě, určená za rodinnou hrobku knížecí rodiny a v ní chce vévoda Vilém zříditi oltářní obroč. Pak by se úmrtí vévody Viléma muselo posunout za toto datum a dát do shody se starší literaturou (23. 10. 1452).
- 3) 13. 8. 1453 — OA Opava, Archiv města Opavy, sign. X 1, inv. č. 59; 21. 10. 1453 — vévoda Arnošt jako poručník sirotků po zemřelém Vilémovi — F. Kopetzky, Regesten zur Geschichte des Herzogthums Troppau, AÖG 45, 1871 (dále Kop. Reg.), č. 572; 16. 6. 1451, Polanka, Kapras, Pozůstatky knih zemského práva knížectví opavského, díl II, Zemské desky, Praha 1908, č. 12; 1461 cit. dílo č. 38 — zápis vsi Polanka Mikuláši z Vladěňína a jeho bratru Václavovi „k držení a požívání věčnému jak kněžna Salomena to zboží držela...“; 9. 8. 1455 — Kop. Reg. č. 580.
- 4) O období politiky Jiřího z Poděbrad na Opavsku viz: R. Urbánek, Věk poděbradský IV, Čechy za králování Jiřího z Poděbrad, Praha 1962, s. 141–143 ad. Listina knížete Bolka Opolského z 27. 6. 1457 — Kop. Reg. č. 585 a F. Kopetzky, Zur Geschichte und Genealogie der Premyslidischen Herzoge von Troppau, AÖG 43, 1869, Beilagen X. (dále Kop. Gen.) Spor o Fulnek—Kapras, Pozůstatky... díl I, Knihy přední, Praha 1906, s. 67, 72, 73, 77; listina z 15. 8. 1460 — Grünhagen—Markgraff, Lehens- u. Besitzurkunden Schlesien II, č. 507; listina z 4. 7. 1464 — SOA Opava, Slezský stavovský archiv, sign. B IV—2, inv. č. 36 nebo Kop. Gen. Beilagen XII.
- 5) SOA Opava, Pozůstalost Josefa Zukala, inv. č. 208, tamtéž listiny z r. 1456, 1457 — kněžný Kateřina a Hedvika.
- 6) W. Urban, Wykaz regestów dokumentów Archiwum Archidiecezjalnego we Wroclawiu, Warszawa 1970, s. 509, nr. 53.
- 7) Grünhagen—Markgraf II, s. 509, nr. 53.

- ⁸⁾ Prof. Dr. G. Bauch, Schlesien und die Universität Krakau im XV. und XVI. Jahrhundert, Zeitschrift des Vereins für Geschichte Schlesiens 41, 1907, s. 127, nr. 84.
- ⁹⁾ Archiwum Archidiecezjalne we Wrocławiu (dále AAW), III. d. 12, f. 14 r.
- ¹⁰⁾ 1446 — AAW, III d. 1 a, f. Aaa 49 r.; 1447 — Bauch, cit. d., s. 119, č. 59; 1450 — Die Matrikel der Universität Wien, Institut für oester. Geschichtsforschung, Graz 1954, I, s. 281; Prothasius de Bozkowitz 1446 — Die Matrikel I., s. 251 a Historie pánů... vyd. R. Rohrer, Brno 1836, s. 35; k letům 1465 a násl. K. Dola, Kanonicy wrocławskiej kapituły katedralnej, in: Studia teologiczno-historyczne Śląska Opolskiego, tom. V, 1976, s. 285, nr. 129; 1469—1472 — Grünhagen—Markgraf II, s. 69, 280, 283—285. W. Urban, Katalog dokumentów Archiwum Arcidiecezjalnego we Wrocławiu, Rom 1970, s. 320, nr. 1594 (5. 11. 1471), s. 326, nr. 1623 (21. 12. 1473); proces z roku 1472, volba biskupa a „Practica...” viz S. B. Klose, Darstellung der inneren Verhältnisse der Stadt Breslau von 1458 bis zum 1526, SRS III, Breslau 1847, s. 94—95, 337, 344, 398.
- ¹¹⁾ E. W. Braun, Drei Grabstein von Mitgliedern des Troppauer Fürstenhauses der Przemysliden, Zeitschrift für Geschichte und Kulturgeschichte Schlesiens 13, 1918, s. 73—80.

- ¹²⁾ Die Matrikel... II, s. 130.
- ¹³⁾ K. Jasiński, Rodowód Piastów Śląskich, Tom III, Wrocław 1977, s. 181—183.
- ¹⁴⁾ Zscokke, Geschichte des Metropolitan—Capitels zu St. Stephan in Wien, Wien 1889, s. 383, 269.
- ¹⁵⁾ K. Giannoni, cit. d., s. 64—66, 94; k 1488 AAW, III. a 23, f. 26 r; III. d. 10; K. Dola, cit. d., s. 231.
- ¹⁶⁾ Braun, c. d., s. 80—81.

Děkuji panu Horstu Doležalovi za poskytnutou fotodokumentaci.

Der Mödlinger Grabstein des Canonicus Přemysl — Herzogs von Troppau

In der österreichischen Stadt Mödling befinden sich zwei Denkmäler, die Troppauer Přemysliden bzw. den Wiener Canonicus Přemysl von Troppau erinnern. Es ist das Gebäude s. g. „Herzoghof“ mit seinem Wappen, sowie ein sehr gut durchgeführter Grabstein Přemysl's aus dem Jahre 1934.

—MK—

Libor Jan

Pečeti doubravnického kláštera

Dne 25. září roku 1208 zlistinil olomoucký biskup Robert směnu, kterou učinil se Štěpánem, synem Gotthardovým¹⁾. Za Tuřany a Petrovice biskup postoupil Štěpánovi Doubravník, „Dragnik“ a jedno popluží v Dřevnici. Listina je prvním dokladem o majetku Štěpána z Medlova, předka rodu s erbem zubří hlavy, na území pozdější perňštejnské enklávy na Vysočině. Poprvé je také jmenován Doubravník, v němž byl uvedeným šlechticem založen zřejmě zakrátko po r. 1208 klášter. K počátkům této instituce existují dvě základní práce, Kličmanova²⁾ a Vodičkova³⁾. První je pro současné potřeby historické vědy zastaralá, pracuje i s falzy, zatímco druhá je v intencích doby svého vzniku hyperkritická a zpochybňuje naopak i spolehlivé údaje.

V obou citovaných pracích šlo především o objasnění otázky, pro jakou řeholi byl klášter založen a jaká řehole v něm setrvala po celou dobu jeho existence. Výsledkem bylo uznání kláštera za ženský augustiniánský s tím, že po jisté počáteční období mohlo jít o klášter dvojité.⁴⁾ Obecně vzato jsou však počátky a prvotní organizační struktury augustiniánských kongregací jak mužských, tak ženských velice nejasné a také tvrzení o dvojitosti doubravnického kláštera může být poněkud přehnané. Pokud byly řeholnice v klauzuře, zabýval se správou *in temporalibus et in spiritualibus* klášterní probošt, augustinián, který měl jistě k ruce několik spoluprátců; otázkou ovšem zůstává jejich mateřská kanonie. Prvním významným proboštem byl syn zakladatele Vojtěch⁵⁾: ten zastupoval klášter však spíše z hlediska dědičných práv zakladatelských, podobně jako byl Hrozna proboštem klášterů v Teplé a v Chotěšově, jež založil na svých majetcích, i když tyto řádové domy měly své vlastní představené. Později již v Doubravnici

probošt významnější roli nehraje a pravou představenou je abatyše. Klášter je nejčastěji ve 13. století označován jako *monasterium sancte Crucis ordinis sancti Augustini*⁶⁾, ve 14. století pak nejčastěji jen *monasterium sancte Crucis* bez uvedení řádu, ve třech případech z let 1365, 1398 a 1406 jako *monasterium sancte Crucis Premonstratensis ordinis*⁷⁾. Otázky řeholní či lépe řečeno řádové příslušnosti tohoto ústavu nejsou, jak vidno, vyřešeny s definitivní platností, stejně jako není moderními metodami podrobně zpracováno jeho majetkové zázemí a analyzována jeho společenská, resp. kulturní funkce. Podobný stav však můžeme nalézt u valné většiny moravských klášterů. Předběžně však lze říci, že právě analýza ekonomické situace kláštera by mohla přinést mnohá ujasnění v problematice kolonizace povodí horní Svatky, a tím i samotné tvorby perňštejnské dominie, neboť v případě doubravnického kláštera, i přes počáteční panovnické imunity, šlo o jednu z nejsoukromějších fundací v českých zemích a její věno bylo v podstatě pevnou součástí majetkového komplexu fundátora. Členky perňštejnské rodu, jeho hlavní či některé vedlejší linie, bývaly často abatyšemi kláštera a vesměs na všech majetkových transakcích instituce se podíleli nějakým způsobem příslušníci rodu nebo osoby rodu blízké⁸⁾. Není tedy divu, že se v nejistých dobách husitských konvent z kláštera přestěhoval na hrad Pernštejn a přímý výkon ochrany klášterního zboží převzali fundátoři — Pernštejnové⁹⁾. Když zbylé jeptišky odešly r. 1543 do kláštera cisterciáček Porta coeli v Tišnově, jehož opravu drželi od r. 1509 ve svých rukou dědičně také Pernštejnové¹⁰⁾, a to znamenalo konec kláštera v Doubravnici i *de iure*, jeho archiv zůstal pánům z Pernštejna a ti jej uložili v Bystřici. Roku 1588 koupilo Bystřici město Brno, a tak se archiv doubravnických



Obr. 1: Pečeť abatyše doubravnického kláštera.
Foto: Archiv m. Brna

řeholnic stal součástí městského archivu brněnského ¹¹⁾.

V dnešním Archivu města Brna lze nalézt na dvou listinách přivěšené pečeti abatyše a konventu kláštera v Doubravnicích ¹²⁾. Na první listině, již vydali bratři Jířmram, Filip a Siegfried z Jakubova (vedlejší větve Pernštejnů) 25. července 1356 ¹³⁾ jsou na pergamenových prouzcích přivěšeny dvě špičaté oválné pečeti z přírodního vosku; první je pečeť abatyše, druhá pečeť konventu ¹⁴⁾. Obě jsou poškozeny ve spodní části.

Druhou listinou je písemnost, již 19. května 1414 do-svědčily v Doubravnicích abatyše Helena, převorka Klára, sakristiánka Dorota a celý konvent, že kněz Mikeš z Knínice daroval 20 hřiven pražských grošů na záduší své, svých předků a dobrodinců ¹⁵⁾. Na ní jsou přivěšeny na pergamenových prouzcích dvě špičaté oválné pečeti ze zeleného vosku v ochranných miskách z vosku přírodního ¹⁶⁾. První je pečeť abatyše a má rozměry 50 × 35 mm, druhá pečeť konventu měří 53 × 37 mm.

V poli pečeti abatyše (obr. 1) je vyobrazen Ježíš Kristus trním korunovaný na kříži, s hlavou nakloněnou napravo a tělem esovitě prohnutým (při popisu jsou uváděny strany podle zvyklostí heraldických, tzn. opačně), kříž je ztvárněn subtilně jako větví zbavený strom, levá i pravá část příčného břevna je mírně obloukovitě prohnutá. Na vrcholku kříže, který zasahuje do prostoru legendy, je kosmo připevněna obdélná tabulka s iniciálami INRI. Vpravo pod křížem klečí postava ženy se sepjatými rukama, kterou se však rytci nepodařilo vhodně kompozičně začlenit. Jelikož jde o pečeť abatyše, lze s největší pravděpodobností ztotožnit tuto postavu s adorující pečetiitelkou. Vlevo od kříže je pak zobrazen jeden z nástrojů umučení, kopí ¹⁷⁾. Ve spodní části pečeti je umístěn doprava nakloněný gotický štít přerušující legendu, jeho spodní okraj tvoří zároveň ohraničení pečeti a horní roh se dotýká Kristových cho-

didel; v jeho poli je zubří hlava s kruhovou houžví v nozdřích — erbovní znamení pánů z Pernštejna. Kombinace církevního námětu se šlechtickým erbem v pečetí doubravnické abatyše ukazuje na výše uvedený a zdůrazněný soukromý charakter fundace. Jde o jev srovnatelný v českomoravském sfragistickém materiálu s pojetím pečeti tepelských opatů, kde do pečetního pole vstupuje erb zakladatele kláštera bl. Hroznaty — trojí pahory ¹⁸⁾. Opis pečeti zní: S · ABBATISSE — DE · DVBRANIK.

V poli pečeti konventu (obr. 2) je opět ztvárněn ukřižovaný Kristus, výjev z pečetního pole však tentokrát nezasahuje do prostoru legendy. Ve srovnání s vyobrazením Krista na pečetí abatyše je pojetí postavy Ukřižovaného na konventní pečetí mnohem statictější a dobu vzniku typáře je nutno hledat o řadu desetiletí před r. 1356, zřejmě ještě na konci 13. století. Vpravo i vlevo pod křížem je zachyceno po dvou postavách. Jde o využití námětu z evangelia Janova ¹⁹⁾. Postavy stojící vpravo představují Ježíšovu matku Marii a za ní apoštola Jana, postavy klečící vlevo pak Marii Kleofášovu a Marii Magdalskou. Pečeť má legendu: + SIGILLVM · DOMINARVM · IN · DOBRANIC.

Užití obrazu Ukřižovaného na pečetí abatyše a celé scény Ukřižování na pečetí konventu doubravnického kláštera nepřekvapuje, neboť sv. Kříž měl v titulu klášterní kostel (viz výše). V řádovém prostředí se uvedené motivy vyskytují víceméně náhodně na pečetích řádu německých rytířů ²⁰⁾ a programově u kartuziánů ²¹⁾. Výtvarné zpracování pečeti konventu jeví spíše znaky konzervativního a do značné míry rigorózního přístupu k tématu, zosobňujícimu vlastně nejvyšší mystérium ka-



Obr. 2: Pečeť konventu doubravnického kláštera.
Foto: Archiv m. Brna

tolické víry; ztvárnění Ukřižovaného na pečeti abatyše vykazuje již obecně pokročilejší stupeň uměleckého chápání i vlastní invenci autorovu. Není snad nemístné v této souvislosti připomenout expresivní, antiklasické plastiky Krista na kříži z první poloviny 14. století, jejichž nejtypičtějším reprezentantem je u nás tzv. Přemyslovský kříž v Jihlavě²²⁾. I když zobrazení na pečeti abatyše nedosahuje tak naturalistického až drastického účinku jako jihlavský Kristus — kříž vzniklý osekáním větvi stromu lze chápat v obou případech jako mystický strom života²³⁾ — můžeme je zařadit do stejného výtvarného proudu. Formální i vnitřní výraz této drobné plastiky představuje již zcela jednoznačně jinou, novou kvalitu ve srovnání se zpracováním konventní pečeti, stojící ještě pod finálními vlivy umění románského. Jistou vadou zpracování pečeti abatyše je její kompoziční nedotaženost, tu ovšem do jisté míry vyvažuje mimořádně uvědomělé zapojení šlechtického erbu.

Obě pečeti, o nichž bylo pojednáno, tvoří pouze velmi omezený výsek ze sfragistického materiálu duchovních ústavů doby přemyslovské a lucemburské, přesto by autor chtěl tímto drobným zpracováním přispět k poznání dotčené oblasti sfragistiky, a tím spíše ke zvýšení zájmu o ni; v neposlední řadě pak také k osvětlení dějin doubravnického kláštera.

Poznámky:

- 1) CDB II, č. 78, s. 73—74; srov. J. Šilhan, Dvě poznámky k Friedrichovu Codexu, Vlastivědný věstník moravský 36, 1984, s. 200—201.
- 2) L. Klicman, Počátky kláštera doubravnického na Moravě, Český časopis historický 4, 1898, s. 89—108.
- 3) J. Vodička, Znovu o počátcích kláštera doubravnického na Moravě, Brno 1950, netištěná dipl. práce na FF UJEP.
- 4) Srov. Vodička, c. d., s. 53—54.
- 5) Srov. Klicman, c. d., a Vodička, c. d.
- 6) Srov. Klicman, c. d., s. 99.
- 7) MV IV, č. 618, s. 378; V—2, č. 1278, s. 692; VI—1, s. 182.
- 8) Srov. L. Hosák, Historický místopis země Moravsko-slezské, Brno 1938, s. 331—332.
- 9) Hosák, c. d., s. 332.
- 10) Srov. Drásov 1238—1988, red. L. Vykoupil, L. Jan, V. Štěpánek, Drásov 1988, s. 18—19.
- 11) J. Dřímál, Archív města Brna, Průvodce po fondech a sbírkách, Praha 1956, s. 43.
- 12) Další pečeti snad přivěšeny na listinách CDM XII, č. 286, s. 266—267 a CDM XV, č. 83, s. 69.
- 13) AMB, Katalog listin č. 123; CDM IX, č. 26, s. 20.
- 14) *Nos Clara, pro tunc abbatissa, Elyzabet priorissa totusque conventus dominarum monasterii in Dub-*

brawnyk pleno arbitrio presens scriptum sigillis abacie nostre et capituli dedimus roborandum.

- 15) AMB, Katalog listin č. 227; netištěna.
- 16) *Ja Helena abbatyssie swu gsem peczet abbatissku k tomuto lystu przywyesyła a konventh swu.*
- 17) Srov. Jan 19, 34: ...ale jeden z vojáků mu probodil kopím bok; a ihned vyšla krev a voda.
- 18) Srov. P. F. Křivský, O pečetech a erbech v řadě premonstrátském a cisterciáckém, Praha [bez data], netištěná dipl. práce na FF UK.
- 19) Srov. Jan 19, 25—26: *U Ježíšova kříže stály jeho matka a sestra jeho matky, Marie Kleofášova a Marie Magdalská. Když Ježíš spatřil matku a vedle ní učedníka, kterého miloval, řekl matce: „Ženo, hle, tvůj syn!“*
- 20) Srov. L. Jan, Pečeti rytířských duchovních řádů v Čechách a na Moravě 1189—1310 [s přihlédnutím k dalšímu vývoji], Zprávy Krajského vlastivědného muzea v Olomouci 246, 1987, s. 12, 24; K. Militzer, Die Entstehung der Deutschordensballeien im Deutschen Reich, Quellen und Studien zur Geschichte des DO 16, Marburg 1981², Abb. 9.
- 21) Srov. J. Šebánek, Archivy zrušených klášterů moravských a slezských, Brno 1932, č. 972, s. 198; P. Kletler, Die Kunst im österreichischen Siegel, Wien 1927, Abb. 97, 98.
- 22) Dějiny českého výtvarného umění I/1, Praha 1984, s. 224—225.
- 23) Srov. Umění doby posledních Přemyslovců, Roztoky u Prahy 1982, s. 116.

Die Siegel des Klosters in Doubravník

Kurz nach dem Jahre 1208 wurde von Stephan von Medlov, dem Vorfahr der Adelsfamilie von Pernstein, in Doubravník (10 km nnw. von Tišnov) das Frauenkloster mit der Kirche, dem Heiligen Kreuz geweiht, gegründet. In der Literatur gilt allgemein die Meinung, daß es sich um Augustinerinnen handelte, manche Quellen des 14. Jahrhunderts reihen aber das Stift zu dem Prämonstratenser Orden ein. Es ging um eine private, adelige Foundation, deren Entstehung eng mit der Bildung des umfangreichen Dominiums der obgenannten Adelsfamilie zusammenhing. Im Brünnener Stadtarchiv blieben bei der Urkunden aus den Jahren 1356 u. 1414 die Siegel der Äbtissin und des Konvents mit dem ähnlichen Bildinhalte dem Kreuzigung, erhalten. Auf dem Siegel der Äbtissin, das nach dem Stil älter ist, offensichtlich aus dem Ende des 13. Jh., ist der Gekreuzigte abgebildet, bei dem unten die Gottesmutter, der Apostel Johann, Maria Kleophas's und Maria von Magdala stehen. Der Gekreuzigte auf dem Siegel des Konvents ist expressiv gestaltet, der Kreuz ist als der mystische Baum des Lebens ergreift. Außergewöhnlich ist auch die Benutzung des Wappens der Gründer in dem unteren Teil des Siegels. Die Bearbeitung kann man zu dem antikleisichen Strom der Gotik der 20er, bzw. 30er Jahre des 14. Jh. einreihen.

Jana JANOVÁ

Z historie hornického muzea v Ostravě

Na počátku 20. století, kdy se Ostrava definitivně zbavila svého zemědělského charakteru a stala se jednou z nejprůmyslovějších oblastí nejen v českých zemích, ale v celém tehdejší rakousko-uherském mocnářství, pocítila i ona touhu, po vzoru mnoha evropských měst, dokumentovat svou historickou přeměnu. V roce 1904 vznikají na jejím území současně dvě umělecko-průmyslová muzea — německé a české — z nichž však pouze české má skutečnou snahu podchytil průmyslové dění Ostravska. Zvláště v období před první světovou válkou vtiskuje mu jeho jednatel Antonín MEJSTŘÍK muzeologické zásady, na svou dobu velmi pokrokové a progresivní. Muzeum se však potýká s finančními a prostorovými problémy, a tak jeho činnost končí v průběhu první světové války.

Současně s těmito umělecko-průmyslovými muzei vzniká v prvním desetiletí 20. století hornické muzeum zásluhou revírního báňského úřadu, který v roce 1892 přesídlil do Ostravy. Báňský úřad shromažďuje doklady o hornictví v ostravsko-karvinském revíru — geologické sbírky, náčiní a nářadí, modely a makety šachetních věží, strojů a zařízení, makety technologie dobývacích metod — a vytváří z nich v omezených prostorách svých úředních místností základy hornického muzea. V roce 1911 usiluje úřad o výstavbu vlastní budovy, ve které by bylo pamatováno i na dostatečné výstavní sály pro muzeum. Stavební úřad města zpracoval projekt budovy, která byla řešena obdobně jako právě dokončená budova horní školy a která měla tvořit zrcadlový obraz této budovy na pozemku u Ostravice, darovaném úřadu obcí Moravskou Ostravou. Pro muzeum bylo v ní počítáno s 9 prostornými sály o celkové ploše 770 m², což bylo na tehdejší dobu skutečně velkorysé a svědčilo o vědomí důležitosti hornického muzea pro Ostravu. Když v roce 1913 byl získán souhlas vídeňských ústředních úřadů, zdálo se, že již nic nebrání zahájení stavby. Opět však válka učinila konec nadějím a zmařila realizaci tohoto významného záměru.

V roce 1923 se Ostrava téměř jako poslední z významných průmyslových center mladé Československé republiky odhodlala k uspořádání průmyslové a živnostenské výstavy, která by ukázala v plné šíři obrovský potenciál průmyslové výroby Ostravska, založený na uhelném bohatství revíru. Ředitelská konference jako vrcholný orgán sdružující uhelné společnosti ostravsko-karvinského revíru podpořila v maximální míře záměry výstavy, a tak její hornická část patřila k nejrozsáhlejším a nejpopulárnějším expozicím. Jednotlivé šachty revíru připravily pro výstavu ukázky nářadí a strojů, zhotovily modely těžních zařízení, větracích systémů, provozů, sociální výstavby včetně maket celých kolonií a zejména koksovny jednotlivých šachet zde vystavovaly modely svých nejmodernějších provozů. Spolu se sbírkami revírního báňského úřadu představovaly tyto exponáty sbírkový fond, jakým se v té době nemohlo v oboru hornictví pochlubit žádné muzeum v celé Evropě. Na doporučení výstavního výboru zamítla Ředitelská konference snahy různých muzeí, škol a organizací o získání těchto sbírek a rozhodla o jejich uchování pro příští hornické muzeum v Ostravě. Sbírkové byly rozmístěny na jednotlivých šachtách a soustředěny byly teprve v roce 1926

v nově vybudovaném Domě umění, kde v suterénních místnostech bylo otevřeno hornické muzeum v podmínkách zdaleka neodpovídajících jeho významu.

V roce 1941 přenesl Richard DRAPALA, ostravský historik německé národnosti, hornické sbírky do uzavřené školy ve Vítkovicích, doplnil je exponáty Vítkovických železáren a dalších průmyslových podniků Ostravy, a tak naplnil svůj sen na zřízení Průmyslového a hornického muzea a archivu, jehož posláním bylo však především prokázat německý původ Ostravy v duchu současné ideologie.

Těsně po skončení druhé světové války se ustavil spolek „Průmyslové muzeum v Ostravě“, jehož stanovy byly schváleny 11. 10. 1946. Spolek měl za úkol spravovat a udržovat průmyslové muzeum, archiv pro dějiny průmyslu a technickou knihovnu. Do čela správního výboru byl zvolen předseda městského národního výboru Josef KOTAS. Národní výbor přidělil muzeu prostory přízemí a prvního poschoď budovy bývalého hotelu Royal, které se podařilo za maximálního přispění ostravských průmyslových podniků opravit a upravit tak, že v květnu 1946 mělo být muzeum otevřeno. Násilné zabránění sbírek na ulici zmařilo naději, že Ostrava bude mít konečně své průmyslové muzeum.

V padesátých letech, kdy se začaly likvidovat některé šachty, protože jejich uhelné zásoby byly vyčerpány nebo z důvodů racionalizace provozů, naskytly se četné možnosti získat některou z nich pro vybudování hornického muzea. V roce 1956 podal odbor školství a kultury Krajského národního výboru v Ostravě v rámci projektu nově budované Gottwaldovy třídy ideový záměr na zřízení Průmyslového muzea Severomoravského kraje, jehož součástí se měly stát jáma Šalomoun a Žofínská huť jako hornický a hutnický skansen. Návrh nebyl přijat, a tak v roce 1971 došlo k likvidaci Žofínské hutě a o tři roky později jámy Šalomoun.

Podobně i další návrhy na zachování jámy Trojice, jámy Jindřich, jámy Michálka nebo jámy Odry pro hornické muzeum se nedočkaly realizace, ačkoli v případě jámy Trojice všechny zainteresované organizace a instituce horlivě podporovaly její proměnu v hornické muzeum, leč nikdo nezastavil probíhající likvidaci jámy. A tak teprve návrh na zachování Dolu Eduard Urx v Petřkovicích pro hornické muzeum byl projednáván s větší odpovědností. I zde však jednání byla zdoluhavá a teprve po osmi letech se podařilo vyřešit organizační, legislativní a ekonomické problémy, získat souhlas ministerstva kultury ČSR a federálního ministerstva paliv a energetiky ČSSR, takže dne 2. září 1987 mohl generální ředitel koncernu OKD a primátor města Ostravy podepsat dohodu o zřízení Hornického muzea v Ostravě. Tímto aktem se naplnilo úsilí více než tří generací a byl položen základ pro budování nejen trvalého památníku hornictví, ale především zařízení, které bude sloužit výchově a výuce učňovského dorostu, studentů všech škol a pro poučení široké veřejnosti. Jak se podaří smělé záměry a projekty uskutečnit, záleží nyní na vytrvalosti, s kterou bude současná i další generace horníků o své muzeum usilovat.

Heraldika na stránkách vlastivědných časopisů

SEVERNÍ MORAVA. VLASTIVĚDNÝ SBORNÍK
Šumperk 1957—1985, sv. 1—50

- Filipová, Milena: Sběrka cínu v Okresním vlastivědném muzeu v Šumperku. 47, 1984, s. 50—54. Kresby mistrovských značek s využitím znaku Mohelnice a osobních znaků cínařů.
- Hekele, František: Z dějin kostelíka ve Vyšehoří. 2, 1957, s. 13—22. Popisy náhrobníků Jindřicha Kobylky z Kobylího (+ 1576), Anny K. z K. (+ 1581) a neznámé ženy.
- Hölllová, Delana: Vzácný reliéf z 15. století na Javorníku. 30, 1975, s. 66—67. Popis a foto desky s erbem Ondřeje Jerina, biskupa vratislavského z r. 1595 v Žulové.
- Kouřil, Miloš: Misál Šaclína z Loštic z r. 1387. 11, 1965, s. 20—22. Popis a foto kánonového listu s vyobrazením donátora s erbem, zřejmě z rodu pánů ze Zvole.
- Lang, Adolf: Z historie loštického hrnčířství. 1, 1957, s. 27—32. Foto kachle s heraldickou výzdobou ze 16. století a kresba pečeti hrnčířského cechu v Lošticích z r. 1555.
- Týž: Historické památky v Lošticích. 2, 1957, s. 64—66. Popis náhrobníků Prokopa Podstatského z Prusinovic (+ 1560), jeho manželky Kateřiny Kropáčky z Nevědomí (+ 1564), Barbory Půhončí z Předmostí (+ 1682) a šesti kamenných erbů na teritoriu města — Prokopa Podstatského z Prusinovic, jeho manželky Kateřiny Kropáčky z Nevědomí, Václava Haugvice z Biskupic a jeho manželky Kateřiny Žejdicové z Teplé Vody a další neurčené.
- Lejsková - Matyášová, Milada: Portrétní a náhrobní plastiky zemanského rodu Bukůvků na Šumperku. 13, 1966, s. 58—64. Popis a foto náhrobníku Estery Bukůvkové a jejích dětí z r. 1592 v Dolních Studénkách a portálu na zámku v Třemešku.
- Týž: Hodovní síň renesančního zámku ve Velkých Losinách. 22, 1972, s. 33—38. Popis a foto kachlových kamen z 80. let 16. století s erbem Andělíny Ryšanky z Modřic, třetí manželky Jana ml. ze Žerotína.
- Maliva, Josef: Mohelnický epitař matky Valentina Nigra. 48, 1984, s. 31—37. Popis a foto epitařu z r. 1530 a foto náhrobníku Valentina Nigra v r. 1500.
- Medek, Václav: Tunklové na severní Moravě. 2, 1957, s. 33—39. Rodokmen a foto erbovní desky Jiřího Tunkla st. z Brnička z r. 1478 na zámku v Zábřehu n. M.
- Týž: Dubické panství. (Příspěvek ke kolonizaci severní Moravy.) 5, 1960, s. 18—25. Rodokmen a vyobrazení erbu Benedů z Dubicka.
- Mlčák, Leoš: K stavebním dějinám dominikánského kláštera v Šumperku. 39, 1980, s. 25—31. Foto veduty Šumperku z 2. pol. 19. století se znakem města.
- Nováková, Miroslava: Renesanční figurální náhrobky v Mohelnici. (Příspěvek k dějinám renesanční plastiky na severní Moravě.) 11, 1965, s. 55—58. Popisy náhrobníků Agnes z r. 1530, Václava Schwarze z r. 1530, Jakuba Haladika z r. 1564, Michaela Hagendorna z r. 1585 a Anny Hagendornové z r. 1587 včetně foto prvního a posledního z nich.
- Novotná, Miroslava Martin: Náhrobek Smila ze Šternberka. 2, 1957, s. 56—57. Popis a foto fragmentu náhrobníku z počátku 15. století v Hoštejně.
- Spurný, František: Kladivo na čarodějnice. 18, 1969, 3. strana obálky. Foto erbovní pečeti Bobliga z Edelstadtu.
- Svozil, Oldřich: Příspěvek k vývoji javornického městského znaku. 44, 1982, s. 59—62. Též vyobrazení pečeti a podoby znaku od 17. do 20. století.
- Šeřík, Erich: Příspěvek ke genealogii hrabat z Žerotínů, svobodných pánů v Lilgenau. 23, 1972, s. 40 až 44. Rodokmen a foto miniatur z erbovních listin pro Jana Jáchyma ze Žerotína z r. 1706 a Jana Ludvíka ze Žerotína z r. 1740.
- Týž: Rod svobodných pánů Kleinů z Vízemberka. 26, 1973, s. 21—26. Rodokmen a foto miniatury z erbovní listiny pro Františka Kleina z r. 1866.
- Týž: Hrabata z Harrachů a severní Morava. (Genealogický příspěvek.) 31, 1976, s. 12—16. Rodokmen a vyobrazení erbu.
- Šilhan, Jindřich: Obchodní značky šumperské papírny. 14, 1966, s. 32—33. Popis a kresby obchodních značek z r. 1673 a 1678—83 s využitím šumperského městského znaku.
- Unger, Josef: K stavebnímu vývoji hradu Brničko. 39, 1980, s. 57—60. Foto desky s erbem Jiřího st. Tunkla z Brnička z r. 1478 v Zábřehu.
- Valouch, František: Nad dílem Emiliana Glocara. 13, 1966, s. 37—56. Foto ex libris Gabriela Glocara ze Sedmidubů z r. 1541.
- Zapletal, Miroslav: Rod Půhončích z Předmostí na severní Moravě. 8, 1962, s. 31—38. Genealogie, popis erbu a foto náhrobníku Anny Barbory Půhončí z r. 1682 v Lošticích.
- Týž: O erbu husích krků. 14, 1966, s. 34—38. Genealogie a heraldika rodů ze Závovic, Kolšova, Dlouhomilova, Třemešku.
- Karel MÜLLER**
- Leoš Mlčák: Zvony olomouckého okresu (Katalog), Olomouc, OSSPPOP 1986, 151 s.**
- Po vydání 1. sešitu řady Archeologické prameny k dějinám olomoucké oblasti (Fontes) a Státního seznamu nemovitých kulturních památek, okres Olomouc, městská památková rezervace Olomouc včetně příloh (vše v roce 1982) otevírá Okresní středisko státní památkové péče a ochrany přírody v Olomouci další řadu, a to Umělecké památky olomoucké oblasti (Monumenta). A není jistě náhodou, že prvním svazkem je anotovaná publikace Leoše Mlčáka, neúnavného severomoravského kampaňologa, který této problematice věnoval už velkou řadu větších či menších studií a příspěvků. Po formální stránce precizní katalog 95 zvonů od 2. třetiny 15. století do 2. třetiny 19. století, nacházejících se dnes ve věžích kostelů, kaplí, zvoníc i v muzejních depozitářích olomouckého okresu doprovází dále shromáždění údajů o olomouckých zvonařích a informativní přehled výskytu zvonů v obcích dnešního okresu Olomouc v letech 1771—1983, který nejen konstatuje současný stav,

ale na základě soupisů, kostelních inventářů apod. zachycuje i údaje o zvonech nedochovaných, většinou vizuálně válečných rekvizic. Obrazová příloha obsahuje 76 fotografií zvonů, detailů jejich výzdoby, kreseb pečeti a značek zvonařů a nápisů na zvonech. Příloha není omezena jen na zvony daného okresu, ale ilustruje i autorovo pojednání o olomouckých zvonařích ukázkami jejich prací dochovaných v jiných regionech.

Z heraldického hlediska nejsou zvony olomouckého okresu příliš bohaté. Podáváme zde výčet znaků na nich se vyskytujících, které autor bohužel pouze zmiňuje, avšak nepopisuje. Některé z nich uvedl Mlčák již dříve ve svém referátu *Znaky a pečeteř na zvonech severní Moravy*, publikovaném ve *Sborníku příspěvků z II. setkání G a H*, Ostrava 1984, s. 43–45.

Olomouc-Nové Sady, 1547, znak Olomouce; Šternov, 1557, znak Uničova; Šternberk, 1597, znak Bolerázu (k tomu viz Mlčákův článek *Znak slovenské obce Boleráz na zvonu z roku 1597 ve Šternberku*, *Výroční zpráva OA Olomouc za rok 1984*, s. 139–144); Štěpánov, 1650, pečeť hradiského opata Bedřicha Valentina Schinala; Olomouc-Kopeček, 1689, erb hradiského opata Norberta Želeckého z Počenic; Šternberk, 1745, erb šternberského převora Jana Josefa Glätzla; Příkazy, 1753, erb Leopolda Antonína hraběte Podstatského z Prusinovic, kanovníka salcburského a olomouckého; Olomouc, sv. Václav, 2 zvony, 1827, erby olomouckého arcibiskupa, kardinála Rudolfa Jana, arcivévody rakouského.

Škoda, že žádný z uvedených znaků není viditelný na připojených fotografiích zvonů. Cenné jsou však v příloze publikované kresby a fotografie značek a pečeti zvonařů W. Strauba, V. Oblettera, L. F. Stankeho a J. Pricqueye, i když téměř stereotypně opakují znamení zvonu a dělových hlavni.

Celkově se jedná o velmi zdařilé dílo, které snad najde následování jak v obdobném katalogu jiného druhu uměleckých památek olomouckého okresu, tak v soupise památek kampanologických v dalším regionu. Publikaci vydanou v nákladě 800 výtisků je možno si zakoupit v olomouckých knihkupectvích za 27 Kčs. —km—

Adam Boniecki: *Poczet rodów w Wielkiem księstwie litewskiem w XV i XVI wieku*. Warszawa 1887. Reprint Bonn 1987, 425 s.

Institut für angewandte Sozialgeschichte pokračuje ve vydávání starších polských genealogických a heraldických prací fotoofsetovou technikou ve svých StudiaS a tato kniha je 20. této řady. Práce Boniewského je základním genealogickým dílem pro studium rodů nejen ve Velkoknížectví litevském, ale také v zemích kdysi tvořících jeho součásti — Volyň, Kijevsko a Podlesí. Jednotlivá knížectví, panské a zemanské rody, úředníci i další osoby jsou zde seřazeny v abecedním pořadí. Práce vychází z listin z 15. století a poloviny 16. století a jsou zde uvedena všechna známá data jak z Metryky koronne, tak i z Metryky litewské. Jako prameny jsou uváděna také genealogická díla. U každého údaje je vždy udán pramenný zdroj, z něhož byla data čerpána. K některým rodům jsou uveřejněny také genealogické tabulky. Závěr knihy tvoří soupis všech úředníků duchovních i světských, kteří se v knize uvádějí. Rodová i místní jména jsou uváděna tak, jak se nalézala prvotně v dokumentech, bez pozdějších úprav litevských či ruských. Kniha doprovází pak informace o jiných publikacích vydaných v rámci StudiaS, jako je *Polska encyklopedia szlachecka* (tom I–XII) nebo práce Ludwika Korwina: *Korwinowie*; *Szlachta Polska pochodzenia żydowskiego* a další.

F. CHOCHOLATÝ

Publikace k 100. výročí spolku Oppavia

Spolek Brundunum v rakouském městě Branau a. Inn vydal u příležitosti upomínkové slavnosti k 100. výročí vzniku spolku Schlaraffia v Opavě (1886) účelovou publikaci shrnující vývoj Oppavie do r. 1938.

Na úvodních stranách se připomíná hora Praděd jako symbol kraje a jsou zde shrnuty dějiny opavského vodství a samotného města Opavy doplněné dobovými rytinami a fotografiemi. Hlavní část práce (s. 14–68) je věnována dějinám spolku počínaje statutem, seznamem zakládajících členů, poté jsou chronologicky zaznamenány nejdůležitější mezníky ze spolkového života, ve většině případů doložené fotokopii letáček, článků z novin, knižních publikací a ročenek, fotografiemi členů a jejich karikaturami. Samostatná část je věnována dokumentům ze spolkových dějin — najdeme zde fotokopie protokolů ze zasedání, novoročenky, texty písní, básní, ukázky korespondence apod.

Spolek používal i vlastní znak: štít je čtvrcený, v prvním je zobrazena sova sedící na vrcholu Pradědu na pozadí zapadajícího slunce, druhé pole nese přírodní scénérii a z nebe spuštěnou kropící konví s nápisem OPPA, ve třetím poli je umístěna rozevřená kniha s nápisem UHU! a LULU! a poslední pole přináší opět přírodní scénérii — pohled na hrad Schellenburg. Střední šikmo dělený štítek nese hlavu šaška a pohár — jedná se o znak celého hnutí. Již ze samotného popisu lze vidět, že s heraldickými zásadami si tvůrci znaku nedělali žádné starosti. Značný přínos však má popis a fotografie všech používaných vyznamenání, z nichž některá, jako např. Domácí řád, nesou opavský městský znak.

Závěrečná část publikace přináší seznam čestných rytířů spolku, samostatná kapitola je pak věnována hudebnímu skladateli dr. Eduardu Schönovi (uměl. pseudonym E. S. Engelsberg), rodáku z Andělské Hory v okrese Bruntál, cenné informace přináší i soupis 13 poboček Schlaraffie, které byly „spřízněny“ se spolkem Oppavia, jmenujme za všechny Krnov, Ostravu, Nový Jičín, Hranice, Bruntál a Jeseník.

Čtenářům se tak dostává do rukou vpravdě objevná práce o tajemstvím zahaleném spolkem, a proto mnohdy a priori odmítaném. Nebylo by proto na škodu se i této problematice věnovat z našeho třídního pohledu a nepřenechávat volné pole k působení jiným. —gw—

Mince a medaile z dílen alchymistů

Alchymie je v našem povědomí spojena především s podvodníky oživujícími rudolfinskou Prahu, v širším pohledu pak střední Evropu. Vladimír Karpenko na stránkách *Numismatických listů* (XL 1985/4, 5–6 a XLI 1986/1, 2) dokazuje, že dějiny alchymie jsou mnohem starší a podle všeho začínají již ve staré Číně. Ukazuje, že jednou ze základních forem je tzv. transmutace kovů, tedy jejich umělé přeměny chemickou cestou z neušlechtilých ve stříbro či zlato, v té době mincovní kovy, takže není divu, že tím alchymisté vzbuzovali pozornost především šlechtických mecenášů. Jejich pokusy končily různě, úspěchy, popravami. Avšak některé domnělé úspěchy vedly k tomu, že rozradostněný mecenáš nechal razit pamětní minci či medaili, připomínající zdánlivě uskutečněnou transmutaci. I když si práce neklade za cíl vyčerpávající úplnost, autor dokázal kriticky posoudit dosavadní roztráštěnou literaturu, řadu ražeb zkonzultovat se světovými muzei, a tak zrekonstruovat jedinečný seznam ražeb z domněle alchymistického kovu. Soupis

zahrnuje celkem 69 mincí a medailí z Anglie, Německa, Saska—Lauenburgu, Erfurtu, Švédska, Dánska, Rakouska, Nizozemí, arcibiskupství Mohuč, Francie, kníž. Hessen—Darmstadt, Neapole; kromě celé řady medailí neznámé provenience zde uvádí vzácnou kuriózní medaili Humberta Černína z Chudenic (1629—82) z roku 1664 ve zlatě o průměru 47 mm. Medaile nese portrét hraběte a erb Černínů, podrobnosti o ní však nejsou známy a je uložena v Národním muzeu v Praze. Heraldiky zaujmou zejména švédské ražby Gustava Adolfa, kde je švédský královský erb doplněn alchymistickými značkami síry a rtuti! Většina popisovaných mincí a medailí používá výrazně alchymistickou symboliku, některým byl však jejich „původ“ přiřknut na základě legend. —gw—

Helmi Üprus: Raidkivikunst Eestis XIII—XVII sajandini (Kamenná plastika v Estonsku od 13. do 17. století). Tallin, Kunst 1987, 288 s.

Je možno bez nadsázky říci, že Tallin, v čase švédské nadvlády zvaný též Reval, dnes hlavní město Estonské SSR, je pravou pokladnicí heraldiky. Především interiéry kostelů jsou přímo přeplněny šlechtickými epitafy v podobě masivních dřevěných erbů na způsob našich rundací a rovněž četnými náhrobními kameny, udivujícími zvláště svými značnými rozměry a pochopitelně také kvalitním zpracováním zručnými kameníky. A právě s náhrobními kameny se setkáváme na stránkách anotované publikace sledující vývoj kamenné plastiky v celém Estonsku od 13. do 17. století. Autorka pochopitelně věnuje pozornost nejen náhrobníkům, ale také dalším artefaktům, jako jsou portály, svorníky, hlavice sloupů, pamětní a pro estonská města zvláště typické domovní

desky, z nichž valná část nese také bohatou heraldickou výzdobu, především měšťanské provenience. Cizinci neznající estonského jazyka přibližuje obsah velmi rozsáhlé ruské a německé resumé. Avšak svou cenu má především 211 jako celá kniha na křídě provedených fotografií, umožňujících solidní obeznámení se sledovanou materií i případnou komparaci s obdobnými artefakty v jiném regionu. —km—

Willem A. van Ham: Wapens en vlaggen van Noord—Brabant. Zutphen, De Walburg Pers 1986, 218 s.

Rozsáhlá práce zabývající se znaky a prapory měst, obcí a společenství nizozemské provincie Noord—Brabant. Úvodní kapitola pojednává o čtyřech základních etapách historického vývoje znaků měst a obcí v Nizozemí, a to do roku 1795, v období Batavské republiky a Francouzského císařství (1795—1814), v letech 1816 až 1820 (období potvrzování a propůjčování znaků) a v letech 1885—1986, kdy vznikla celá řada znaků nových. Další kapitoly jsou věnovány tvorbě znaků, znamením a tinkturám. Vlastní obsah uvozuje studie o vývoji znaku provincie a jejích 15 měst, po níž následují kapitoly o znacích dílčích administrativních celků a různých společenství. Heraldickou část uzavírají abecedně řazené popisy jednotlivých znaků s připojením data udělení a citace literatury. K této části se také váže bohatá fotografická dokumentace a 32 tabulí barevných kreseb znaků. Podstatně kratší vexilologická část obsahuje popisy existujících praporů a jejich černobílé kresby. Práce je doplněna rozsáhlým přehledem literatury.

CHOCHOLATÝ

Z činnosti klubu

Nový „heraldický prohrěšek“ bratislavského nakladatelství Pravda

Již dvakrát jsme na tomto místě referovali o heraldických nesmyslech na pohlednicích vycházejících z nakladatelství Pravda v Bratislavě. Zdá se, že se jedná o chronickou záležitost, neboť nedávno se nám dostal do rukou další takový výtvar, tentokrát věnovaný Bohumínu. Tradiční stříbrný podklad rámuje pět pohledů na zákoutí tohoto průmyslového města; uprostřed jako perla v červeném poli stříbrný korunovaný lev ve skoku, který má zřejmě představovat městský znak. Odpovědný pracovník nakladatelství neměl patrně jiný obrázek znaku po ruce, jinak si jeho umístění na pohlednici Bohumína nelze vysvětlit. Vždyť bohumínský městský znak je zcela odlišný a se znakem českého království, případně dalších českých měst obdobného znamení, má asi tolik společného jako tvůrci této pohlednice se znalostmi heraldiky.

Karel MÜLLER

DOTAZ

Hledám datum a místo sňatku Ondřeje Kanioka z Morávky s Josefou, dcerou Vavřínce Dvořáka z Lešic v klátovském kraji kolem roku 1840. Dále datum narození jejich dcery Marianny Kaniokové, údajně v roce 1843 tamtéž.

**Rudolf Burda
dr. Martinka 7
705 00 Ostrava-Hrabůvka**

Oznámení

Výbor Genealogické a heraldické sekce Vlastivědné společnosti muzejní v Olomouci zřídil pravidelnou bezplatnou poradenskou službu pro otázky užité občanské genealogie. Poradna je otevřena každou **první sobotu v měsíci** od 7.00 do 17.00 hod. v **Olšovci 95, Hranice**. Vede ji Vladimír Rolinc. Předmětem poradny jsou pouze ústní dotazy, týkající se základů praktické genealogie (metodiky i formy zpracování výsledků) se zaměřením na problematiku moravsko-slezskou. Pro nemotorizované účastníky je výstupní stanice ČSD Hranice—hlavní nádraží a odtud autobusový spoj směr Potštát do zastávky Olšovec—rozcestí. Odjezd autobusu je v 10.10 hod.

Jubilea členů KGHO ve 4. čtvrtletí 1987

50 let

2. 11 Miroslav KALIVODA

60 let

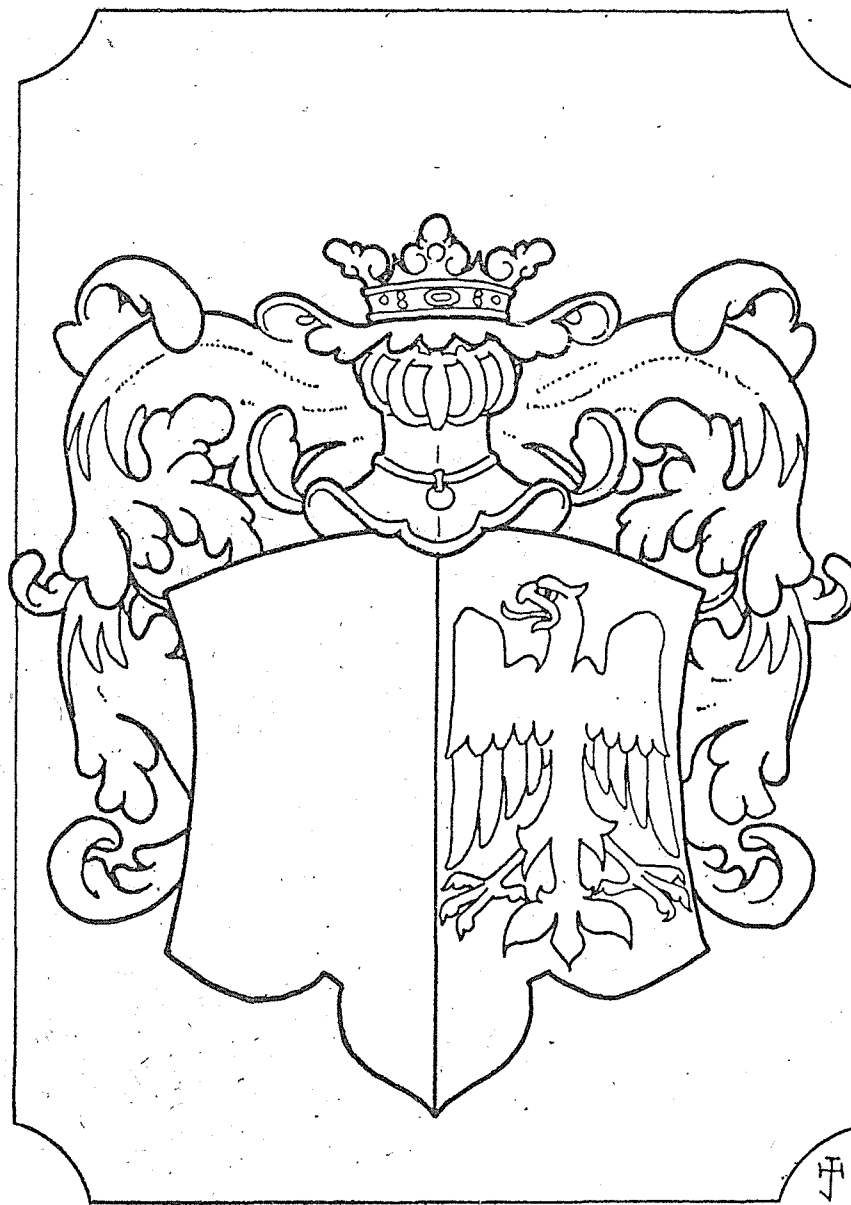
23. 12 MUDr. Vlad. KULÍŠEK

80 let

12. 12 Julius KOKOŠKA

Blahopřejeme!





Jan Marcus Marci (1595—1667)

Český lékař, fyzik a filozof evropského formátu. Po studiích v Olomouci se odebral do Prahy, kde již roku 1619 je uváděn jako doktor lékařství. Od roku 1622 přednášel na lékařské fakultě Karlovy univerzity. Kromě tohoto úřadu vybudoval v Praze vlastní lékařskou praxi a věnoval se i astronomickým pozorováním. Roku 1626 byl jmenován fyzikem Království českého. Za švédských válek vedl obranu Starého Města, za což roku 1654 obdržel hodnost falckraběte a byl povýšen do vladyckého stavu s predikátem z Kronlandu. Roku 1658 se stal osobním lékařem císaře Ferdinanda III. a roku 1622 univerzitním rektorem. Celkem osmkrát byl zvolen děkanem lékařské fakulty.

Marci byl znamenitý lékař s rozsáhlým vzděláním; byl výborný diagnostik a jeho léčebné úspěchy mu přiváděly řadu pacientů ze zahraničí. Dodnes zůstaly nedoceny jeho fyzikální spisy a mechanické výzkumy.

Erb podle dekretu císaře Ferdinanda III. z 10. 10. 1654: Štít polcený stříbrno-modře, v levé půli stříbrná orlice.

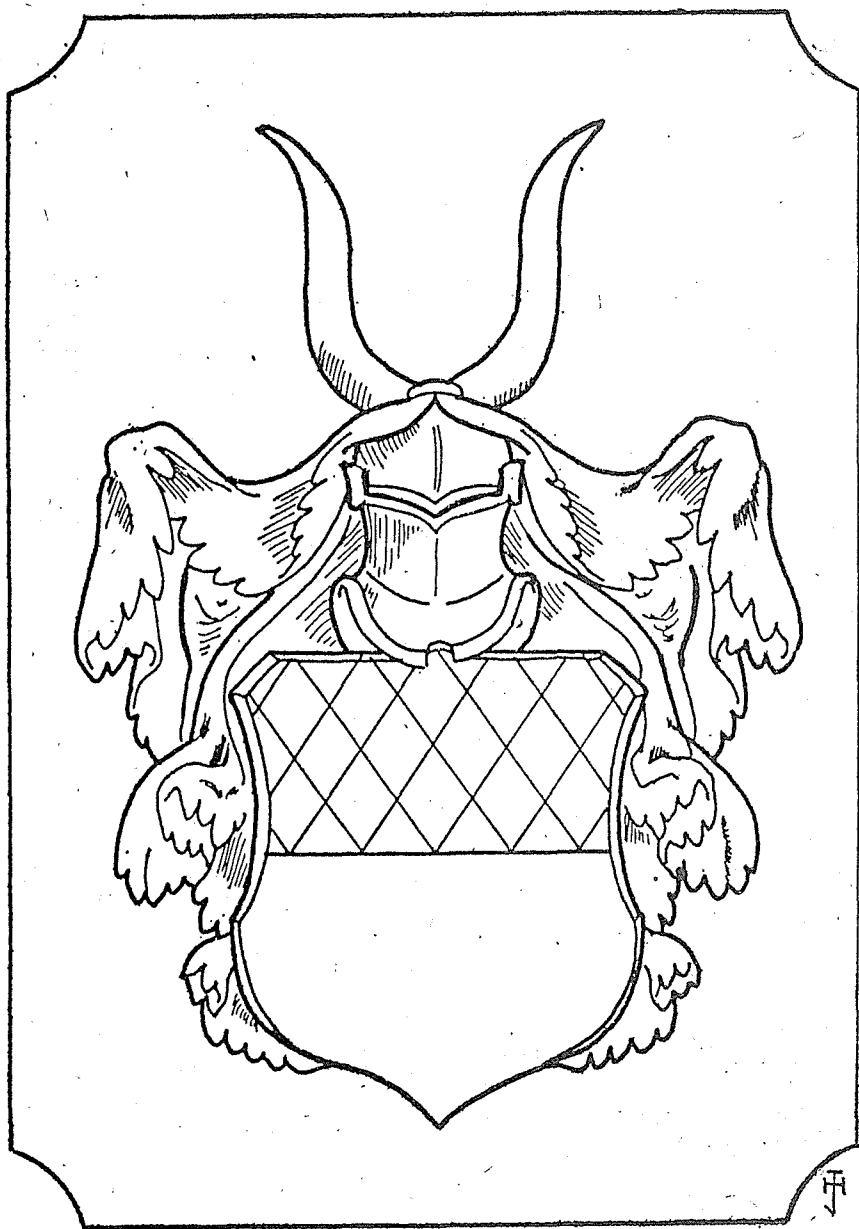
Pramen: Opis nobilitační listiny, SÚA Praha, Saaib. 32 b., fol. 1038.

Hans Holbein mladší (1497—1543)

Významný německý renesanční malíř a grafik, syn stejnojmenného známého malíře. Vyučil se v otcově dílně a začal pracovat jako knižní ilustrátor. Po cestách Evropou se roku 1520 usadil v Basileji, kde vytvořil nástěnné malby pro radniční sál. Od roku 1536 žil jako dvorní malíř Jindřicha VIII. v Londýně.

Holbein je vedle Dürera považován za nejvýznamnějšího umělce německé renesance. Vrcholu dosáhl jako autor živě viděných a model skvěle charakterizujících realistických podobizen. Nejvýznamnější obrazy: Kristus v hrobě, Madona se svatými, Starosta Meyer s manželkou, Erasmus Rotterdamský, Sir Thomas Moore, Jana Seymourová, Jindřich VIII. Kromě olejů zanechal řadu kreseb, dřevorytů, maleb na skle a předloh pro zlatníky.

Erb: ve zlatém štítu černá telecí hlava s červeným kruhem v nozdřích a červenou hvězdou mezi rohy. Táž figura v klenotu mezi dvěma černými křídly. Přikryvadla černo-zlatá. Literatura: Deutscher Wappenkalender 1932, Görlitz 1931.



Joseph Lister (1827—1912)

Anglický chirurg, který zavedl do chirurgie antisepsi. Po lékařských studiích se systematicky věnoval vědecké práci. Zabýval se problémy očního lékařství i cévními chorobami, největší pozornost však věnoval chirurgii. Roku 1860 se stal profesorem v Glasgově, později v Londýně.

Nejvíce ho zaujal problém, proč po amputacích polovina lidí umírá na hnisající rány, třebaže dobře ošetřené. Vyzkoušel mnoho antiseptických prostředků, nejlépe se mu osvědčila kyselina karbolová rozprášená nejen na pokožku pacienta, ale i na chirurga, nástroje a celý operační sál. Poprvé této metody použil roku 1865. Po dlouhodobých zkouškách, které sedmkrát snížily úmrtnost pacientů, popsal Lister svou metodu nejdříve časopisecky a později knižně. Mezitím se postup rychle vžil a rozšířil. Lister svou metodu několikrát zdokonalil a za své zásluhy byl jako první lékař v Anglii vůbec povýšen do baronského stavu dne 26. 12. 1883.

Erb: V hermelínovém štítu černé šupinové břevno se třemi stříbrnými hvězdami, nad ním Aeskulapova hůl s hadem přirozených tinktur. Na štítu baronská koruna, v klenotu přirozená jelení hlava, před ní tři stříbrné hvězdy. Přikryvadla černá a hermelínová.

Literatura: Burke's General Armory, Londýn b. d.

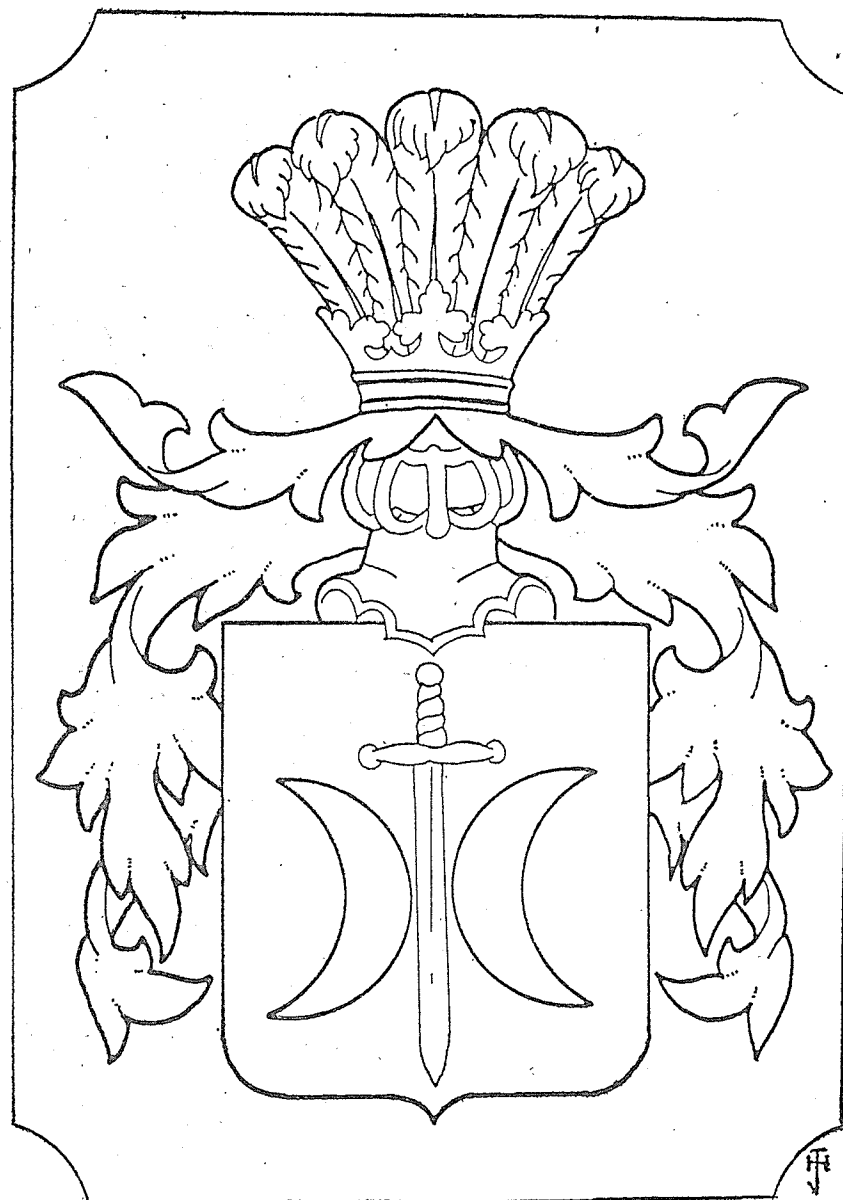
Racek Doubravský z Doubravy (zemřel 1547)

Doktor obojího práva a řečník na zemském soudu v Praze. Pocházel z české vladycké nebo patricijské rodiny. Vzdělání nabyl na akademiích německých a italských, kde snad v Bologni obdržel titul doktora. Působil potom u dvora králů Vladislava II., Ludvíka a Ferdinanda I.

Před rokem 1500 vydal dílo „De componendis epistolis“ a později „Annotationes in epistolam D. Pauli ad Galatas“. Nej důležitější dílo Doubravského je latinský překlad prvního českého zřízení zemského.

Erb: Dělený štít, nahoře červeno-stříbrně routovaný, dole stříbrný. Přílba s přikryvadly červeno-stříbrnými, v klenotu dva buvolí rohy, červený a stříbrný.

Literatura: Ottův slovník naučný, díl VII, Praha 1893.



Pavel Edmund Strzelecki (1797—1873)

Polský geolog a cestovatel. Pocházel z hraběcí rodiny, která po povstání v roce 1830 odešla do Paříže. Roku 1834 odjel do Střední Ameriky, navštívil Brazílii a Argentinu a přešel Andy do Chile. Všude prováděl geologický průzkum. Roku 1839 odejel do Tichomoří, prozkoumal sopky na Havaji a Novém Zélandu a pobýval čtyři roky v Austrálii. Zde objevil nejvyšší horu světadílu Mt. Kosciuszko. Po návratu do Anglie se podílel na organizaci poslední pátrací výpravy po Franklinovi. Za výzkumy v Austrálii byl odměněn zlatou medailí a za zásluhy o snížení hladu v Irsku byl povýšen na baroneta. Jeho jméno nese řeka v Austrálii, hora v tasmanickém souostroví a záliv v kanadské Arktidě.

Pocházel z rodiny herbu Ostoja: V červeném štítu meč hrotem dolů provázený dvěma zlatými odvrácenými půlměsící. V klenotu pět pštrosích per, střídavě červených a stříbrných. Literatura: W. Ślabczyński: Paweł E. Strzelecki — Polski badacz Australii, Warszawa 1954.

Giacomo Leopardi (1798—1837)

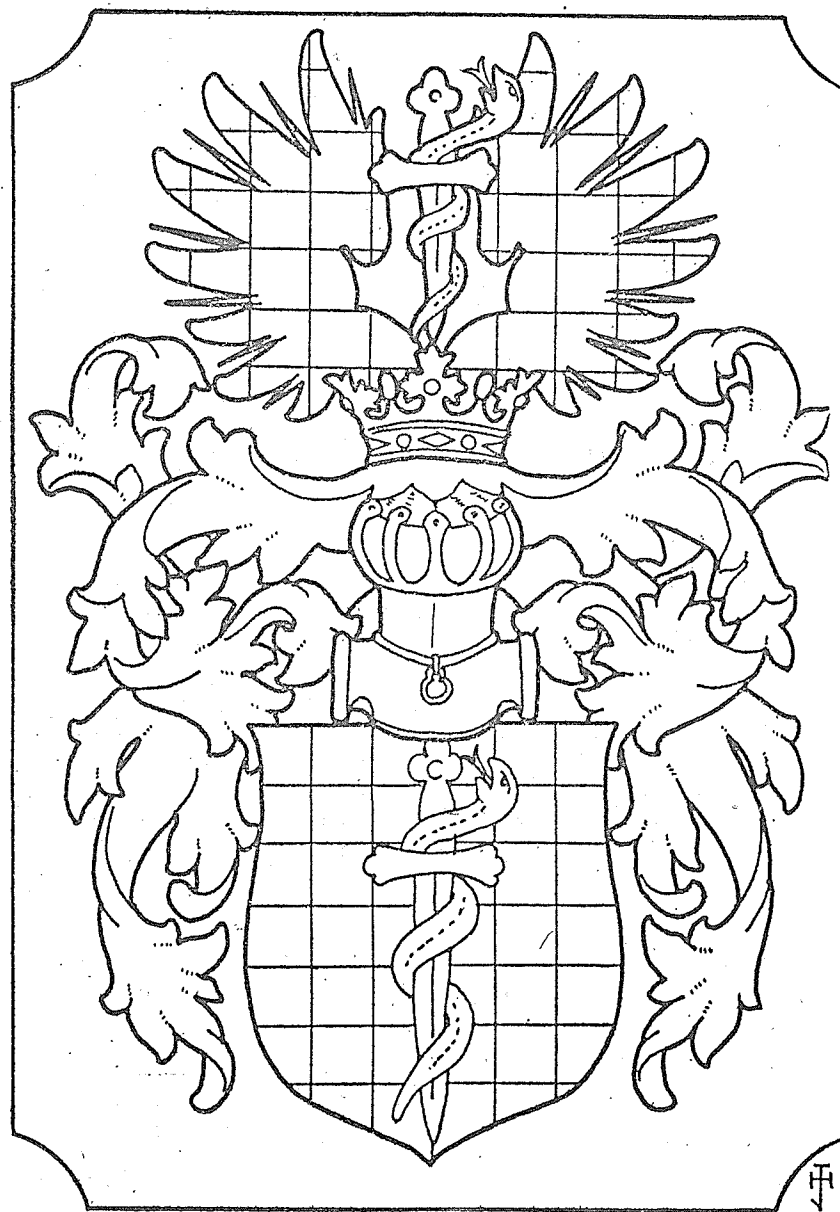
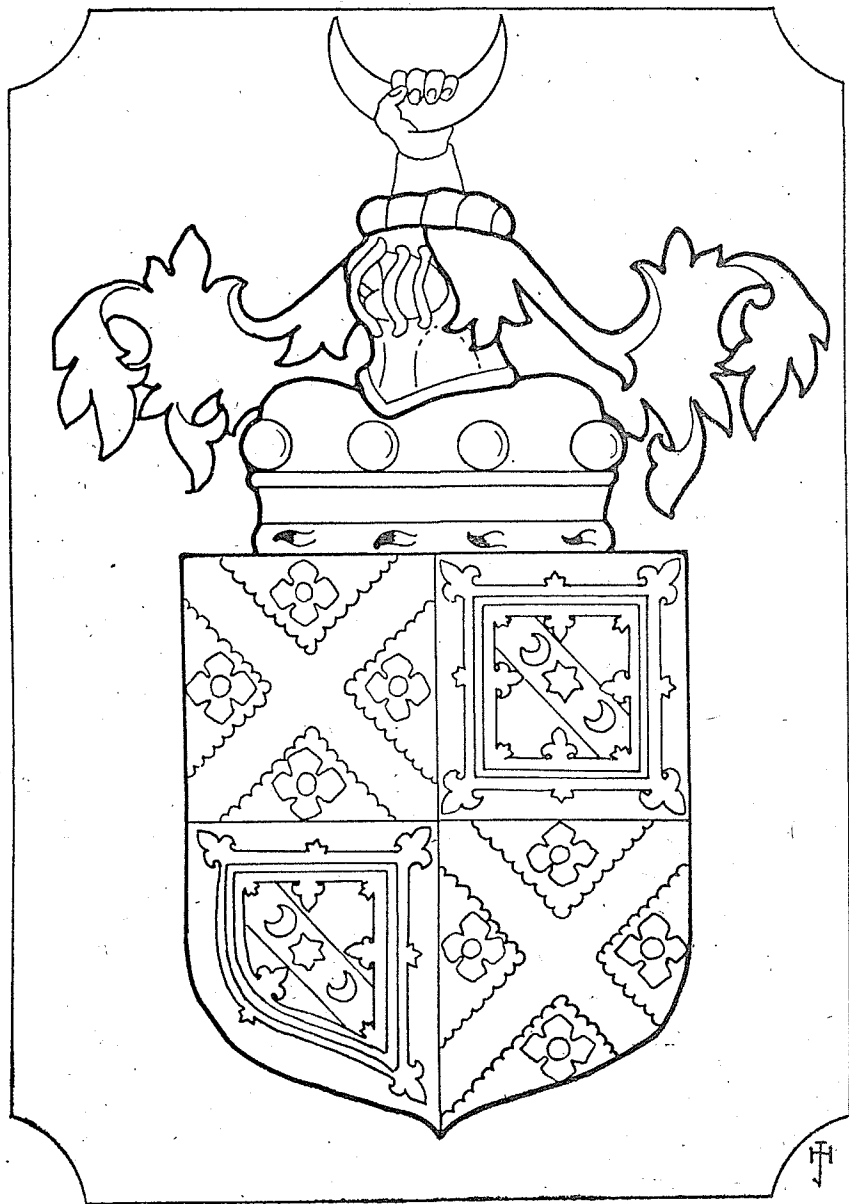
Italský romantický básník a prozaik. Od dětství byl tělesně postižen, takže většinou neopouštěl lůžko. Díky mimořádné inteligenci si osvojil rozsáhlé vzdělání. Jeho básně vznikaly postupně; většinou jsou proniknuty strašlivou beznadějí nad vlastní slabostí a nešťastnou láskou. Později byly inspirovány láskou k vlasti a přírodě. Vyšly pod souborným názvem Zpěvy.

Vrchol prozaické práce představují filozofické úvahy Morální dílka, Zápisník a Myšlenky. Druhého vrcholu dosáhl ve sbírce Ticho po bouři.

Leopardi se na počátku svého pesimismu pokusil o sebevraždu, přesto však dokázal žít dále. Jeho pesimismus osobní přešel v pesimismus historický, týkající se politického vývoje v Itálii. Svými básněmi ovlivnil celou tehdejší básnickou generaci, která přejala jeho světabol.

Pocházel z rodiny vyzdvížené do hraběcího stavu dne 8. 5. 1726.

Erb: Ve stříbrném štítu červený lev, v modré hlavě štítu pod červeným čtyřlaločným turnajským límcem tři zlaté lilie. Literatura: J. B. Rietstap: Armorial général précédé d'un Dictionnaire des Termes du Blason, Gouda 1934.



Emil Adolf von Behring (1854—1917)

Německý lékař a bakteriolog, autor jednoho z nejvýznamnějších objevů lékařství 20. století. V letech 1874—1880 studoval medicínu v Berlíně, po ukončení studií působil několik let v pruské armádě jako vojenský lékař.

V roce 1889 přijal místo na institutu hygieny na univerzitě v Berlíně, kde se stal spolupracovníkem Roberta Kocha, objevitele bacilu TBC. Zde Behring prováděl svá imunologická a seroterapeutická pozorování, při nichž se mu podařilo izolovat původce záškrtu a vyvinout očkovací vakcínu. Jeho objev měl obrovský význam pro záchranu tisíců dětí. Od roku 1895 byl profesorem v Marburgu. Jako první z lékařů obdržel roku 1901 Nobelovu cenu. Dne 18. 1. 1901 ho císař Vilém II. za zásluhy povýšil do dědičného šlechtického stavu.

Erb: Štít černo-stříbrně šachovaný, v něm zelený had ovinutý kolem červené dýky hrotěm dolů. Korunovaná turnajská přílba s přikryvadly černo-stříbrnými, v klenotu dvě křídla černo-stříbrně šachovaná, mezi nimi had s dýkou jako ve štítu. Literatura: S. Gutmann: Ärzte und Apotheker Wappen, Heft 1, Ettlingen 1962.

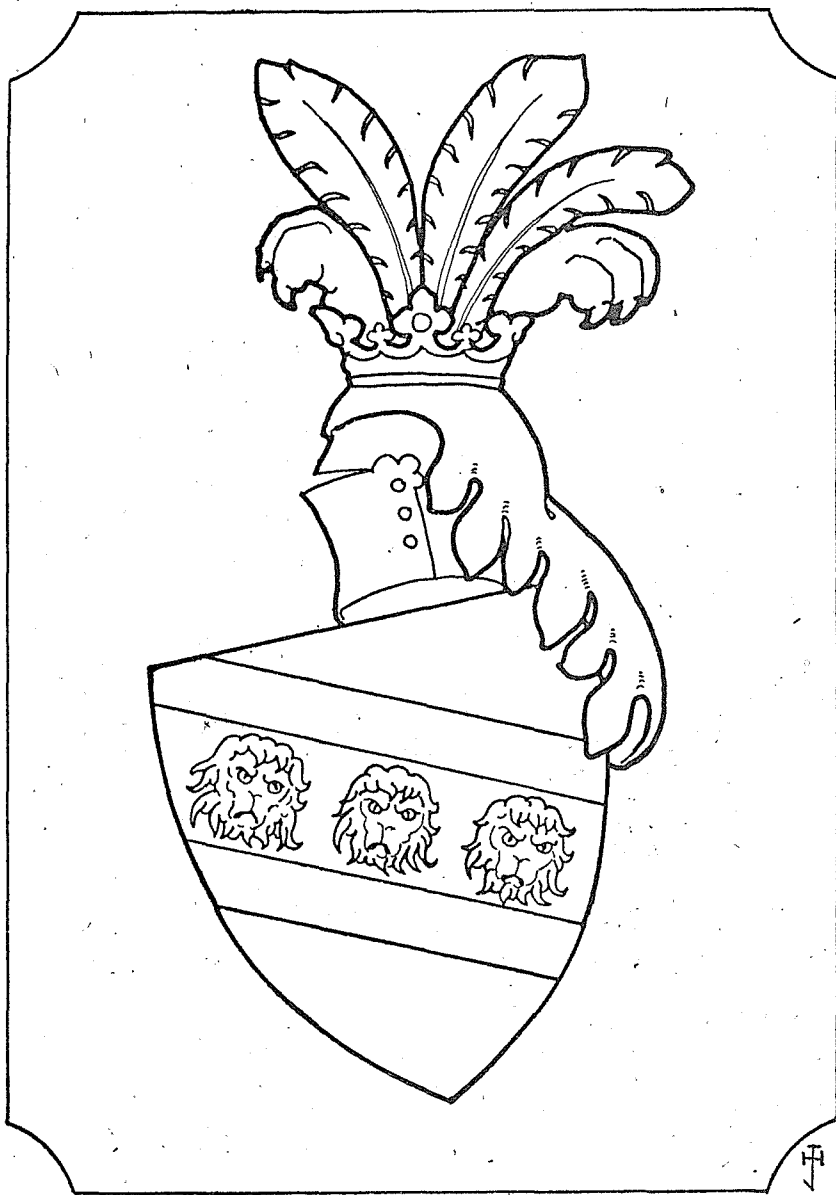
John Napier (1550—1617)

Skotský matematik. Po skončení studií a cestách po Evropě se usadil na rodinném majetku u Edinburgu. Zde se začal vážněji zabývat matematikou. Roku 1593 vydal knihu ve stylu geometrického traktátu, ve které ostře vystoupil proti církvi. Toto dílo mu zabezpečilo širší publicitu než pozdější matematické práce.

Roku 1594 objevil logaritmy a roku 1614 svoje výsledky publikoval v díle *Mirfici logarithmorum canonis descriptio*. Toto dílo obsahovalo definici logaritmu, jeho vlastnosti a tabulky goniometrických funkcí od 0 do 90° s intervalem jedné minuty. Roku 1617 popsal jednoduchý počítací stroj mechanizující násobení. Se jménem Napiera je též spojeno používání desetinné čárky.

Pocházel z baronské rodiny Napier of Merchiston, která užívala erb: V 1. a 4. stříbrném poli čtvrceného štítu černý trnový ondřejský kříž provázený čtyřmi červenými čtyřlístými růžemi. Ve 2. a 3. zlatém poli s červeným liliovým skotským lemem kosmé červené břevno s hvězdou mezi dvěma měsíci, vše stříbrné. Na štítu baronská koruna, na ní korunovaná přílba s točenicí a přikryvadly červenozlatými, v klenotu rostoucí ruka v červeném rukávu držící stříbrný měsíc.

Literatura: Pocket Peerage T 11, pag. 47.



Johann Ferdinand Hertodt z Todtenfeldu (1647—1714)

Významný moravský lékař. Medicínu studoval v Padově, kde byl roku 1666 promován. Od roku 1668 působil po 25 let v Brně ve funkci hlavního lékaře. Roku 1671 byl jmenován zemským fyzikusem, roku 1693 přeložen do Olomouce, odkud odešel do Vídně.

Napsal řadu vědeckých děl, nejznámější je Bič na moravský tartar, jímž se zkoumají vzácné a pozoruhodné jevy, které vytvořila příroda v plodném klínu Moravy, obzvláště tartar a jeho rozhodující vliv na vznik chorob, jakož i navrhuje se proti němu opatření léčebná a profylaktická. Spis není výhradně lékařský, řada kapitol je věnována přírodním poměrům Moravy a představuje bohatý zdroj informací o nalezištích minerálních látek, vzácných stromech, léčivých vodách, jeskyních Moravského krasu atd. Přitom slovo tartar znamená směs různých látek obsažených v potravinách, pitné vodě apod.

Pro své zásluhy byl Hertodt jmenován do různých vědeckých společností a působil i v diplomatických službách. Uher-
ský šlechtický stav udělen 28. 8. 1686, český rytířský stav 27. 9. 1701.

Erb: Štít polcený, vpravo ve zlatém poli černá korunovaná orlice, levé pole děleno černo-zeleně, v patě bílá skála o čtyřech vrších, na ní stojí korunovaný kostlivec, v pravici drží luk, v levici svazek šípů. Korunovaná turnajská přilba s přikryvadly černo-zlatými a červeno-stříbrnými, v klenotu černá korunovaná orlice.

Literatura: H. von Kadich — C. Blažek: Der mährische Adel, Nürnberg 1899.

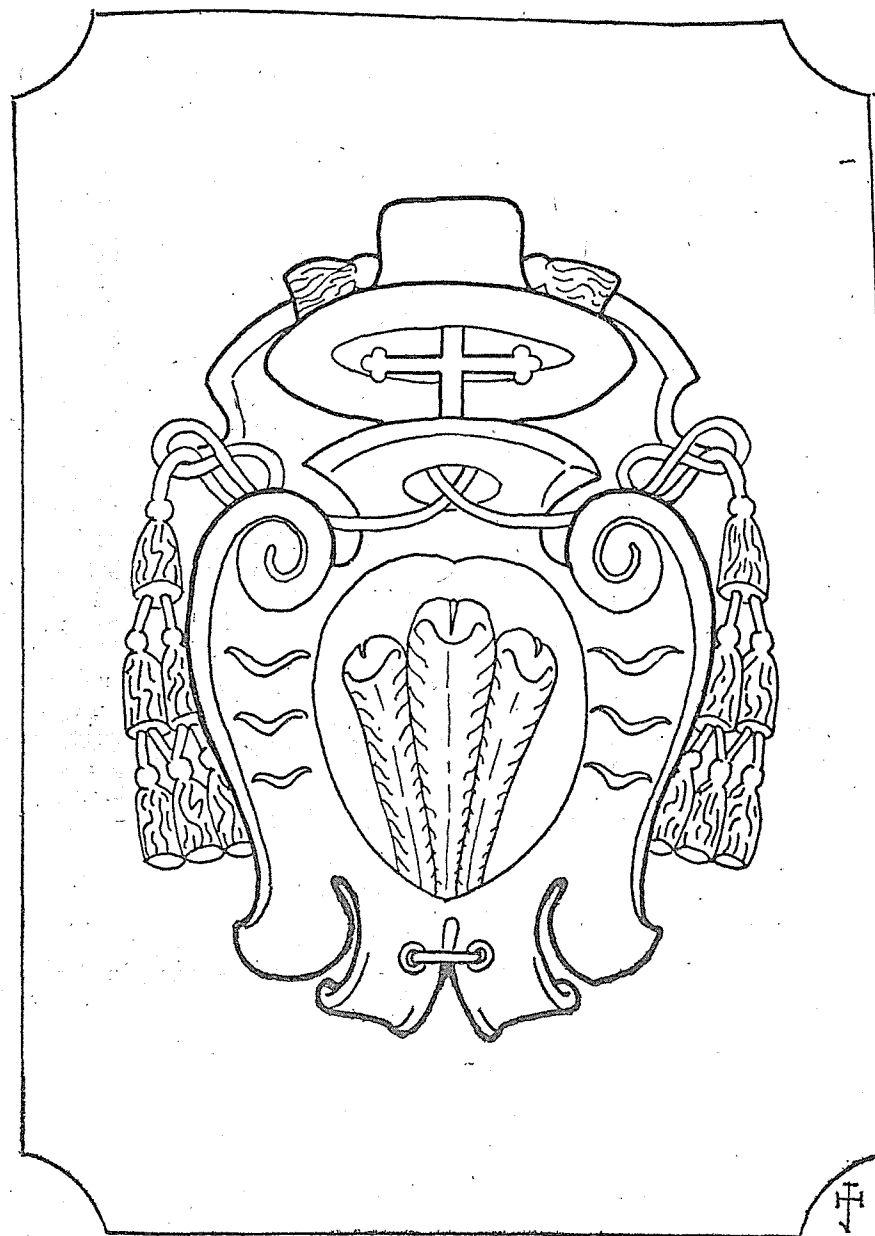
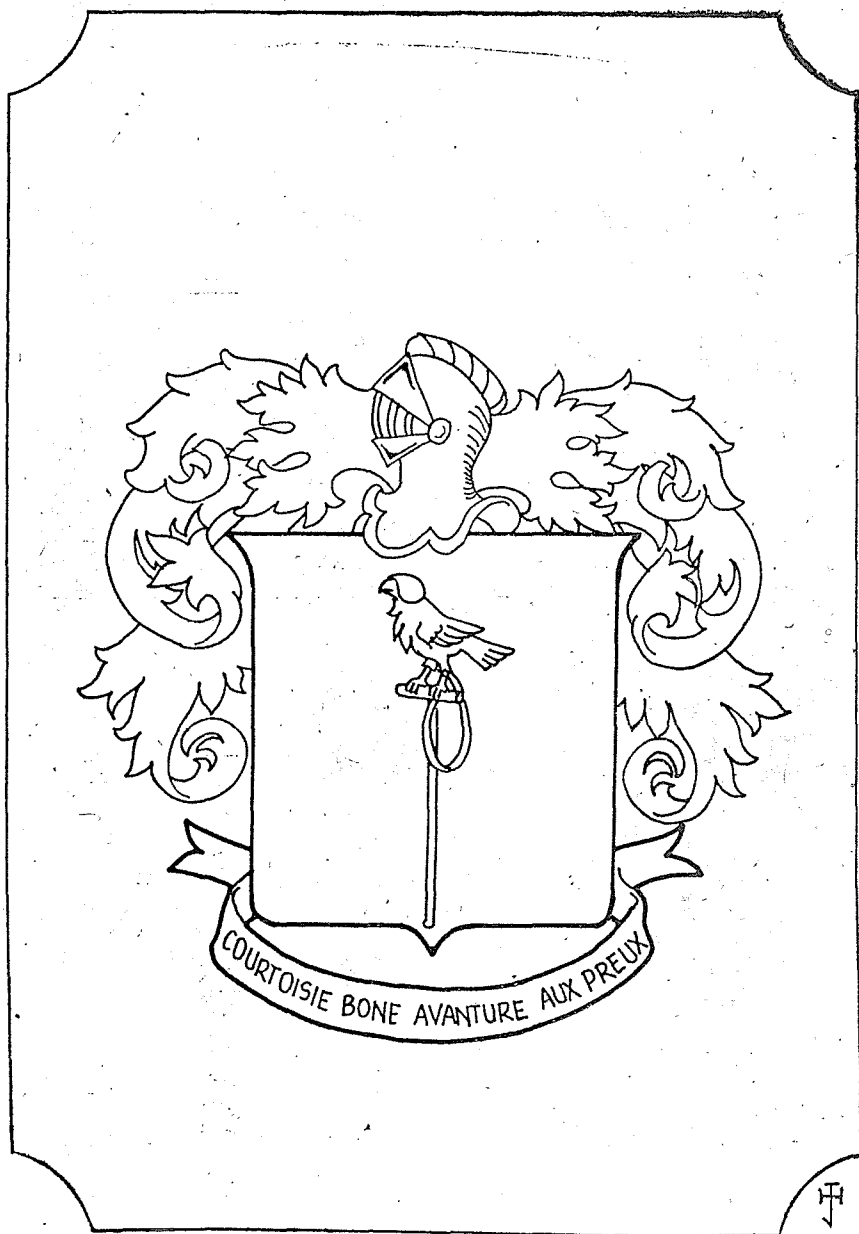
Gideon Arnošt Laudon (1717—1790)

Známý rakouský generál. Po příkladu děda i otce se věnoval vojenské dráze. Sloužil nejprve v ruské armádě, s níž bojoval v Polsku a proti Turkům. V padesátých letech přešel do vojska rakouského. Za sedmileté války zajistil Rakousku několik vojenských vítězství: r. 1757 u Kolína, r. 1758 u Olomouce, s. 1758 u Hofkirchu, r. 1760 u Lanshutu a r. 1761 ve Svidnici. Dosáhl hodnosti polního zbrojmistra a 17. 3. 1759 i titulu říšského svobodného pána. Od roku 1769 byl několikrát velícím generálem na Moravě a ve Slezsku. Ve válce o bavorské dědictví (1778) vystupoval již jako nově jmenovaný polní maršál. Naposledy se osvědčil ve válce proti Turecku, kdy dobyl Bělehrad. Leopold II. ho jmenoval vrchním velitelem rakouského vojska — generalissimem. Za obranných pří-
prav proti Prusům Laudon zemřel.

U vojska byl velmi populární, těžko se však jako nižší šlechtic prosazoval ve dvorských kruzích.

Erb: V modrém štítu mezi dvěma zlatými kosmými břevny tři lví hlavy čelně hledící — červená, stříbrná, modrá. Na přilbě s točenicí a přikryvadly modro-zlatými mezi dvěma přirozenými medvěďíma nohama tři pštrosí pera — červené, stříbrné a modré.

Vyobrazení podle erbu nad rodinnou hrobkou v Bystřici p. H.



Peter Pazmány (1570—1637)

Uherský církevní hodnostář a politik. Pocházel z kalvínské šlechtické rodiny, ale pod vlivem své nevlastní matky roku 1583 přestoupil na katolickou víru. Po skončení základní školy odešel studovat do Kluže. Roku 1587 vstoupil do jezuitské řehole. V době noviciátu byl v Krakově a ve Vídni, kde studoval na filozofické fakultě. Roku 1597 získal v Římě doktorát teologie a byl vysvěcen na kněze.

V letech 1597—1606 vyučoval logiku, estetiku a přírodní vědy na univerzitě v Grazu. Roku 1601 byl vyslán jako misijní kazatel na Slovensko; působil v Šale a Košicích. V letech 1607—1616 byl ve službách ostřihomského arcibiskupa. Z jeho iniciativy a na žádost císaře Matyáše ho papež Pavel V. osvobodil z řeholnického slibu a roku 1616 ho jmenoval turčianským arcibiskupem se sídlem v Trnavě.

Roku 1619 založil v Trnavě výchovný ústav katolické církve, roku 1623 ve Vídni Pazmáneum a v Trnavě Adalbertinum k výchově kněží. Na návrh Ferdinanda II. jmenoval Pazmányho papež Urban VIII. kardinálem. V této hodnosti založil v Bratislavě pro jezuitu teologický ústav, pro františkány klášter v Nových Zámcích a Kremnici. Roku 1635 založil trnavskou univerzitu.

Pazmány byl velmi činný nejen jako vědec, ale i jako vysoký církevní hodnostář a politik.

Erb: V modrém štítu tři stříbrná pštrosí pera.

Vyobrazení podle erbu na portálu teologického ústavu v Bratislavě.

Alfréd de Musset (1810—1857)

Francouzský romantický básník. Od ironicky revoltujících mladých veršů se dostával pod vliv romantického spiritualismu a resignace. Román Zpověď dítěte svého věku odhalil chorobu století, myšlenkovou a citovou rozervanost mladých lidí uprostřed vládnoucí peněžní morálky. Vedle vtipných psychologických aktovek, např. S láskou nejsou žádné žerty, napsal i historické drama Lorenzaccio.

Erb podle predikační listiny z 9. 6. 1660: V modrém štítu zlatý sokol sedící na červené tyči, k níž je připoután červenou opratí. Devisa: COURTOISIE BONE AVANTURE AUX PREUX.

Literatura: J. B. Rietstap: Armorial général précédé d'un Dictionnaire des Termes du Blason, Gouda 1934.